

România literară

UNIREA PRINCIPATELOR — 125

UNITATEA NAȚIONALĂ

CONȘTIINȚA identității de neam, de limbă, de ființare și propășire în aceeași patrie, în vibrația comună a trecutului străbun, în trăirea cu sentimentul solidarității a prezentului prefigurând același viitor luminos — acest multiplu proces spiritual a străbătut, veacuri după veacuri, viețuirea poporului român, încordându-i voința de unitate în cuprinsul aceluiași stat, reprezentativ prin însăși structura lui națională, prin convergența geografică și istorică a existenței lui bimilenare.

În epoca modernă — a „naționalităților” — cu atât mai intensă a devenit lupta poporului român pentru realizarea statală a unității sale, cu cât mai amplu s-a manifestat suflul revoluției pentru libertate și dreptate socială în toate cele trei „țări” românești — de la eroica mișcare a lui Horia, apoi a lui Tudor din Vladimiri, până la atotcuprinzătorul „An revoluționar”, cel de la 1848. Nu întâmplător, în Mișcarea românilor din Ardeal la 1848, Bălcescu va sublinia că revoluționarii munteni pașoptiști „n-au pierdut un minut din vedere solidaritatea ce îi leagă cu toate ramurile nației române”, iar în „România viitoare”, revista prin care, în noiembrie 1850, același Bălcescu reunea glasurile celor ce continuau acțiunea peste hotare, deviza luptei revoluționare era acum: **Dreptate, Frăție, Unitate**, „România literară” a lui Alecsandri, apărută în 1855, afirmând chiar prin titlu una și aceeași finalitate culturală.

Sînt — acestea — doar câteva exemple de manifestare — pe întreg și pentru întregul spațiu românesc — a conștiinței unității naționale, pe bună dreptate, Kogălniceanu putînd afirma că 24 ianuarie 1859 a concretizat „actul energic al întregii națiuni române”. Căci — așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la 20 august 1965, în Raportul cu privire la Proiectul de Constituție a Republicii Socialiste România: „Focul luptei naționale și sociale a ars neconținut, cînd cu vîlvătăi, care făceau pe asupritori să se cutremure, cînd mai potolit, ca apoi să se întetească și mai puternic. Multe pagini glorioase a înscris poporul român în lupta pentru libertate și socialism. Graiul nu poate reda măreția acestor lupte: ele adevăresc și vor adevăra peste veacuri vitalitatea și înțelepciunea poporului nostru, care, trecînd prin grele încercări, a rămas neclintit și a prins de fiecare dată noi puteri, ridicîndu-se, asemenea stejarului după furtună, și mai mîndru spre soare”.

În același spirit, de elevată cinstire a luptei poporului român pentru făurirea propriului său destin, ne-am regăsit cu toții și în vibranta cuvîntare pe care președintele țării a consacrat-o la aniversarea celor 65 de ani de la Marea Unire, cea de la 1 Decembrie 1918, cînd se desăvîrșea năzuința statului național român unitar.

Orînduirea socialistă intruchipează astăzi chezașia supremă a unității naționale a poporului român, călîtă neconținut în efortul tuturor fiilor acestui pămînt, în respectul de sine al drepturilor fiecăruia, în potențarea continuă a solidarității frățești întru același ideal: construirea socialismului multilateral dezvoltat în orizontul împurpurat de lumina viitorului spre care deopotrivă năzuim.

Viitorul — al cărui freamăt ne străbate cugetul și inima, odată cu imaginea omului între oameni, conducător al partidului și statului, omagîndu-i, în acest ianuarie sărbătoresc, apropiata-i aniversare cu aceeași neclintită dragoste, iradiînd aceeași neistovită mîndrie de a trăi și a munci întru măreția patriei sub arcadele Epocii Ceaușescu.

„România literară”

Litografie
de
I. PERNET

LEGENDA

■ GRIGORE ALEXANDRESCU, ofițer la Focșani prin 1835, se plictisea pe Milcov numărînd oile și boii ce treceau de-o parte și de alta a „girlei” rușinîndu-se parcă și ea de ceea ce era pusă a desparte.

Atît de absurd angajat în paza acestui hotar-nălucă, autorul primului vers de aur al literaturii române moderne... „Și-ale valurilor mîndre generații spumegate...” scria cu un realism acru privind copitele ce sfîșiau apa săracă a rîulețului fatal, și aceasta într-o Europă stăpînită de viziunile idilismului clasic: „Nimfele le văz desculțe, îmbrăcate-n pei de oi. / Păstorițele, pe viscol, pe furtună și pe ploaie.”

Efect Topirceanu. Ce naște plictiseala și o situație ireală!...

Parcă, în gravitatea sa, poetul muntean văzînd „parodia” aceea de graniță, i-ar fi făcut în joacă un semn, o concesie glumeață confratelui moldovean din secolul următor, pe acest piriș umil, hărăzit a fi emblema marilor uniri și prefigurări zăcînd în adormire. Nicăieri, nici o frontieră din lume n-a dispărut „dintr-o sorbire” și într-un mod atît de pașnic, de firesc, și în sunetele unui cîntec atît de gingaș în legănarea sa, cum este Hora tuturor românilor.

În deplasările lor pe teritoriul național, muntenii și mol-

dovenii se înțelegeau fără să se mire. Cel mult dacă unii ziceau prune și alții perje, întrebîndu-se „ce-i aia?” ori „așeia”... Important însă era predicatul care unește. Importantă era mișcarea înțeleșului, și ea avea o singură direcție. Nu se poate pretinde că țărani de dincolo și de dincoace de Milcov nu dormeau de obsesia unității. Ei erau, de la începutul istoriei lor și peste orice fel de argumente teoretice, gata uniți. Pe urmă venîră cărturarii. Pe urmă lămuriră ei și întemeiară ei ce era de fapt și de mult întemiat în spațiu și în spirit. Dar, fără ei, visul conștient, visul constructor al atîtor generații, nu ar fi căpătat chipul istoriei, recunoscute.

Ziua de 24 Ianuarie este sărbătoarea noastră cea mai veche, cea mai populară și, îndrăznesc să adaug, sentimentală.

După 1965, cînd Timpul reluă propria noastră înfățișare, am văzut lumea ieșînd bucuroasă și de bună voie pe străzi de ziua Unirii, cu emoția marilor momente ce au totdeauna un aer de familie.

Nervul național a tresărit cu putere la 1859. Această tresărire, adevărată, autentică, pune pe fețele oamenilor o lumină de legendă.

Constantin Țoiu

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu

VIAȚA LITERARĂ

„Omagiul Eminescu”

● Sub acest generic, cu sprijinul Asociației Scriitorilor din Iași, s-a desfășurat o suită de manifestări dedicate Luceafărului poeziei românești, organizate la Focșani, Botoșani și Ipotești.

În cadrul unui simpozion ce a avut loc la Casa de cultură din Focșani au participat Const. Ciopraga și Al. Husar. La galeriile de artă „Stefan Luchian” din Botoșani a fost deschisă o expoziție ce reunește producția editorială din opera marelui poet, precum și o selecție din desenele și ilustrațiile inspirate de versurile sale.

Cu acest prilej, a fost lansată și cea de a 11-a ediție a concursului de creație literară și de interpretare a poeziei eminesciene „Porni Luceafărul”.

Suita de manifestări desfășurată la Botoșani s-a încheiat cu un pelerinaj la Muzeul memorial „Mihai Eminescu” din Ipotești.

● La Casa de cultură din Rimnicul Vilcea a avut loc cea de a 9-a ediție a Festivalului literar „Eminesciana”, consacrat aniversării a 134 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu.

Pe lângă un simpozion, a fost inițiat un recital de

poezii la care au participat Dan Rotaru, Ludmila Ghițescu, Doru Moțoc, Traian D. Lungu, Costea Marinoiu.

● La biblioteca județeană „V. A. Urechia” din Galați a fost vernisată expoziția „Luceafărul literaturii române”, în care sînt reunite, printre altele, primele editii ilustrate ale poeziilor lui Eminescu, scrierile sale social-politice, volume de istorie și critică literară editate de-a lungul anilor.

● Vineri, 13 ianuarie, cenaclul literar Ateneele cărții al Bibliotecii Centrale Universitare din București, condus de Henri Zalis, s-a întrunit cu cîțiva invitați spre a omagia poezia lui Mihai Eminescu și Nichita Stănescu. După un recital din versurile celor doi poeți, susținut de actorul Florin Călinescu, compozitorul și interpretul Augustin Frățilă și cîțiva membri ai cenaclului, criticul Constantin Crișan a vorbit despre miracolul poeziei lui Eminescu și Nichita Stănescu, iar prozatorul Nicolae Breban — despre posteritatea lui Eminescu, și necesitatea re-descoperirii adevăratei poezii a lui Nichita Stănescu.

Din activitatea Asociațiilor scriitorilor

TIMIȘOARA

● La sediul Asociației Scriitorilor din Timișoara s-a desfășurat o întrînire a membrilor cenaclului literar „Andrei Mureșanu” din Vișeu de Sus cu un grup de membri ai Asociației locale și redactorii ai revistei „Orizont”.

Au participat Ion Arieșanu, redactor șef al revistei, Paul Eugen Banciu, Corina Victoria Sein, Cornel Ungureanu, Sofia Arcan, Eugen Dorcescu, Marian Odangiu, Vasile Danci, Ion Tomoiagă-Maramureșanu, Lucian Perța, Gavril Chiban, Firuța Perța, Vasile Luță (ultimii cinci fiind membri ai cenaclului literar „Andrei Mureșanu” din Vișeu de Sus).

● La concursul de debut în poezie organizat

de Editura „Facla” s-au prezentat concurenți din județele Timiș, Caraș-Severin, Arad, Bihor, Hunedoara și Alba.

Premiile întâi și doi nu s-au acordat. În urma selecției finale, au fost distinsse cu mențiuni volumele prezentate de concurenții Iosif Băcilă, Iosif Caraiman, Maria Doandes, Florin Tiberiu Giulvezean, Mircea M. Pop, Ecaterina M. Staicu. Cele mai reușite poezii selectate din manuscrisele distinsse cu mențiuni vor fi publicate într-un volum colectiv.

Manuscrisele pentru următorul concurs de debut în poezie al Editurii „Facla” pot fi primite pînă la 30 iunie 1984, pe adresa editurii: Timișoara, str. Pestalozzi, nr. 14, conform uzanței obișnuite concursurilor literare.

Spectacole de poezie

● Secția română a Teatrului de stat din Oradea, care a organizat periodic mai multe spectacole de poezie, a realizat cea de a patra manifestare de acest gen: „Octombrie, noiembrie, decembrie”, dedicată poetei Ana Blandiana. La această frumoasă seară poetică și-au adus contribuția Romulus Vulpescu, Alexandru Andrițoiu, Mircea Bradu, actrițele Leopoldina Bălanuță, Larisa Stase-Mureșan, Tania Filip și actorii Eugen Tugulea, George Voinesc și Cristian Sofron.

„Magazin istoric” (nr. 1/1984)

■ PRIMUL număr din acest an al revistei „Magazin istoric” se deschide cu articolul O aniversare de profunde rezonanțe istorice, dedicat zilei de 26 ianuarie — sărbătorirea de către întregul popor a secretarului general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul iubit al partidului și poporului nostru. „Este, în aceste momente aniversare — subliniază autorul articolului, Ion Popescu-Puțuri — un titlu de mîndrie pentru fiecare cetățean al patriei că națiunea noastră își are conducătorul care, aparținînd, deopotrivă, țărânilor, muncitorimii și intelectualității, reprezintă o strălucită sinteză a însu-

șirilor celor mai alese ale poporului nostru”. În articolul Sensurile istoriei, Cristian Popișteanu, redactorul șef al revistei, relevă cinstirea deosebită pe care o acordă istoriei secretarul general al partidului, în lumina magistralei expunerii a președintelui Nicolae Ceaușescu la Adunarea festivă de la 1 decembrie 1983 din Capitală, consacrată aniversării a 65 ani de la fîurirea statului național unitar român, expunere atît de bogată în sensuri istorice. Memorabila zi de 24 Ianuarie 1859, cînd s-a realizat Unirea Moldovei cu Muntenia, este marcată de revistă printr-un amplu grupaj de articole, studii și comentarii isto-

rice, semnate de L. Boicu, Dan Berindei, Gh. Platon, Ș. Rădulescu-Zoner, Valeriu Stan, V. Palade, D. Zaharia, Ioana Ursu, Valeriu Buduru, Marian Ștefan și în care evenimentele de acum 125 ani sînt rememorate într-o vastă retrospectivă istorică. Mărturiile și documente diplomatice inedite relevă eoul internațional al Unirii țărilor române, act istoric al poporului român, care a constituit, totodată, după cum consemna istoricul francez Edgar Quinet, „o problemă de interes și onoare pentru Europa”. În rîndul mărturiilor documentare inedite, publicate cu consecvență de revista „Magazin istoric”, se înscriu și cele care re-

levă sprijinul de care s-a bucurat în România generalul antihitlerist german Wolf von Gersdorff, participant la complotul împotriva lui Hitler de la 20 iulie 1944 și care, refugiat la București, a fost salvat de insurecția română de la 23 August 1944.

Menirea importantă ce revine istoriei în educație, precum și rolul românilor în istoria universală sînt relevate de acad. prof. dr. Alexander Gieysztor, președintele Biroului Comitetului internațional de științe istorice ales la cel de-al XV-lea Congres al istoricilor (București, 10—17 august 1980) în interviul acordat revistei.

Acest prim număr din anul 1984 al „Magazinului istoric” mai cuprinde pagini consacrate luptei de

independentă națională din Cuba, ceremoniei japoneze a ceaiului, precum și însemnărilor renumitului savant bizantinolog Charles Diehl privind trecutul așezămintelor de la Athos, care s-au bucurat, vreme de aproape patru secole, de ajutorul economic și cultural al țărilor române.

Prezentarea unor noi apariții editoriale de istorie — între care lucrarea The Romanian Armed Power Concept, de general-colonel dr. Constantin Olteanu, publicată la New Delhi — India, note și semnalări, precum și rubrica dialogului pe care „Magazin istoric” îl poartă, număr de număr, cu cititorii săi, completează sumarul acestui număr.

z.v.

Cronologia UNIRII

13/25 FEBRUARIE — 18/30 MARTIE 1856. Congresul de pace ținut la Paris (după terminarea războiului Crimeii) hotărăște ca pentru revizuirea Regulamentelor Organice ale Principatelor Unite să se convoace, în fiecare Principat, cite un Divan ad-hoc, reprezentînd toate clasele sociale.

IULIE 1857. Se țin primele alegeri în Moldova pentru Divan, dar dovedindu-se falsificarea lor de către adversarii grupărilor unioniste, rezultatele anunțate sînt anulate, la intervenția puterilor garante.

AUGUST — SEPTEMBRIE 1857. Noile alegeri din Moldova și alegerile din Muntenia sînt cîștigate de unioniști.

22 SEPTEMBRIE 1857. Se ține prima ședință a Divanului din Moldova, ale cărui lucrări vor fi dominate de Mihail Kogălniceanu, cel mai înflăcărat partizan al unirii Principatelor. Adunarea se pronunță, la 7 octombrie, pentru: „Unirea Principatelor într-un singur stat cu numele România”.

30 SEPTEMBRIE 1857. Deschiderea sesiunii Divanului de la București. La 9 octombrie, Divanul votează o moțiune similară celei de la Iași.

10/22 MAI 1858. Începe, la Paris, Conferința celor șapte puteri garante, privind organizarea Principatelor Unite.

7/19 AUGUST 1858. La încheierea Conferinței este semnată „Convenția între: Franția, Austria, Marea-Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia și Turcia, atîngătoare de organizarea Principatelor Unite a Moldaviei și a Valahiei...”. Se stabilește ca cele două țări să poarte numele: Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, dar fiecare să aibă Domnitor, Guvern și Adunare legiuitoare separate.

DECEMBRIE 1858 — IANUARIE 1859. Au loc în Moldova și în Muntenia alegeri pentru constituirea Adunărilor Elective ce urmau să aleagă pe cei doi Domnitori.

5 IANUARIE 1859. Adunarea Electivă de la Iași alege ca Domnitor al Moldovei pe colonelul Alexandru Ioan Cuza.

24 IANUARIE 1859. Adunarea Electivă de la București alege ca Domnitor al Țării Românești tot pe colonelul Alexandru Ioan Cuza.

Cîntecele

A M colindat în perioada din jurul sărbătorilor citeva sate din regiuni diferite, ba chiar foarte deosebite, ale țării. Și peste tot am avut norocul să întilnesc copii și să-i aud cîntînd. La Movilița, comună muntoasă din Vrancea, m-am dus, ca invitat al „României literare”, la întilnirile ei cu cititorii. Se făcuse ora 9 și credeam că totul s-a terminat, cînd am fost rugați să mai rămînem un sfert de oră în sală și am văzut urcînd pe scena îngustă și slab luminată un cor de copii. Sfertul de oră s-a făcut jumătate și chiar mai mult, dar nimeni nu mai măsura timpul. O făcea doar cea cristalină a acestor cîntece, fermecătoare prin transparența lor naivă, prin româneasca clară pe care o rostogoleau ca un izvor pe prund; un miracol timid, vibrînd unitar, ca un mic instrument preclasic.

M-am întrebat, sub emoția, de bună seamă estetică, a momentului, dacă voi mai putea găsi altundeva sunete atît de pure, voci atît de nepămîtene, o dicție atît de îngerească, și am ajuns la concluzia, de bună seamă sentimentală, că nu: corul acesta, al profesoarei emotionate, pe care noi, cei din rîndul întii, o puteam vedea în culise, dirijînd cu partiturile fluturînd în mîni, era, evident, necontaminat de cabotajisme, de mode, datorită izolării de lume, depărtării de relele televiziunii. Și într-adevăr, dintr-odată, coriștii-copii pe care-i stiussem pînă acum locuind micul ecran îmi păreau niste profesionalizați și artificiali meseriași; cu toate că, poate, tehnicește vorbind, erau mai versăți.

Dar, o săptămîină mai tîrziu, eram în nordul țării, într-o altă comună de munte, Botiza. Maramuresul ne împrejmuia cu văile lui, desemnînd fie-

care un stil, despărțind lumea în obștii distincte, dar unînd-o și înălțînd-o de fapt într-un univers fabulos, aproape cosmic. La fereastra casei în care eram s-au prezentat colindătorii; iarăși copii, dar de astă dată mici, de trei-patru ani, numai ochi și căciuli, îmbrăcați în cojocelele, zădile și opincutele mostenite din străbuni; minusculi cum erau, păreau că-s scoși de sub chivotul unei cititorii voievodale. Ne-au cîntat colinde vechi, anistorice, unii trăgînd textul înainte, ca de-o funie de zăpadă, alții rămî-nînd în urmă, simpli acompaniatori simbolici, așteptînd doar mărul și nucile gazdei; dar toți împreună căcătuiind, iarăși, un instrument fin și exact, de-a cărui puritate nu conteneam să ne extaziem. La sfîrșitul colindului venea o închinare pe care graba și emoția răsplății o făceau confuză și neînteligibilă. I-am rugat s-o repete și-au repetat-o pînă am înțeles: „Și să petreceți multe sări ca-n sara de ias-sară!” Cînd, mai tîrziu, tinerii de 15—18 ani, îmbrăcați feeric, au venit să ne joace „Vicleimul”, celebra piesă populară filtrată din zăcămintele Scolii Ardelene, închinarea s-a repetat și n-a mai fost nevoie de incetinire. Vorbele cădeau peste noi ca o binecuvîntare venită din veac și am plecat de la Botiza, din nou, cu impresia că asistasem la un mic miracol.

În Neamț, la Văratec, citeva zile mai tîrziu, asistam la un alt spectacol corilaresc, jucat cu soade de carton poleit și-n mantii argintate cu beteală. Piesa se numea „Predarea Grîvitei” și istorisea, în aceleași versuri avîntat-molierești, cu cezură eroică, peripețiile amănunțite ale predării rîdutei. Apăreau colonelul Cernat, turcul Osman și

incă vreo doi protagoniști, dar mai mult decît trama — naivă și elen-tară — emoționa bineînțelele vechimele ei, faptul că o știa nemodificată, continuă și periodică de atîtea decenii, în ciuda simplismului neascuns. Și am avut, abia atunci, presimțirea factorului comun ce unea aceste audieri atît de diferite, petrecute în răstimpul unei singure săptămîni. Poate era vorba de o emoție a iernii, evocatoare a copilăriei proprii? sau de o simplă solidaritate cu legenda? sau de un ceas magic al reîntoarcerii la sursă? Da, din fiecare cite nu în, dar înainte de toate era faptul că vedeai cum, la distanțe de sute de kilometri, pe un versant și altul al Carpaților, în zone atît de deosebite și-n împrejurări atît de neasemănătoare, de o parte și de alta a unor foste frontiere fictive, se propaga cu naturalețe spiritul unității și-al conștiinței de sine. Vedeam (prea des ca să nu rămîn marcat), vedeam cum, abia conștient, ca un sentiment de pubertate, de plenitudine, de viitoare germinată, ce demarează natural și la vremea lor, fără a avea nevoie de teoretizări, dar și fără a declanșa drame, vedeam cum se conturează țara — și mă gîndeam, de fapt, la țara cea fără timp, eternă și curgătoare, care nu-i neapărat pămînt, nici trup, nici materie, ci sovrînt fără sfîrșit, transfigurat și inobilator.

În toate cele trei ipostaze, țara aceasta se năștea într-o nouă generație și tremurul cuvintelor mă lovea probabil direct în inimă, și mă topea, și mă tulbura, și mă fura clipei, ca un susur de izvor ce-ar fi vrut să se descătuseze din gheturile iernii.

Romulus Rusan

Unitatea națională în opera Tovarășului Nicolae Ceaușescu

ISTORIOGRAFIA din țara noastră, dezvoltată îndeosebi în ultimele două decenii, poartă amprenta uriașei deschideri marcată de opera teoretică a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Opera secretarului general al partidului intruchipează cea mai profundă, mai reprezentativă considerare și semnificație a valențelor unității în multiplele sale exprimări: unitatea de neam, unitatea civilizației și culturii; permanenta lupte pentru unitate și independență națională; unitatea forțelor înaintate, a maselor largi — în frunte cu clasa muncitoare — ca factorul polarizării și dinamicii poporului în apărarea ființei și libertății sale naționale, ca promotorul dezvoltării sociale, a idealurilor de dreptate și libertate; unitatea și coeziunea moral-politică a tuturor fiilor patriei în jurul Partidului Comunist Român, baza de nezdruccinat a orinduirii socialiste, a mersului treptat spre comunism. Aceste coordonate sînt înfățișate pe temeiul analizei științifice în mod magistral în opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, care s-a aplecat asupra istoriei glorioase a poporului român, a procesului de făurire a națiunii române și a statului național unitar, a rolului acestora în dezvoltarea societății românești.

Evoluția istorică a poporului nostru evidențiază componenta deosebită a rolului statului în viața poporului nostru, lupta sa hotărâtă pentru crearea cadrului național unitar al existenței sale în rîndul statelor lumii. Această componentă fundamentală a istoriei românilor este evidențiată în opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, din cele mai îndepărtate timpuri, subliniindu-se etapa etnogenezei poporului nostru, a formațiunilor sale statale în condițiile valurilor populațiilor migratoare, ale evului mediu și pînă în epoca modernă. „Forța și vitalitatea urmașilor «celor mai drepi și viteji dintre traci», a urmașilor dacilor și romanilor — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-au manifestat cu putere tocmai în aceste împrejurări grele. Ei și-au păstrat și dezvoltat însușirile comune proprii, formînd prin secole poporul român, bazat pe unitatea de origine comună, de limbă, de cultură, de teritoriu, de interese economice comune, iar apoi națiunea română”. Lupta necurmată pentru dezvoltarea de sine stătătoare, pentru libertate și neafirmare, constituie trăsătura caracteristică fundamentală a întregii istorii a poporului nostru, determinînd însuși modul lui de existență, concepțiile și idealurile sale.

Dominația străină în anumite epoci nu a reușit să înăbuse setea de libertate a poporului, să stingă puternica sa dorință de unitate. „Greutățile și suferințele — scrie tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu făceau decît să aprindă și mai puternic flacăra luptei pentru încheierea națiunii, să întărească sentimentul patriotismului, al demnității naționale. Ideile comunității naționale au însuflețit poporul, i-au înzecit forțele în lupta pentru apărarea și propășirea patriei”. Această luptă a fost marcată de marile fapte realizate la 1600 sub conducerea lui Mihai Viteazul, de unirea Moldovei cu Muntenia în 1859 și a fost încununată de realizarea statului național unitar în 1918.

INCEPÎND cu secolul al XVIII-lea, pe baza transformărilor social-economice care au avut loc în țările române, se petrec profunde evoluții structurale, reflectate în afirmarea conștiinței naționale, în dezvoltarea culturii și ideologiei naționale. Aceste direcții noi ale evoluției țărilor române și-au găsit expresie în revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, în revoluția română de la 1848. Relevînd principalele direcții ale revoluției de la 1821, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că ea a „marcat un moment de cotitură în istoria luptelor poporului nostru împotriva dominației Imperiului otoman, pentru cucerirea independenței naționale, pentru dreptate socială”. Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu a zdruncinat puternic vechea orînduire socială, „vestind marile transformări revoluționare care au culminat cu revoluția burgheză-democrată din 1848 și cu unirea Principatelor Române din 1859, cu formarea statului nostru unitar — moment epocal în istoria poporului român, care s-a afirmat în lume ca un popor dornic să contribuie la cauza civilizației, dornic să trăiască liber și independent”. Unirea acum 125 de ani a Principatelor Române, Moldova și Muntenia, a fost rezultatul întregii dezvoltări a poporului român, al luptei sale pentru unitate și neafirmare. Unirea s-a făurit pe temelia de granit a comunității de viață materială și spirituală a românilor, pe voința și hotărîrea lor de a-și crea un stat unitar și liber. Statul național român modern s-a realizat într-un cadru european caracterizat prin procesul de formare a statelor naționale, înfăptuindu-se pe baza cerințelor obiective ale evoluției societății românești, prin voința unanimă a întregului popor. Această voință a fost exprimată de Adunările Elective constituite pe baze plebiscitare, cele mai democratice adunări reprezentative din Europa acelei epoci,

care au ales pe Alexandru Ioan Cuza ca domn al Principatelor Unite. „Unirea Munteniei și Moldovei și înfăptuirea în 1859 a statului național — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a constituit un moment crucial în destinele poporului nostru, marcînd intrarea României într-o etapă nouă a evoluției sale istorice.”

Punerea, în 1859, a temeliiilor statului român modern a determinat amplificarea pe multiple planuri a luptei pentru dobîndirea independenței absolute de stat a României, proclamată la 9 mai 1877. Aceasta a stimulat la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea lupta pentru făurirea statului național român unitar.

REALIZATĂ în 1918 în împrejurări internaționale favorabile, unitatea noastră națională a fost rezultatul luptei maselor populare, opera întregului popor român. „Unirea — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a fost încununarea victorioasă a luptei seculare duse de cele mai înaintate forțe ale poporului român din Moldova, Muntenia și Transilvania, de cărturarii și marii gînditori ai neamului, a activității desfășurate de elementele revoluționare, de militanții socialiști, a aspirațiilor și voinței întregului popor român”. Făurirea unității naționale a avut o înrîurire profundă, pozitivă asupra întregii evoluții economice, politice și sociale a țării, a creat condiții pentru dezvoltarea forțelor progresiste ale societății, pentru intensificarea mișcării revoluționare a clasei muncitoare. În noul cadru național statal s-a intensificat procesul de dezvoltare a țării pe cale democratică, a consolidării unității în cadrul căreia rolul principal a revenit forțelor revoluționare în frunte cu partidul politic al clasei muncitoare.

FĂURIREA Partidului Comunist Român a constituit un moment istoric de importanță deosebită în organizarea și desfășurarea mișcării revoluționare din țara noastră, pentru unirea muncitorimii, a tuturor forțelor înaintate în lupta împotriva politicii claselor exploataatoare, pentru apărarea intereselor vitale ale întregii națiuni. Prelund și ducînd mai departe cele mai bune tradiții ale poporului, ale partidului clasei muncitoare creat în 1893, animat de fierbinte patriotism, partidul comunist s-a ridicat pentru aspirațiile de bunăstare și progres ale maselor, pentru dreptate și egalitate între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru înlăturarea exploataării și asuprairii sociale și naționale. Partidul comunist s-a situat cu fermitate în apărarea independenței naționale, a integrității teritoriale și suveranității patriei.

Înfăptuind o largă unitate a forțelor patriotice naționale, partidul a organizat și condus cu succes revoluția de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă care a deschis poporului român calea făuririi unei vieti noi, a preluării destinului în propriile mâini, a lichidării exploataării și asuprairii, a realizării României socialiste.

O mare valoare principală și practică are teza tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la faptul că în socialism, prin imbinarea intereselor și aspirațiilor tuturor claselor, a tuturor membrilor societății, prin punerea în valoare și dinamizarea energiei întregului popor în direcția progresului și prosperității, are loc ridicarea națiunii pe o treaptă calitativ superioară. „Partidul nostru — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — își realizează cu succes rolul conducător în societate datorită faptului că este legat prin mii și mii de fire de masele cele mai largi ale poporului, că se identifică cu aspirațiile și interesele supreme ale națiunii, că e trup din trupul clasei muncitoare, al țărănimii, al intelectualității”. În lumina acestui adevăr, Partidul Comunist Român apreciază că este de datoria sa să facă totul pentru dezvoltarea națiunii socialiste române.

TOATE evenimentele și faptele glorioase ale istoriei poporului român evocate cu prilejul sărbătoririi a 125 de ani de la unirea din 1859 sînt amplu interpretate în opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, reconstituindu-se procesul luptei pentru unitate, independență și suveranitate națională. Ele se află la temelia marilor înfăptuiri de astăzi, a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României.

Opera teoretică și îndeosebi scrierile președintelui României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, referitoare la istorie marchează o deschidere fertilă pentru cercetarea istorică, pentru științele sociale. Totodată, opera istorică a președintelui României se constituie într-un real instrument de lucru pentru toți cei ce studiază istoria, contribuind la formarea și dezvoltarea puternicelor sentimente ale dragostei față de patrie și popor, pentru făurirea conștiinței socialiste a oamenilor muncii din patria noastră.

Ion Ardeleanu

PORTRET de Ion Jalea

Ca un fulger

Anul are zile prea puține
Să slăvească neuitata faptă
S-o cinstească așa cum se cuvine
Ca să fie prețuirea dreaptă.

Dar destule nu sînt generații
Să-și rostească falnică mindria
Cînc au pus temeiul astei nații
Ca să se numească România.

Domni vecini și incilciți în certuri
Fiecare-și vrea pe turta-i spuza —
Dar românii l-au ales pe Cuza!
Ani de-atuncea se-implinesc cinci sferturi.

Nouă stea s-a luminat pe cer
Prevestind un răsărit de Nova
Din eclipsa timpului stingher:
Însoțind Valahia-Moldova

Se vestise-n patruzeci și opt
Ca un fulger ce prin nouri trece
Ca să-și rotunjească rodul copt
Pînă-n nouă sute optsprezece.

Iar de-atunci prin lupte s-a-nroșit
Contopindu-și pe de-a pururi anii
Pe pămînt de secolii moștenit
Al nebiruitei Transilvanii.

Și rămîne aici ca să dezgroape
Viitoru-n văi, în șes, în munte,
Drum în lume nou și larg să-și sape,
Cu poporul și Partidu-n frunte.

Mihai Beniuc

Adunarea Electivă a Moldovei, din 5 ianuarie 1859, alege ca domn pe Alexandru Ioan Cuza (pictură de M. Cămăruț)

„Jur în fața țării mele”

■ **IN procesul verbal nr. VI, al Adunării Elective a Moldovei, care poartă data de 5/17 ianuarie 1859, găsim menționată alegerea de lași: „Anul 1859, luna ianuarie, în 5 zile, în a șasea ședință a Adunării și anume în a noua zi după intrarea sa, procedându-se la alegerea Domnului, în conformitate cu articolele 12 și 13 din Convenția subscriasă la Paris [...], s-a ales, cu majoritatea de 48 de glasuri, pe d. colonel Alecu Cuza, Domn Stăpînitor al Moldovei. Despre care s-a făcut acest act de alegere, subscriș în Adunare și care s-a dat, odată cu ocîrmuirea Țării, în mîinile Înălțimei Sale Alexandru Ioan Cuza, Domn stăpînitor al Moldovei.”**

Cuza, ridicat la tribună, depune jurămîntul: „Jur, în numele prea Sfintei Treimi și în fața țării mele, că voi păzi cu sfințenie drepturile și interesele Patriei, că în toată domnia mea voi priveghea la respectarea legilor pentru toți și în toate, uitînd toată prigoana și toată ura, iubind

deopotrivă și pe cei ce m-au iubit și pe cei ce m-au urît, neavînd înaintea ochilor mei decît binele și fericirea nației române.”

Urmează la tribună Mihail Kogălniceanu, care spune: „Prin înălțarea Ta, pe tronul lui Ștefan cel Mare, s-a reinălțat însăși naționalitatea română. Alegîndu-Te de capul său, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie către familia Ta, a voit să răsplătească singele strămoșilor Tăi, vărsat pentru libertățile publice (aluzie la Ioan Cuza, ucis din porunca domnitorului fanariot Moruzi, în 1778). „Alegîndu-Te pre Tine Domn în țara noastră, noi am voit să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: la legi nouă, om nou [...]. Mare și frumoasă Ți-este misiunea. Fă ca legea să înlocuiască arbitrarul; fă ca legea să fie tare; iar Tu, Măria Ta, fii bun și blînd, mai ales pentru aceia pentru care toți Domnii trecuți au fost nepăsători și răi [...]”.

Portretul domnitorului Unirii

ÎN AMINTIREA urmașilor, figura domnitorului intrat în legendă s-a imprimat pe retină, ca și aceea a nobilei sale soții, doamna Elena, după remarcabilele portrete ale pictorului Carol Popp de Szathmáry. Alexandru Ioan I Cuza e văzut înstelat, în uniforma de general de cavalerie, cu hlamidă, în picioare, ținînd în mîna dreaptă un document, iar cea stîngă pe sabie. Proporțional, capul pare mic față de trup și corespunde prea puțin prin expresie energică celui ce a invins toate dificultățile ridicate, fie în calea recunoașterii de către puterile garante și de către cea suzerană, a actului de la 24 ianuarie 1859, fie în aceea a marilor reforme sociale, politice, juridice și administrative, înfăptuite în cursul domniei sale, în scurtul interval de șapte ani. Artistul a urmărit mai mult impresia de fast a ostășului întronat, decît pătrunderea în adîncime a caracterului celui ce se impusese însuși sultanului, prin demnitatea ținutei și dirzenia caracterului. Mai aproape de adevăr și mai pătrunzător psiholog este fostul său sfernic, poetul Dimitrie Bolintineanu), care i-a scris biografia, în 1869: **Cuza Vodă și oamenii săi, memoriu istoric**, București, Noua Librărie G. Ioanide & C-nie, carte de succes, trasă în 1870 în a patra ediție, „revăzută și adăugită”.

Iată portretul fizic al domnitorului: „Domnul Cuza era de stat mijlociu. Avea părul blond închis. Ras la față. Fruntea largă. Pieptul larg. Privirea inteligentă. Scutit de pleșuvie. Talia dreaptă: dar cînd pășea, avea în mers ceva ce nu era drept, ce se tira. Fuma neîncetat, bea cafea multă. N-avea patimă nici pentru cai, nici pentru tablouri de pictură, obiecte de artă; nici pentru mîncări luxoase, ci numai pentru port-țigări de ambru.”

Cum îl caracterizează acțiunea politică, poetul ce-i fusese colaborator?

1) Succesiv efor al spitalelor, membru în Comisia Europeană a Dunării, ministru de externe, membru în Consiliul de Stat.

2) Chihlimbar.

„Domnul Cuza este Ludovic XI°) al românilor. El este destructorul castelilor și privilegiilor, centralizatorul puterilor. N-am fi în rătăcire dîndu-i numele **boerecton**. [...] Domnul Cuza nu vărsă sînge [...], nu arestă pe nimeni, nu insultă pe nimeni; dar ucise o clasă [...].

El dezrobîi poporul rural de clacă, el dete egalitatea drepturilor, el stăruia să se face unirea țărilor, el decidă secularizarea monastirilor inchinate [...]. El asigură printr-o politică dibace afară din țară temerile politicei Puterilor și Turciei [...].

La începutul domniei primea pe toți cîți veneau să i se plîngă. Mai tîrziu nu mai primea decît pe puțini; cu cine voia, era amabil; cu cine nu-i suferea, îi trata cu asprime. Era ironic. Conversația sa, plăcută cînd voia. În interiorul casei lui, uita că era domn. La masa sa minca în toate zilele cu invitații și ofițeri de serviciu. După masă conversa cu toți, șezînd toți jos, și uitînd că este domn. Era inamic al oricărei etichete de curte [...]. Rîdea de decorații. Pe lingșitorii îi desprețuia cînd ghicea într-inșii un interes. [...] Nu era rancunos, uita a doua zi o insultă ce-i adresa gazetele umoristice, nu le lovea [...]. Nu-i plăcea să meargă la biserică, să paradă [...]. Nu-i plăceau profesorii. Nu-i plăceau călugării. De cei dinții zicea că sînt **pedanți**, de cei din urmă **ipocriți**. Îi plăceau militarii, „căci avea inimă și oase de aruncat pentru patrie”, zicea el. Rîdea de aristocrați. Îi plăceau bufonii²⁾ și zicea că sînt singurii oameni care mint mai puțin decît ministrii înaintea domnitorilor sau singurii care nu fur. [...]

Domnul era econom, dar nu hrăpea. [...] Avea simpatii vii pentru clasa țăranilor. El erau singurii oameni pe cari îi primea totdeauna [...]. El tolera dueliurile în oștîre, într-un chip ca (și) cum le ordona el singur. Voia cu aceasta să obicinuiască pe ofițeri la arme. El înțelegea adînc epoca în care trăia [...]. Părea nepăsător de inamicii săi politici. Se expunea adeseori singur prin grădini și pe stradă. Niciodată nu i se întîmpla nici un atac [...]. În toate duminicile chema la Curte pe toți membrii curților și tribunalelor, îi trecea în revistă și le spunea dacă au lucrat bine sau nu [...]. O dată pe săptămînă primea petiții la minister [...]. Adesea da baluri iarna, ura balurile, dar ceda la cuvînte de apropiere cu societatea și cu încurajarea comerțului capital, celui mic. El sancționa pensii chiar pentru adversarii săi politici, pe cari pe alt țărim îi combătea. În discursurile sale politice ce le zicea în sala tronului, scrise de miniștri³⁾, după ce le citea, apoi adăoga de la sine vorbele de fală și mărirea nației. Ținea mult a-și crea simpatii între românii din Ardeal [...]. Era scrupulos pentru persoana sa. Domnul Cuza n-a luat de la Stat decît lista sa civilă, el avea oroare de a face ce făcuseră unii domni trecuți.⁴⁾ El fusese unul din domnii care se duseră din țară fără avere mare.”

Mai departe, Bolintineanu îi apără pe domnitorul răsturnat de „monstruoasa coaliție” și de ofițerii sperjuri, de invinuirile ce i se aduseseră de calomnatori: că i-ar fi plăcut jocul de cărți, băutura, femeile. „Nu a despărțit nici un bărbat de femeia sa, nu a făcut să plîngă nici o mamă pentru fie-sa răpîită.” Nu se îngrijea fizicește, nu apela la medici. Era generos: a îngăduit foștilor domnitori să se întoarcă în țară, ba chiar i-a invitat. N-a exilat pe nimeni.

Scrisă la cold, curînd după evenimente, fără bilanțul complet al marilor înfăptuiri al domnitorului, în special în direcția culturală, cartea lui Dimitrie Bolintineanu, din care am spicuit esențialul, este documentul cel mai veridic asupra bărbatului excepțional ce și-a închinat viața ridicării poporului său, plătit fiind cu nerecunoștința contemporanilor.

Șerban Cioculescu

³⁾ Regele Franței (1461—1483), a întărit puterea centrală, împotriva nobilimii și a clerului.

⁴⁾ La curțile noastre domnești, măscăricii n-aveau latitudinea bufonilor din Occident.

⁵⁾ Poate aici să fie vorba de propria lui colaborare!

⁶⁾ Aluzie la domnitorii Ion Caragea și Mihail Gr. Sturdza, vestiți pentru marile averi strînse abuziv.

Poezia unității naționale

metaforic. Astfel, antologia are o structură estetică și figurează, în mare, o mică istorie a poeziei unității naționale; reproducînd texte cuprinse între 1643 și 1983, însumînd trei secole și jumătate de poezie românească.

Autorii au căutat să republice texte cunoscute, devenite, prin circulație, populare, dar în foarte multe cazuri au publicat poeme uitate sau necunoscute decît de specialiști, scoțînd la lumină valori cel puțin documentare, ca versurile unui Naum Rîmniceanu, Al. Pelimon, Ioan Pușcariu, Iulian Grozescu, Teohar Alexi, Ion Al. Lapedatu, Scipione I. Bădescu, Constantin Morariu, Const. A. Giulescu, Adrian Forgaci, Ion Băilă, Ioan Borgia, Vasile Huțan, Elena din Ardeal (Elena Simțion), Horia Petra-Petrescu, G. Vilșan, Ioan Al. Bran-Lemeny, Valeriu Bora etc. Pentru epoca interbelică se reune în circulație printr-un excepțional poem, datat 1940, opera unui talentat poet ce-ar trebui reeditat, Aurel Marin.

Selectarea textelor ține seama, deopotrivă, de criteriul estetic și documentar-tematic. Astfel, din poezia lui Eminescu este reținută o ipostază mitică a lui Horia; eroul este prezentat într-un plan în care se identifică, simbolic vorbind, cu un Jupiter al Munților Carpați: „Să privească-Ardealul, lunii i-e rusine / Că-a robit copiii pe sub mîini străine. / Cîntîr-un nor de abur, într-un vîl de ceață, / Își ascunde tristă, galbena ei față. / Horia pe-un munte falnic stă călare. / O coroană sură munților le pare”. Ideea de unitate e evidentă deși parabolizată: **Eminescu trăia istoria ca pe o vîrajă romantică**, situarea în trecut devenind rațiune existențială. Eroul are aerul unui titan, unui zeu tutelat al românilor, viziune specific eminesciană.

Nu mai puțin adecvată este alegerea făcută din poezia lui Blaga, prin cea extraordinară metaforă dedicată protoistoriei dacice, în poemul intitulat **Grădiște**. Aici, poetul are o viziune unitară a spațiului istoric românesc, un fel de poetizare simbolică a ceea ce a făcut și în **Trilogia culturii**, cu precădere în **Spațiul mioritic**: „E tristă luna azi în Dacia / cînd trece peste plai și stîină. / Sub cite-o piatră de altar, sub căpiște păgînă. / se spune că mai gilgile pe-alocuri apa. / mai murmură la obirșii prin munți, / dar nu în vale, în fîntînă. // De-o apă-mi este sete / de apa izvorîtă din argint, din munte / ce leagăn a fost seminției noastre...”

O altă viziune a trecutului o oferă textele din opera lui Octavian Goga sau Aron Cotruș. Poemul lui Goga, **Latinitatea strigă din tranșee**, scris în 1915, era o chemare la luptă pentru eliberarea Ardealului: „Acolo-n hora vijeliei crunte / E clocotul visării noastre sfinte! / Veniți români! Porniți-vă spre munte! / V-arată drumul morții din morminte. / Și nu uitați a veacurilor carte, / Veniți, veniți! / ...Căci adevăr zic vouă: / Ori vă mutați hotarul mai departe, / Ori veți muri cu trupul frînt în două!” Aron Cotruș, ca și Goga, aduce un elogiu trecu-

tului unitar prin ideea unei renașteri latine: „Sub asprul vînt al vremurilor noi, / Ce trece / Biruitor, fecund și rece / Din Paris spre Roma și spre București / Sub ploile-ți, sub soarele-ți de foc, / Sub curcubeele-ți fascinătoare, / Ca sub enorme arcuri de triumf / În fruntea lumii / Pe căile renașterii latine...”. (**România**, scrisă la Roma, în 1918).

Contemporanii, de la cei mai virstnici, pînă la poeții din generațiile tinere, elogiază istoria multimilenară a unității noastre printr-un sentiment al actualității; un exemplu tipic al acestei atitudini e poemul lui Adrian Păunescu, **Numi-vom deci unire ceea ce sîntem azi**: „Numi-vom deci unire ceea ce sîntem azi. / Nu numai adunarea faptelor vechi de arme, / Pentru că sîntem astăzi românii comunarzi, / În care nici o clipă a istoriei nu doarme”.

Ioan Alexandru propune, vorbind desigur, figurat, o viziune a Patriei de mîine: „Acum e liniște peste păduri, / Inima lui Horia sub grîne, / Capul, lui Mihai în univers / Licăre drumul Patriei spre miine. / Buciumele ies în zori de zi / Trase pe umeri albe de mireasă. / Și cînd se varsă jalea lor din munți / Miroase-a veșnicie-n fiecare casă”. (**Imnul Albei-Iulia**).

Fiind vorba de o antologie am putea cita foarte multe versuri semnate de poeți ca Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Grigore Hagiu, Nicolae Dragos, Nikolaus Berwanger, Laszloffy Aladar, Ion Brad, Ana Blandiana, Szilagy Domokos, Vasile Nicolescu, Ivo Muncian, Olah Istvan, Daniela Crăsnaru, Ion Horea, Franz Johannes Bulhardt etc. Ne-am oprit nu atît la numele poezilor din care am citat, cît la tipologia textelor, cu regretul că alcătuirii nu au selectat și citeva piese reprezentative, adecvate, din folclorul nostru pe această temă. **Antologia Unirii** e și o carte frumoasă din punct de vedere tehnografic, marcînd, și din acest punct de vedere, un eveniment editorial.

Emil Manu

Unirea

**Triumfă Principatele Unite
Cu stele aprinse în timp,
Iar drumul prin istorie
Singurează cuvintele de dor
Trezite la fereastra veacului.**

O grădină se face cimpia

**Cu fintini de fulgere și vis
Și trece infigurată lumina
Prin ochiul de pace și belșug,
Viscolind în spicele de griu.**

Din soare se naște Unirea
Și umblă cu țara prin noi.

Dumitru Udrea

**ANTOLOGIA
UNIRII
1918 — 1983**

VERSURI

cartea românească

STUDIILE și cercetările istorico-literare din ultimele patru decenii, dar mai ales cele ocazionate de recenta sărbătorire a 65 de ani, cîți s-au împlinit de la Unirea cea Mare, ne-au demonstrat că există o literatură a unității noastre naționale, cadru istoric și estetic ilustrat de opere valoroase. Antologia pe care o publică Editura Cartea Românească *) vine să afirme ideea că în acest context istoric poezia a avut prin secole un rol de factor efervescent, ținînd nerezău vie flacăra luptei pentru unitatea națională. Fiind prin natura ei apropiată de muzică, poezia română cu această emă n-a circulat numai ca text citit, ci îmbrăcat forme melodice, mărindu-și astfel puterea de agitație pentru ideea mirii. E cazul **Răsunetului** lui Andrei Țușcă, al **Horei Unirii** a lui Vasile Alecsandri, al **Cîntecului tricolorului**, neaurit de Ciprian Porumbescu, ca să nu mintim decît pe cele mai răspîndite exte poetice puse pe muzică.

Pentru realizarea acestei cuprinzătoare antologii a Unirii, Editura Cartea Românească, avînd concursul secției de poezie Asociației Scriitorilor din București, a pelat la cîțiva literatori pasionați care -au ocupat de selecția și, pentru epocile mai vechi, de stabilirea textelor: astfel: George Muntean de poezia română veche, George Bulgar de epoca lui Eminescu și de poezia de pînă la Unire, Romulus ulpescu de poeții interbelici, Ion Horea Mircea Scarlat de poezia contemporană.

Antologia se deschide, simbolic, cu un agment din poemul **Mira** al lui Eminescu, în care, prin cuvintele lui Arbore, ste elogiul visul de aur al unirii, lăsat ostenire urmașilor: „Acea sublimă încă ce stă cu capu-n cer / E-unirea românei... E visul meu de fier / Ce l-am sat o viață far' să-l pot ridica...”

De la început trebuie spus că alcătuirii antologiei au depășit, și bine au cut, criteriul formal, strict tematic, urînd să selecteze poeme cu mesaj, în re ideea de unire apare transfigurată

*) **Antologia Unirii, 1918—1983, Versuri**, I. Cartea Românească, 1983.

„Unime și sentimente“

NUTRESC profund convingerea că actul de la 24 Ianuarie 1859 reprezintă cel mai viguros și cel mai trainic act al renașterii noastre naționale și statale. În Maramureșul copilăriei mele, în Vinerea adolescenței mele, instituțiile arborau și tricolorul și, ca un suprem omagiu pentru această Zi, înaintea serbării sântești, nouă, școlărilor, ni se înmănușau micile stegulețe în culorile patriei. În întreaga Transilvanie se pomeneau numele Domnitorului Cuza, ale lui Alecsandri și Kogălniceanu. Nici anul 1859, după cum nici anul 1918 nu au fost îndreptați împotriva nimănui decât împotriva asupritorilor, împotriva desnaționalizării noastre, împotriva imperiilor care ne dezbinau dar pe care noi nu le-am privit niciodată ca pe o fatalitate ineluctabilă.

Maramureșul a fost, de-a lungul veacurilor, nu o provincie izolată la granița de nord a românității ci, cum bine se știe, un activ păstrător de limbă (aici apar primele texte cunoscute în limba română la sfârșitul secolului XV și începutul celui viitor), de datină un părtăș neostenit la destinele conaționalilor de pretutindeni.

Acel am fost și-oi fi încrustat pe stilul de case ori de biserici vreme de veacuri dovedește o neobișnuită conștiință de sine, conștiință nedesmintită până astăzi.

Unirea Principatelor Române, precum ulterior războiul de independență, a avut în „Nord-Vestul inimii“ noastre — cum scria cineva — o rezonanță răscolitoare, de la vladică la opincă. Autoritățile intră în panică, unul dintre documentele de arhivă semnaleză „...trecerea clandestină prin Bucovina a manifestelor lui Cuza adresate românilor maramureșeni“ îndemnând „să sprijine eventualele răscoale“ și „înlemnirea unei Români Mari“. În schimb în Februarie 1859 printr-o circulară către preoții maramureșeni Episcopia din Gherla recomandă cu insistență lucrarea „Diserțiune istorico-critică despre limba, literatura și origina Românilor“ vestindu-se „viitorul cel frumos ce ne așteaptă sub sceptru, glorioșului Domnitor de față“* (Alexandru Ioan Cuza ! De menționat repezițiunea cu care treceau și cărțile și știrile până în cele mai depărtate colțuri ale Ardealului). Vrednic ar mai fi de amintit că între anii 1862—1868 numai Preparandia română din Sighet a pregătit peste 100 de învățători. Tricolorul și, ulterior, cincecele lui Ciprian Porumbescu au pătruns în fiecare sat, în fiecare casă, chiar dacă erau interzise și aduceau ani de temniță grea.

Numărul documentelor este, firește, mult mai mare, dar, pentru curajul gestului și frumusețea, acuratețea și „unimea“ (cum ar zice Ion Heliade Rădulescu sau Bariț) limbii române folosite acum 125 de ani la marginea de nord a țării, fie-mi îngăduit a reproduce integral numai două scurte documente din Arhivele Statului de la Baia mare. ** :

Primul, din 1859, este un extras din procesul verbal al Oficiului protopopesc Baia Mare : „Fiindcă pretura din Baia Mare și diregătorile politice nice o samă nu bagă de scrisorile oficioase scrise în limba română, iar M.O.D.-ni (mult onorării domni — n.n.) preoți condistrictuali toți ar dori în limba română a coresponda cu acestea, pentru de-a putea scrie în limba română s-a hotărât : ca M.O.D.-ni protopop această dorință a preoților districtuali să o arate ordinariatului oficioase ca fiind întărită de veneratul guvern Diecesan, toți, fără sfială să scrie în limba română, totodată a se impunea oficios prin Ven. Guvern Diecesan tuturor protopopiatelor ungurene a fi îndatorați a coresponda cu oficialitățile politice în limba română (s.n.)“.

Cel de al doilea document reprezintă o circulară a Oficiului diecesan Gherla trimisă un an mai târziu, deci în 1860, tuturor parohilor români : „Prea reverite Domnule ! Cu aceste-mi ținu de onoare și datorința națională a ve incunoștința că acum de curându a esitu în Pesta portretului lui Mihaiu eroului în formatu foarte excelentu și mare, în postura așa eroică, precum numai însuși a fostu. Drept aceea va rogămu în numele Națiunei cam cite exemplare ar debui pentru acelu tractu, care apoi de dreptulu de la expedițiunulu lor P. Cosma juristu în Pesta se se transferereze [...] Prețiuulu unu: exemplaru 1 fl. 10 v-a. Credu că scopul e filantropicu Principal e lățirea (răspindirea, n.n.) lui cit se poate mai tare prin toate ungiurile Românilor, alu doilea ajutorirea unui tinăru saracu cu numele Nicolaiu Popescu, care învață pictura în universitatea Veneției. Intrațele recomandamu sentiriloru (simțămintelor, n.n.) a prea reveritu D-niei tale, Gherla 16 iulie 1860. Oficiulu diecesan“

...În prezența a peste cincisprezece mii de români tinărul paroh dr. Vasile Luca-ciu, la 1890 denumea noua biserică pe care o clădise în Șișești, lângă Baia-Mare, „Biserica sfintei uniri a tuturor românilor“ (Pro S. Unione Omnium Romanorum), iar deputatul ales în camera de la Pesta George Pop de Băsești (1872), curind arestat de altfel, scria din temnița de la Văcz : „Lucruri mari pretind jertfe mari. Asta, apoi, mă împacă cu situația, mă otește și mă întărește în credința că noi a trebuit să o ducem jertfa asta pe altarul națiunii, și dacă e așa, răbdăm și îndurăm bucuroși“. Și în tot norodul Ardealului se răspindise cîntecul popular : „Din Șișești pin-la Băsești / Numai cete voinicești / Lucacești și popănești / Fala Țării Românești / Să-te-nchini, să-i pomenești !“

Pentru noi români rămași în afara granițelor din 1859, până în 1918, acestea au fost „sentirile“ și cu toții așteptam să vină cit mai curind „craul românilor“, cum era numit Domnitorul Cuza în Maramureșul copilăriei mele.

Tiberiu Utan

* ** Cf. „Maramureșul și Unirea — 1918“ de T. Hăgan, V. Achim, I. S. Mureșan, V. Căpănean, Baia Mare.

■ VOTUL PENTRU ALEGEREA LUI CUZA — Bucur, 24 ianuarie 1859. Tablou în ulei de Theodor Aman.

„Adunarea salută cu respect și amor pe Domnul său“

■ IN „Monitorul oficial“ nr. 9, din 29 ianuarie 1859, citim procesul verbal al celei de a treia sesiune a Adunării Elective din București :

„Astăzi, sîmbătă, în 24 ianuarie, Adunarea Electivă procedind la vot pentru alegerea Domnului său, rezultatul a fost că, cu unanimitate, s-a ales Alexandru Ioan I. Cuza, Domnul actual al Moldovei și s-a proclamat Domn al Țării Românești. Se constată acest rezultat sub semnătura președintelui și ale secretarilor (mitropolitul Nifon și ale secretarilor (mitropolitul Nifon, A. Arsache, I. Cantacuzino, D. Brălianu și G. Fălcoianu). După această alegere mitropolitul Nifon trimite o depeșă lui Cuza, la Iași : „Înălțimei Sale Ioan I. Domn al Moldovei și Țării Românești. Astăzi, 24 ianuarie 1859, la 6 ore după amiază-ză, Adunarea Electivă a Țării Românești, procedind, conform Convenției, la numirea Domnului Stăpînit, a ales în unanimitate pe Înălțimea Voastră. Obșteasca Adunare salută cu respect și amor pe Domnul său, și-l invită să ia cîrma țării“.

Deputatul V. Boerescu, luînd cuvîntul, spune : „Această zi este cea mai mare ce au văzut românii în anele istoriei lor. Actul ce am făcut noi astăzi este un act ce dovedește la noi un patriotism și o desinteresare așa de mare (aluzie la cei care își retrăsese candidaturile în favoarea lui Cuza), cum rar se pot vedea exempte

la națiunile cele mai civilizate ale Europei [...]“.

Ziarul „Românul“ avea să scrie elogii asemănătoare : „Ziua de azi e menită a forma cea mai frumoasă pagină a națiunii române, căci aceasta este ziua în care, după ce toate partidele ce păreau împărțite în două tabere contrarii una alteia, delăturînd orice egoism particular, proclamară în unanimitate pe Domnul Alexandru Ioan I. Cuza și de Domn al României. În fine, după atîtea lupte, după atîtea calamități, iată-ne în culmea dorințelor noastre : de azi înainte Moldova și România sînt unite pentru totdeauna [...]“.

■ Dimitrie Bolintineanu, redactorul ziarului „Dimbovița“, salută alegerea lui Cuza ca Domn al Țării Românești.

Hai la Milcov..

An 1859

Ei, fermentii națiunii,
pașoptiștii (dintre care
Cristul s-a ales, Golgota
fiindu-i Palermu-n zare)

reveniți la stînsa vatră,
focu-n inimii jăruit,
cu din rădăcină smulsul
Milcov mi l-au întezit

deopotrivă în Moldova
și în Româneasca Țară,
dreapta cumpănă-ntr-e ele
pe-o columnă-și ridicară.

Cînd, pe Cuza domn ungindu-l,
buzele-au crăpat la clopot,
daco-latinescul singe
a dat, ca o mare,-n clocot.

Deopotrivă în Moldova
și în Țara Românească,
dreapta cumpănă-ntr-e ele :
„Cuza Vodă să trăiască !“

Cuza, din vertebre-ntiia
în Coloana Infinită...
„Să trăiască România,
una și nedespărțită !“

O, cum riuri toarse-n fluvii
penelopic țes oceanul,
ostfel națiune-nfrățite
își tălăzuiră Neamul.

Erich Kotzbacher

ACUM cițiva ani, minat de — uneori silnice — alteori voioase —, înviorătoare și improspătătoare misii și rătăcirii reportericești (lucram la un ziar din Galați) — am fost, am văzut și aproape am rămas buimac. Pentru că nu se făcea.

Nu se făcea ca acest riu — mai mult pîriu — nevoiaș, căznit, opintit, care nici măcar o albie ca lumea nu-și croise și alcătuisse, să despice și să curgă veacuri la rînd între simțire, cuget și vorbă deopotrivă. Gemene. Deopotrivă și gemene românești.

„Foarte cu mirare am stătut“ — vorba eronicarului mai veche, mai văfurită de eeturile timpului dar eu o împing mai încoace pentru că e dulce, gingașă și exactă ; deci stăteam și priveam Milcovul (pe care puteam uneori să-l sar din piatră în piatră cu piciorul) și mă gândeam cam anapoda că mult le-a mai plăcut bunilor și străbunilor noștri să se copilărească și să se hirjonească.

Asta dacă n-ar fi curs atîta singe, nu s-ar fi viclenit cu mai multă sau mai puțină dibăcie prin fata, ori prin dosul Înaltei Porți otomane înlesnind secerii semilunei să rețeze capete și spice, să adune și să care copii, flăcăi și fecioara ori tezaure aurit strălucitoare.

Greu, nemilos a fost birul, dar pină la urmă biruit-au gîndul și simțirea.

Anevoie, aproape de necrezut și de neacceptat pare faptul că fruntea luminată cu ochii aplecați și desfătați de frumos arhitectonic ales și durabil a Brâncoveanului n-a înfîlnit gîndirea ageră, cuprinzătoare, modernă și înaltă a lui Dimitrie Cantemir — vecin de tron și de timp, alegînd mai lesne, mai iute și mai păgubitor gilceava și zavistia. Ori că lucrarea bună de cititori ai culturii românești

în faptă zidită sau tipărită săvirșită de Matei și Vasile (Basarab și Lupu) a fost umbrită și în parte stricată de încrucisări invrăjbite fără noimă de ostii, sinețuri și săbii și că de atîtea ori — în tăietura timpului — multe și împodobite miimi domnești au pregetat să se întindă prietenos, frățește peste apa puțină a Milcovului.

Cu adevărat foarte de mirare, amar mîhnitoare și adinc intristătoare întimplări și fapte ne-trebnice ale celor care deopotrivă de la „Răm se trăgeau“.

Tot atît de anevoie sint de imaginat și fixat în memorie vizuală santinelele-grăniceri aflate de o parte și de alta a rîului-pirului. Cum puteau ele să stăvilească șoapta de dragoste și pasul furiaș în faptul serli sau al nopții ale tinerilor moldavi și valahi în care inmugureau, tresăreau ori dădeau clocot simțăminte izvorite din aceeași fire și simțire ? S-ar putea pune rămășag că străjile nu erau prea strașnice, mai bine își puneau cușma pe-o ureche sau peste ochi ori trecîndu-și unii altora cite-o ploscă de vin tăifăsuiau punînd țara (iară nu țările) la cale.

Desigur poetul Unirii „forța“ grandios chemînd patetic toată suflarea românească să vină la Milcov cu grabire pentru a-l „seca dintr-o sorbire“. La urma urmelor cu ce păcătuia firavul fir de apă pus silnic să fixeze un hotar și el silnic și anapoda ?

Dar nu se știe cum s-a făcut că nici unul din pătimașii „căzuși“ care alcătuiu „partida națională“ din Moldova sau din Muntenia, firi cu osebite romantice, necenzurate de spaima ridicolului, nu s-a gîndit atunci, în zilele, săptămînilor și lunile care au premers ori s-au suprapus actului Unirii, să umple citeva

vase cu apă din Milcov. Un vas cu apă Milcovului din ziua de 24 Ianuarie 1859 în care ar fi fost așezate și schimbat flori și plante de cîmp ferind-o de tulburarea și stricarea timpului (precum aghiasma) ar fi fost așezat astăzi în orice muzeu de istorie și ar fi fost sorbit cu priviri de pioasă reculegere și evlavie.

Dar desigur acei mari și nemaipomeni bărbați istorici erau ei înșiși vas clocotitoare, prea pline de bucuria izbînzii și împlinirii faptei și făpturii naționale ca să mai aibă timp și de altceva. Pentru că lată cit freamăt emoțional și cit patos autentic zvîcnesc din fiecare spusă a unui deputat (V. Boerescu) în ziua de 24 Ianuarie 1859, atunci cînd cel lonelul Al. I. Cuza, domn al Moldovei, fost ales unanim de Adunarea Electivă de la București domn și al Munteniei „Domnilor ! Această zi este cea mai mare ce au văzut românii în anele istoriei lor ! Actul ce am făcut noi astăzi este un act ce dovedește la noi un patriotism și o dezinteresare așa de mare cum rar se pot vedea exempte în națiunile cele mai civilizate ale Europei. Sunt acum mai mult de două secole și jumătate de cînd Unirea românilor, aspirățiunea generoasă a tuturor generațiilor căuta să se realizeze prin puterea materială, prin forță, prin singe. Astăzi Unirea se realizează prin puterile morale, prin armele spirituale“. Altfel zis, c să ne aplecăm și să apelăm tot la spusă veche, „biruit-au gîndul“.

Și dacă (nu chiar) toată Europa era cu ochii pe noi — cum șarja mai tîrziu Ca ragiale — multe din privirile ei erau în dreptate admirativ încoace.

Nicolae Velea

Iancu Văcărescu

Dimitrie Bolintineanu

Vasile Alecsandri

Grigore Alexandrescu

ECOURILE LITERARE ALE UNIRII

INTR-UN discurs rostit la 9 februarie 1863, deci la scurt timp de la înfăptuirea actului istoric al Unirii, simbolizat în dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al celor două țări românești, Mihail Kogălniceanu aducea un suprem elogiu națiunii române, ca făuritoare a propriei sale istorii, afirmând răspicat: „Unirea națiunea a făcut-o!” Într-adevăr, actul sublim al Unirii, din 24 Ianuarie 1859, a constituit biruința idealului de unitate națională purtat, veacuri de-a rândul, în inima și conștiința poporului nostru, a voinței sale neștrămutate ca toți românii să trăiască liberi și uniți într-o singură patrie. Scriitorii români au devenit exponenții și interpreții voinței și idealurilor care au însuflețit permanent poporul nostru, dându-i-se cu entuziasm transpunerii în viață a măreței năzuinți de unitate națională. Plămădită și înțeleasă de poporul român prin propria sa existență și experiență istorică, această nobilă năzuință răzbate viu încă din operele cronicarilor, capătă intensitate la corifeii Școlii Ardelene, devenind dinamizatoare de conștiințe și energii patriotice în epoca pregătirii și desfășurării revoluției de la 1848, ca și în perioada continuării luptelor de rezistență naționale și sociale. Încă din 1830, sub impulsul ideilor de reînnoțire și afirmare națională, care au avut consecințe salutare în procesul constituirii literaturii române moderne, Iancu Văcărescu scrie poezia *La Milcov*, în care prezintă ca nu peste mult timp acest pîru va înceta să mai fie despărțitor de frați: „De unde-ți vine numele, pîru fără putere, / Ce despărțirea neamului tu îndrăznești a cere? / Milă-ncepu-ți, Milcov sec, de va să-ți dobindească! / Sfirșitu-ți-va, lumea ofînd, în veci să te urască. / Desprețuire frații dau puterii-ți ne-nsemnate! / Căci, despărțit ori depărtat, fratele e tot frate.”

Scriitorii angajați plenar în susținerea și realizarea programului politico-ideologic și social al revoluției de la 1848 au militat pentru idealul unității naționale atît pe calea publicisticii de imediată actualitate cît și prin operele lor literare. De pildă, în gazeta „Pruncul român” a lui C.A. Rosetti, în numărul din 12 iunie 1848, se scria: „Uniți-vă cu noi, frați de dincolo de Milcov; peste undele lui vă întindem brațele, dorind cu infocare a vă da sărutarea frăției și a libertății. Munteanul și moldoveanul sint frați români, sint frați, o singură nație.” De asemenea, ideea unirii celor două țări românești a fost constantă și în gazeta „Popolul suveran”, al cărei redactor responsabil era D. Bolintineanu. Afirmată în articolul program, a fost reluată de mai multe ori, dar cu deosebire în articolul intitulat *Unirea Moldovii cu Țara Românească*, publicat în nr. 9 din 19 iulie 1848, subliniindu-se că „străbunii noștri au înțeles foloasele unei asemenea uniri”, se lansa un îndemn ca Adunarea Națională să înscrie în programul său împlinirea acestei aspirații fundamentale a poporului român: „Să lipsească acele bariere ce parcă s-au pus inadîns ca să oprească frate pe frate a se îmbrățișa. Iar una din chestiile cele mai importante de care Adunarea Națională trebuie a se pătrunde, să fie aceasta, fiindcă numai aceasta poate să ducă România la mărire și adevărată fericire.” Pentru a fi mai bine înțeleasă necesitatea unității naționale, D. Bolintineanu se preocupa de explicarea clară a ideii de patrie și naționalitate. În articolul *Patria*, apărut în nr. 3, din 28 iunie 1848, se spunea: „Patria nu este numai locul în care ne-am născut și în care familia noastră locuiește; patria este țara întreagă în care găsim concetățeni, adică oameni ce trăiesc sub aceleași legi, vorbesc aceeași limbă, se închină în aceeași religie, își împărtășesc aceleași sentimente și aceleași idei. Această unire de sentimente face naționalitatea. Prin urmare, fără dinsele nu poate fi naționalitate, nu poate fi România.” Ideea o reînălțăm formulată lapidar de N. Bălcescu, în lucrarea *Mersul revoluției în istoria românilor*, publicată în 1850, în care sublinia: „Aceste condiții de putere de care avem nevoie nu le putem găsi decît în solidaritatea tuturor românilor, în unirea lor într-o singură nație, unire la care sunt mențiți prin naționalitate, prin aceeași limbă, religie, obiceiuri, sentimente, prin poziția geografică, prin tre-

cutul lor și, în sfîrșit, prin nevoia d-a se păstra și d-a se mintui.”

Ideile programatice ale revoluției din 1848 au aflat un viu ecou în operele scriitorilor noștri din acel timp, care s-au străduit să mențină mereu trează încrederea în biruința idealului de unitate națională, spre a demonstra că românii de pretutindeni au sentimentul adînc, organic al unității de neam, al unității de limbă, de simțire, de viață, de năzuințe, în pofida unor artificiale și vremelnice bariere. Încă din 1848, V. Alecsandri își intitulează o poezie de cînd patriotism *Deșteptarea României*: „Hai copii de-aceiași singe! hai cu toți într-o unire / Libertate-acum sau moarte să cătăm, să dobîndim. / Pas, români! lumea ne vede. Pentru-a Partiei iubire, / Pentru-a mamei dezrobire / Viața noastră să jertfim!”

În perioada de pregătire a Unirii, în atmosfera involburată a luptelor politico-ideologice, scriitorii noștri au menținut neîntrerupt un climat favorabil partidei unioniste, au întreținut permanent entuziasmul maselor, relevînd necesitatea și însemnătatea istorică a înfăptuirii unității naționale. Mijlocul cel mai eficient prin care au acționat a fost, bineînțeles, poezia. Cînd se constituie, în Iași, la 25 și 30 mai 1856, Comitetul Unirii, V. Alecsandri scrie acest scurt dar viguros *Jurămînt*: „Sub acest măreț castan / Noi jurăm toți în frăție, / Ca de azi să nu mai fie / Nici valah, nici moldovan; / Ci să fim numai români / Într-un gînd, într-o unire / Și să dăm mini cu mini / Pentru-a Țării fericire.” La foarte puțin timp, în gazeta „Steaua Dunării”, în nr. 31, din 9 iunie 1856, publică nemuritoarea sa *Hora Unirii*, pe care o cîntăm și astăzi cu turlburătoare emoție: „Hai să dăm mină cu mină / Cei cu inimă română, / Să-nvîrtim hora frăției / Pe pămîntul României.” Demnă de menționat este replica muntenească la *Hora Unirii* a lui V. Alecsandri, datorată lui Cezar Bolliac, prin poezia *Răsunet la Hora Unirii de d. V. Alecsandri*, publicată în ziarul „Buciumul”, nr. 2 din 1857: „Sintem gemeni, măi firtate, / Din părinți într-o dreptate, / Ca doi ochi la semănare, / Ca doi brazi la înălțare...” O *Hora Unirii* scrie și C.D. Aricescu, în 1858, exclamînd: „Bravi copii ai României, / Alergați la joc / Și cu toți hora frăției / Invirtîți de foc... / N-avem noi aceeași soarte / Ș-aceleași nevoi? / Un corp dară pin' la moarte / Să fim amîndoi.”

Aproape că n-a existat poet al timpului care să nu-și instrune coardele lirei pentru a da expresie țelurilor scumpe tuturor românilor. În poezia *Unirea Principatelor*, dedicată „viitorilor deputați ai României”, publicată în ziarul „Concordia” din 30 martie 1857, anticipînd așadar actul istoric din 1859, Grigore Alexandrescu arăta că românii din Muntenia și Moldova, „fii ai Romei cei eterne, acești popoli au fost frați” și că „La răul ce-l apasă nu pot s-afle leuire, / Decît numai în unirea către care sint chemați. / Români! Dulce e unire! Ascultați... glasul-i răsună... / De la fiii României cere patrie comună.”

INFĂPTUIREA Unirii și dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, la 24 Ianuarie 1859, ca unic domnitor al țărilor românești, au constituit evenimente de hotărîtoare însemnătate istorică, punînd temelia statului român modern. Întreaga națiune română a salutat aceste evenimente cu un nestăvillit entuziasm și încredere în viitor, sentimentele și năzuințele maselor populare aflînd o amplă rezonanță în operele scriitorilor noștri. Dintre numeroasele poezii scrise sub impresia imediată a acestor momente de înălțător patriotism, amintim *La România* de G. Barozzi, *Imn la 24 Ianuarie* de George Crețeanu, *O zi frumoasă* de D. Dăscălescu, *24 Ianuarie 1859* de I. C. Fundescu, *Lui Alexandru Ioan I* de Grigore H. Grăndea, *24 Ianuarie* de G. Ranetti, *La Unire* de G. Sion, *Urare Principelui Alexandru Ioan I* de Gh. Tăutu, *La Unire* de D. Bolintineanu etc.

Actul măreț al Unirii a fost împărtășit și susținut cu un ardent patriotism, cu o superioară conștiință civică și cu un pilduitor spirit de sacrificiu de către toți oamenii luminați ai epocii, în primele rînduri ale acestora aflîndu-se scriitorii. Evocînd momentul de neuitat, la care a participat nemijlocit, al alegerii lui Ale-

xandru Ioan Cuza ca Domn al Moldovei și apoi și ca Domn al Munteniei, precum și clocotul de bucurie și mîndrie națională manifestat de întreaga populație a Iașului, N. Gane mărturisea în *Amintiri din timpurile Unirii*: „Cînd Kogălniceanu își isprăvi discursul, toată lumea plîngea în tribune, căci bucuria mare ca și durerea mare tot prin lacrimi se exprimă. Afară vîzduhul clocotea de sunetul clopotelor tuturor bisericilor din oraș și de bubuitul a 101 lovituri de tun... Eu unul mărturisesc că niciodată n-am avut o mai puternică stringere de inimă ca în fața acestui mare act care era prima piatră așezată în temelile statului român. În acel moment am simțit individualitatea mea de român sportit, neamul meu înălțat; am văzut dintre negurile trecutului răsărind un soare nou care avea să ne încălzească și să ne lumineze calea spre un viitor și mai frumos. Și într-adevăr, după 19 zile se împlini în București un act și mai măreț, alegerea lui Cuza-Vodă de Domn Țării Românești. Astfel că dorința cea mai vie, cea mai aprinsă, cea mai generală a națiunii române, Unirea țărilor surori, era acum îndeplinită.”

Cînd Alexandru Ioan Cuza a sosit la București, întreaga populație a Capitalei i-a făcut o primire cu adevărat triumfală. Cu acest prilej, Grigore Alexandrescu îi adresează poezia *Mării Sale Domnului Alexandru Ioan I. Anul 1859. Pentru ziua intrării sale în București*, în care spunea: „Timp dorit, zi de speranțe, / Fiu al țării, salutare! / Românie investită / În vestiminte de serbare, / Îți dorește, îți urează / De mari fapte viață plină, / Și se-nclină steei tale / Ce străluce de lumină.” Atmosfera sărbătorească a intrării lui Cuza-Vodă în București a fost evocată, în culori vii, și de Nicolae Filimon, în nvela *Nenorocirile unui slujnicar*, relevînd dovezi de simpatie ale populației, ale maselor, față de cel ce simboliza idealul unirii tuturor românilor: „Piața Teatrului Național era ornată cu piramide de brazi verzi, pîntre care erau așezate în formă de mozaic miriade de candelă pline cu oliu de mai multe culori. Ici-colea se vedeau falnicele obelice egiptene împodobite cu trofee și însemne militare; pe balconul teatrului era depus un cadru colosal, pe care era zugrăvit prea iubitul nostru domnitor inconjurat de divinități: Justiția, Abondanța și Gloria; iar mai jos Acvila și Zimbrul încardate într-un singur spațiu. Palatele publice erau asemenea frumos împodobite, iar casele particularilor, situate pe strada Mogoșoaiei, se distingeau foarte mult prin ferestrele lor tapetaute cu șaluri scumpe, ghirlandate de flori și desemnuri mitologice aluzive la Unirea țărilor și gloria domnitorului.”

Proclamația Unirii, prin care se deschidea o nouă și luminoasă pagină în istoria poporului român, a aflat un ecou la fel de vibrant și în inima și conștiința lui D. Bolintineanu. Într-un articol publicat în gazeta sa „Dimbovița”, nr. 31, din 24 Ianuarie 1859, releva, în cuvintele înaripate: „Printr-această faptă se constată că dacă frații noștri de peste Milcov au dat exemplu de simțiment patriotic antice, românii de dincoace de Milcov au răspuns cu aceeași mîrire. Demn frați de a fi uniți, ei au dovedit astăzi încă o dată într-această luptă nobilă și sublimă de cele mai rari sacrificii și abnegații. Dar lăsdînd la o parte simțimentele cele frumoase ce pătrund într-această faptă, ea are un interes de mare importanță pentru viitorul nației române. Ar putea zice cineva: Din înălțimea zilei de astăzi, se vede marea viitor al țării.” Problemele specifice epocii, legate de recunoașterea Unirii de către marile puteri europene și de consolidarea ei pe plan intern, au fost dezbătute de D. Bolintineanu în lucrările sale *Vizita Domnitorului Principatelor Unite la Constantinopol (1860)* și *Cestiunea Unirii la Constantinopol (1861)*, iar personalitatea primului domnitor al țărilor românești a evocat-o în ampla biografie *Viața lui Cuza-Vodă (1869)*.

DEMN de remarcat este faptul că scriitorii români au văzut în Unire un eveniment istoric hotărîtor atît pe plan național cît și pe plan social, mărturisindu-și adevărată față de reformele cu caracter democratic și progresist întreprinse în epoca lui Alexandru Ioan Cuza. Spre exemplu, în poezia *Hora lui Cuza-Vodă*, V. Alecsandri exclamă:

ma: „Trageți hora cu-nfocare / Din Carpați și pin' la mare! / Frunză verde pom rodit, / De cînd Cuza s-a domnit, / Pînăle s-au mai dospit, / Ocele s-au mai mărit. / Cuza-Vodă să trăiască / Oștile să le mărească, / Pe ciocoi să-i umilească, / Țară mîndră să-și croiască, / Pe călugări să-i spăsească, / Pe clăcași să-i dezrobească / Cu moșii să-i dăruiească.”

Semnificațiile istorice majore ale Unirii au dăinuit mereu vii în sensibilitatea și conștiința scriitorilor români. E de ajuns să amintim unanım cunoscutele poezii *Moș Ioan Roată și Unirea* și *Moș Ion Roată și Vodă Cuza de Ion Creangă*, și *Cuza-Vodă de Mihail Sadoveanu*. În 1909, la împlinirea unei jumătăți de secol de la înfăptuirea Unirii, I. L. Caragiale scrie evocarea *Peste 50 de ani*, amintindu-și cu aceeași profundă emoție de vizita pe care Cuza-Vodă o făcuse, la Ploiești, chiar la școala unde viitorul mare dramaturg era elev:

„Dascălul nostru, adînc emoționat, cu spatele la tablă și cu fața către Domn, zice, d-abia stăpînindu-și tremurătura bărbii:

— Măria Ta, Dumnezeu știe numai ce se petrece acuma în sufletul unui biet dascăl ca mine, venit aici din părțile românești de dincolo. Rog pe Dumnezeu să te fie sănătos și voinic pentru fericirea poporului românesc. Mîntea, brațele, singele nostru și al acestor copii sunt de-acuma închinat neamului român patriei române, Domnului român, Măriei Tale!

La aceste vorbe, toată lumea s-a ridicat în picioare, și Vodă asemenea; și nimini nu mai putea sta jos — prea se ridicaseră sufletele.

După ce și-a scos focul de la inimă, dascălul a luat o bucată de tibișir, s-a-ntors către noi, și a zis:

— Copii! după secole de-ncruntare, astăzi ne zîmbește și nouă, românilor, bunul Dumnezeu. De astăzi încolo, ne-am căpătat iar onoarea de popor liber, de popor latin...”

Și cum scria el frumos, ca de tipar, a scris pe tabla neagră cu litere străbune:

Vivat România! Vivat Națiunea Română! Vivat Alexandru Ioan Intiu, Domnul Românilor!

Și bravul nostru dascăl n-a mai putut stăpîni emoția sa și s-a pornit pe plîns; a plîns toată lumea, și părinți și copii, iar Vodă, ținîndu-se cît putea și ștergîndu-se la ochi cu batista, a bătut pe umeri pe dascăl și i-a zis:

— Să trăiești! cu români ca tine n-am teamă!

Tot în 1909, Dimitrie Anghel și Șt. O. Iosif scriu împreună poemul dramatic *Carmen Saeculare*, reprezentat pe scena Teatrului Național chiar în ziua de 24 Ianuarie, în care evocau momentele importante din lupta poporului român, dusă de-a lungul veacurilor, pentru unitatea națională, încununată de Unirea din 1859. În finalul poemului, dialogul dintre Danubiu și Doina celebrează prestigioasa personalitate a lui Cuza și relevă semnificațiile profunde ale Unirii: „*Danubiu*: O, vrednic Domn, trimis / De cel atotputernic să-ncepi o vreme nouă / Și să-ntrupezi odată al înfrățirii vis, / Da, tu ești făurarul menit să împreună / Într-o cunună numai, cununile-amîndouă / Și fruntea ta înaltă cu ea să-ți-o-ncunununi! / Veți frînge multe lanțuri, dar lanțul viu pe care / Potrivnicile vremuri l-au rupt de-atîtea ori, / De-acum nimic să-l frîngă nu va mai fi în stare, / Căci, la un semn, deodată, în țările surori / Voioși, bătrîni și tineri, și fete și feciori, / Cum rid într-o ghirlandă alături flori cu flori, / Își vor întinde mina, pășind peste hotare / În lanțul de unire al unei mîndre hori! // *Doina*: Unire! O, vis magic visat de-atîți eroi! / Nevoie care doarme nelămurită-n noi, / Să simți întotdeauna pe cineva aproape, / Putere domnitoare peste pămînt și ape, / Mister care împinge izvoarele spre mare, / Fir nevazut ce leagă al păsărilor stol, / Al însăși vieții noastre cel mai măreț simbol, / Unire, forță oarbă, O! tainică chemare, / Ce mîndră sint eu astăzi că-ți pot rosti cuvîntul!...”

Însuflețit de un fierbinte patriotism, dăruit poporului, identificîndu-se cu marile lui aspirații naționale și sociale, scriitorii noștri s-au prins cei dintîi în hora românească a Unirii.

Teodor Vărgolici

Coordonata morală a Unirii

TEMĂ predilectă între marile teme ale istoriei noastre, Unirea a fost pusă mereu în discuție (nu numai) de istorici, în termeni care o prezintă ca triumf ineluctabil al ideii respective, pe fundalul unor realități geopolitice și socio-culturale tot mai precis conturate. Dar se uită indeobște că acest triumf n-a fost atât urmarea unor „evenimente”, în sens comun, cât rezultatul anevoie definibil al unui proces palingetic pe care societatea noastră îl străbătea de la un timp. Fără acea jumătate de secol dinainte, în care ideea renașterii a prins consistență, generând un program național, nu se poate înțelege o dimensiune esențială a procesului. Înainte de a deveni un fapt politic, la conștientizarea multor factori, ea a fost o realitate morală, sufletească, una la înfiriparea căreia și-au dat concursul altele generații. Un anonim demonstra astfel, în retorică specifică epocii, sensul mîntuitor al Unirii: „decu cum să vindicăm răul de care suferim? Dacă el vine din afară, prin Unirea Principatelor. Dacă el vine din înăuntru, prin Unirea Principatelor. Dacă el vine din amîndouă aceste părți, prin Unirea Principatelor”.

Unirea era socotită ca un remediu miraculos contra relelor fără număr de care suferea țara, rele ce subminau deopotrivă temeliile și suprastructura societății. Unde să se acționeze mai întâi? Întrebare dificilă, fiindcă nici o reformă nu-și atinge scopul dacă nu e servită de suflet, dacă nu implică deci spiritul civic, iar pe de altă parte, un entuziasm obștesc ce nu poate conta pe reforme înțelepte, graduale, e condamnat să se stingă înainte de a se proiecta în forme durabile. Iată de ce în explicarea Unirii trebuie să se țină seama atât de contextul internațional, care a făcut posibilă consultarea voinței poporului și recunoașterea dublei alegeri de la 24 ianuarie 1859, cât și de evoluțiile interne, care au contribuit ca românii să poată folosi conjunctura în favoarea unui program propriu. Predilecția istoricilor a mers îndeosebi spre inițial factor, de natură să explice fenomenul în cadrul său legitim și să permită o integrare a lui în istoria universală. Ceea ce nu înseamnă că nu s-au scris studii importante și pentru evaluarea împrejurărilor de ordin intern.

Insuficiență sondată, cu toată întinsa bibliografie de pină acum, ni s-a părut a fi dimensiunea morală a Unirii: cea acumularea progresivă de elemente care au schimbat, în câteva decenii, atitudinea față de treburile publice, sporind conștiința de sine a poporului, rădîndu-i încrederea în destinul colectiv, făcîndu-l mai disponibil pentru sacrificii. În adevăr, cum s-ar putea lămuri un fenomen atât de complex, cu urmări atât de adînci, fără a ține seama de factorul sufleteș, important întotdeauna, dar mai cu seamă într-o epocă de regenerare națională? O atare epocă nu se poate defini fără acele eforturi admirabile pe tărîmul culturii, eforturi prin care se căuta calea de ieșire la lumină pentru un neam apăsător de istorie, supus mereu ingerințelor externe, înăbușit în aspirațiile lui cele mai sacre. Ceea ce nu se putea înfăptui deocamdată în sfera politicului trebuia să aibă loc în sfera culturii. Înăuntru sau în afara Carpaților, se căuta instinctiv o soluție durabilă pe calea învățăturii. N. Iorga a înțeles perfect resortul psihologic al acestei directive atunci cînd scria, evo-

cînd amintirea unuia dintre protagoniștii ardeleni: „Mindria cea mare e să știi carte, să te așezi astfel alături de căpeteniile neamurilor, mai favorizate de soartă. Înaintea nimănui nu se ridică mai respectuos palaria decît înaintea profesorului, a scriitorului, care impune, în hăinuța lui ieftină, pentru ce este în comora minții lui. Cînd trec munții, acești oameni vin la noi ca niște cenzoari aspri de moravuri, ca niște judecătorești incorruptibili, ca niște preoți neînfricoșați ai idealurilor înalte și întregi”.

Nu trebuie să se uite însă că respectul pentru cărturar era legat indisolubil de calitatea acestuia de purtător de idealuri obștești și că ținuta morală a omului de carte conta în stîmă publică la fel de mult ca știința lui. O trădare a aspirațiilor poporului era sancționată de aceea cu o severitate implacabilă. S-ar putea spune că limpezirea conștiinței de sine și cristalizarea unui program național coerent stă în raport direct cu accesul la cultură a unor categorii mai largi, cu sporul de receptivitate față de valorile lumii moderne, acum active și structurante. Apelul la istorie devine un subterfugiu menit să acomodeze spiritele cu ideile noi, pe de o parte, să confere un plus de stabilitate prin evocarea „rădăcinilor”, pe de alta. Amintescă-și oricine de „introducere” lui Kogălniceanu la *Dacia literară și Arhiva românească*, de prelegerea aceluiași la Academia Mihăileană pentru a circumscrie spiritul pandemic ce prezida la renașterea noastră națională. Afirmînd că „literatura are trebuință de unire”, Kogălniceanu viza o sferă mult mai largă, aceea a vieții naționale în totalitatea ei. Dincolo de „realizația dorinței ca românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți” trebuie să vedem așadar o unitate politică subînțeleasă. Apelul la vechile „suveniruri” ale istoriei ca la un „paladium” obștesc, definirea unei „solii” românești în lume țin de același program palingetic, constituit în timp și clarificat acum, spre jumătatea secolului XIX. Pașoptismul românesc, ocupînd un bun sfert de secol, era obsedat de ideea unității, chiar dacă n-o exprima întotdeauna cu egală tărie și era constrins adesea la formule perifrastice. Unirea constituia, după expresia lui Alecsandri, „dorul cel mai infocat al nostru” și ea trebuia deci să opereze, înainte de a fi un fapt politic, pe tărîm cultural, ca factor solidarizant. I. Heliade-Rădulescu recomanda „rivna culturii” ca răspuns la multele carențe de care suferea societatea românească, iar cultura trebuia să conducă la o realitate colectivă de ordin superior: „Unime dar ne trebuie, măsură ne trebuie și unime românească!” Era, după observația lui G. Barițiu, „frumoasa deviză ce deșteaptă lucrurile cu putere multă”, nu doar în spațiul românesc, ci pretutindeni unde principiile lumii moderne și-au făcut loc, iar aceasta însemna în primul rînd „voiață tare de a fi și a rămînea un singur popor”. O asemenea voință se putea impune, în anumite împrejurări, dînd rezultate pe care forța armelor nu le-a putut asigura altădată. „Inima-mi se împovără de mîhnire”, mărturisea C. Negri, cu gîndul la scurta unire pe care Viteazul de la 1600 o înfăptuise, dar n-a putut-o impune, fiindcă nu și-a asigurat colaborarea timpului.

SECOLUL XIX a făcut din unitatea națională un imperativ, dînd timpului o încărcătură specifică. În *Dorințele partidei naționale* ideea de Unire apare ca fiind „dictată” de factori multipli, între care cel moral deține un loc de seamă. Ca instrument al puterii și prin aceasta al libertății, Unirea îi apărea lui Bălcescu drept o condiție a fericirii însăși. Cu atât mai mult cauza ei trebuia să fie îmbrățișată de masele largi, cum s-a putut vedea cu prilejul revoluției de la 1848 și cum s-a învederat apoi în timpul anilor de exil. „A sosit timpul ca România să formeze

Dimensiuni

ÎNAINTE de a fi verb al istoriei, plin de dinamică și etică marilor năzuințe umane, unirea este forța care a dus la zidirea întregului univers. Fizica timpului nostru ne dezvăluie întregul proces al structurii materiei, din care a ieșit cosmosul, și apoi viața, și apoi toată povestea lumii.

Pentru ca să poată apare fundamentalul „este”, care neagă neantul și afirmă existența, a fost mai întii nevoie, pe uriașe întinderi de spațiu și timp, de unirea atomilor, a moleculelor, a celulelor. Unirea stă la temelie lumii, ea e cea dintii poruncă a genezei.

În lumina aceasta, alcătuirea națiunilor, unirea în aceeași comunitate a unui mare număr de oameni asemănători între ei, îmi apare ca un fenomen comandat de legi universale, de întreaga forță a cosmogoniei. În alte vremuri și cu un alt limbaj, s-ar fi spus că e de esență divină.

Geo Bogza

toată o singură și puternică nație”, scria Al. Odobescu, în atmosfera exilului parizian, adăugînd un îndemn la resurrecție caracteristic pentru epocă: „Să umplem, dar, ale noastre suflete de o viață nouă, plină de virtute!” În același timp, D. Berindei incita „junimea română” să-și cultive caracterul, să-și smulgă din inimă egoismul, să-și asume misiunea de agent al resurrecției: „S-arătăm că în junie e entuziasmul lucrurilor mari și devotamentul pentru patrie!” Înaintea unirii politice, comentatorul știa să observe (1851) un alt registru: „Vrem unirea morală, vrem ca tot românul să simtă trebuința ei și s-o dorească”. Această nevoie era în adevăr simțită, și Bălcescu, din preajma căruia se emiteau asemenea idei, profetiza o nouă revoluție, menită tocmai să impună unitatea. Lui Cezar Bolliac România întreagă îi apărea (1853) ca un „atom”, în sensul indivizibilității sale, în timp ce I. C. Brătianu incita la activism politic: „Nu fraților, făcînd pe mortul, nu vom reinvia naționalitatea noastră”.

Reinvierea aceasta era însă un fapt, a cărui tărie se va vedea în curînd. Pe ea se întemeia Kogălniceanu atunci cînd scoate *Steaua Dunării* (1855) ca gazetă a Unirii, ca mijloc de a stimula demnitatea și puterea colectivă în serviciul cauzei. Unirea era în adevăr „dorința vie și logică a marii majorității a românilor”, iar de această dorință, verificată prin Adu-nările ad-hoc, aveau să țină seama și cabinetele europene, interesate să aibă la Dunărea de Jos o „tărie”, o fortăreață destul de puternică pentru a asigura echilibrul politic în zonă. Argumente morale în favoarea Unirii invoca arhimandritul Iosofat, în timp ce Neofit Scriban punea în discuție, sub multiple unghiuri, dilema: *Unirea sau neunirea Principatelor* (1856). Între una și alta, „între moarte și lumină”, alegerea nu era greu de făcut și ea se va face dincolo de calculele diplomației, în străfundurile vieții colective. Aceeași dilemă și același răspuns formula Grigore Ioranu în *Concordia* (16 martie 1857), demonștrînd că „Unirea a fost dintotdeauna tendința necesară vieții acestor două principate”. *Ce cerem nu e nou*, scria un alt partizan al ideii, în *Secolul* (18 aprilie 1857). C. A. Crețulescu știa să observe, aproape concomitent, că poporul român se dovedise capabil de entuziasm pentru o idee mare. „Să lăsăm de o parte nepăsarea. Este timpul de lucru și numai prin energia lucrării noastre ne vom putea scăpa țara”, îndemna un căzuș muntean, în timp ce V. Boerescu preconiza „o eră nouă”, aceea „a regenerării și a justiției” (*Naționalul*, 14 martie 1858), iar un alt îndemn să se renunțe pentru totdeauna la nepăsare. Și iată un frumos sorit, comparabil cu acela formulat de Bălcescu: „Noi dorim Unirea, pentru că Unirea dă tăria, tăria dă siguranța, siguranța dă încredere, încrederea dă suflet și zbor comerțului și civilizației”, demonstra C. Hurmuzaki, cu gîndul

la clasa de mijloc, a cărei cointeresare era vitală. El îndemna totodată la examen de sine, fiindcă „numai de la deplină cunoștință a relelor de care voim să scăpăm atîrnă aflarea mijloacelor de vindecare”. Realitatea trebuie privită în față, răul circumscris cu precizie, remediul căutat cu grijă. Înainte de reforme era de dorit o resurrecție morală cit mai largă.

RENAȘTEREA așteptată se afla în curs de mai multe decenii, antrenînd mlații semnificative la nivelul mentalului colectiv și ea însemna opțiune pentru anumite valori. Era a se dovedi acum lumii că sintem un popor cu trecut demn și aspirații onorabile, conforme cu spiritul veacului. Viitorul depinde, firește, de felul în care e pus la lucru prezentul, iar sub acest unghi contemporanii lui M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, I. Ghica, I. C. Brătianu ș.a. s-au străduit să facă ceea ce le dictau împrejurările și conștiința că niciodată acestea n-au fost mai prielnice pentru o întemeiere solidă a statului unitar. „Nația cere un principiu de viață, iar nu un stăpîn”, scria C. A. Rosetti, avertizînd, ca într-o paremie: „cine-și caută un stăpîn, slugă va muri”. Clasa dirigentă nu se justifică decît în măsura în care știe să respecte principiile moralei civice. Eludarea acestora, o lipsește chiar de legitimitate: „Ce va zice dar Europa, de va vedea că principii acestei clase nu este altul decît lupta de persoane, de favor, de nepotisme, de prietenie și de stăpîn?” Un alt publicist vorbea de „agonia trecutului” și invita la aceeași alegere între extreme: moarte sau viață, trecut sau viitor? Fără Unire nu se mai putea concepe o soluție durabilă, iar Unirea trebuia să însemne nu doar un fapt politic, ci în primul rînd o renovație morală de adîncime, una capabilă să sporească energiile creatoare și să asigure viitorul patriei.

Așa a și fost, în adevăr, iar cuvintele cu care Kogălniceanu îl întâmpina, la 5 ianuarie 1859, pe Domnul Unirii, atestă conștiința că începea o epocă nouă, una în care legea trebuia să înlocuiască arbitrarul, dreptatea să înfrîngă injustiția. Domnul? Un domn-cetățean, cu urechea deschisă la adevăr și surdă la flaterie, un domn tare, avînd ca deviză convingerea că „România nu are alt ocrotitor decît pe Dumnezeu și sabia sa”. Cînd, doi ani mai tîrziu, același Kogălniceanu saluta recunoașterea Unirii de către puterile garante, el știa să observe și partea resurrecției morale, a entuziasmului colectiv, căruia oamenii de stat erau datori să-i asocieze energia și prudența lor politică. Nu se poate explica, în adevăr, marea epocă a Unirii fără acest factor imponderabil, dar esențial, care a dus, prin redescoperirea demnității proprii, la o nouă atitudine față de interesele colective și la o capacitate sporită de a le servi.

Al. Zub

Vivat România!

■ **BUCURIA moldovenilor a fost tot atât de mare ca a muntenilor, la aflarea alegerii lui Cuza de către Adunarea din București. Un comentariu al ziarului „Patria” (Iasi, 26 ianuarie 1859):**

„Mai multe depese telegrafice sosite de la București fclictă pe înălțimea-Sa Alexandru Ioan I, anunțîndu-i că în Adunarea Electivă a Valahiei, cu unanimitatea voturilor, a fost ales Domn stăpînitoriu și a Valahiei. Detaliurile particulare ce căpătăm ne anunță că Adunarea Electivă de peste Milcov, întrunită în conferințe secretă (ultima ședință a Adunării), la intrarea lor în sala ședințelor au proclamat cu unanimitate pe Domnul Alexandru Cuza, Domnul Moldovei, de Domn și al României, și că îndată au început a se proceda la subscrierea actului de alegere. Această operație au întîrziat puțin notificația oficială; o asemenea știință au sosit și de la osebitele consulate din Iasi. La primirea acestei novele, care s-au răspîndit la Iasi după amiază, d. d. miniștri au mers de a prezenta înălțimii Sale a lor felicitări. Mai multe bande de muzică și popul cu torcie (torțe) și bandiere au petrecut piatele și stradele capitalei (Iasi), cu demonstrații de bucurie [...]”.

Relatarea poartă înflăcăratul titlu: **VIVAT ROMÂNIA UNITĂ ȘI SUVERANĂ!**

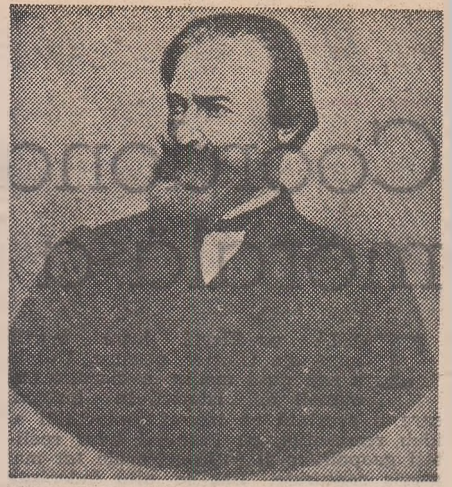
■ **UNIREA PRINCIPATELOR** pictură de Th. Aman

■ **HORA UNIRII LA CRAIOVA**, tablou în ulei de Theodor Aman

COSTACHE NEGRI:

„În visurile mele înflorite se arată viitorul României. Sîntem milioane de români! Ce ne lipsește ca să ajungem un neam tare? Unirea, numai Unirea!... Să trăiască dar UNIREA ROMÂNILOR!”

printre care una din cele mai spinoase a fost aceea a așa-ziselor „mănăstiri închinate”.

LA împlinirea a 125 de ani de la Unirea Principatelor, gândurile noastre se îndreaptă, de astă dată, cu admirație și venerație, către acea generație de cărturari moldoveni și munteni, „generația pașoptistă” sau „unionistă” (pentru cei mai mulți dintr-inșii noțiunile se confundă), care au luptat pentru dreptate socială și unitate națională, mai întâi în perioada deceniului al cincilea, iar apoi în acela al anilor '50-'60 din secolul trecut. Este generația splendidă a lui Nicolae Bălcescu și Mihail Kogălniceanu, a lui Vasile Alecsandri și Costache Negri, a lui Alecu Russo și Dimitrie Bolintineanu, a lui Alexandru Ioan Cuza și Grigore Ghica, a lui Ion Ghica și a lui Ion Ionescu de la Brad, a lui C. A. Rosetti, a lui Constantin Rolla și a multor alora, care, uneori cu sacrificiul propriei vieți, au pus umărul, cu vorba, cu fapta și cu scrisul, la așezarea temelii României moderne.

Firește, așa cum scria istoricul Constantin C. Giurescu, asemenea multor altor realizări din epocă: secularizarea averilor mănăstirești, improprierea terenurilor, „ca și Unirea Principatelor n-au fost opera exclusivă a unui singur om — chiar dacă e vorba de personalități de prim rang, ca Alexandru Ioan Cuza, Kogălniceanu și Negri —, ci opera întregului popor, rezultatul luptelor și aspirațiilor acestui popor, aspirații cărora le dau glas personalitățile lui reprezentative” („Viața și opera lui Cuza Vodă”, București, 1966, p. 326).

La sărbătorirea marelui eveniment al Unirii celor două Principate românești, Moldova și Muntenia, dorim să relevăm rolul — important — pe care l-a jucat moldoveanul Costache Negri, omul care a știut să polarizeze în jurul său, la Minjina lui părintească, floarea intelectualității moldovenești și muntenilor din acea vreme. Într-adevăr, la întilnirile de la Minjina au participat nu numai moldovenii V. Alecsandri, Kogălniceanu, Alecu Russo, Alecu Donici, Alexandru Ioan Cuza etc., dar și muntenii N. Bălcescu, D. Bolintineanu, Ion Ghica, Ion Ionescu de la Brad și încă mulți alții.

Tot la Minjina s-a conturat cu o mare pregnanță în sufletele tinerilor participanți ideea sublimă a Unirii, cum scrie Alecsandri, acolo „moldovenii și muntenii aveau ocaziunea a să cunoască de aproape, a să stima, a să iubi, a pune la un loc speranțele lor, a face proiecte mărețe pentru renașterea patriei comune, a să înțeleagă pentru formarea opiniei publice în țară [...] ; la Minjina nu mai erau moldoveni și munteni, dar români; nu erau două țări pentru români, dar o singură țară, o patrie comună...”.

Prin anii aceia, în 1845, Negri — care, ca și cei mai mulți dintre colegii săi de generație (Alecsandri, Kogălniceanu, Russo, Bălcescu, Bolintineanu), a fost și scriitor, mai modest, e adevărat, decît acesta, dar însufletit, ca și el, de sentimente nobile, patriotice îndecosebi — a exclamat, entuziasmat:

„Unirea, sfînta Unire
Cu-ndoite mari țării,
Ea ne-ar scoate din pleire
Și ne-ar face din morți vii”.

Animat de aceleași idealuri, participă Negri la Adunarea de pe Cîmpia Libertății de la Blaj, din 3—5 mai 1848, împreună cu alți moldoveni și munteni, ca Alecu Russo, V. Alecsandri, Alexandru Cuza, G. Sion, Dim. Brătianu, alături de cărturari ardeleni, ca Simion Bărnuțiu, Avram Iancu, August Treboniu Laurian, Axente Sever și Aaron Florian, precum și de ma-

sele de țirgoveți și săteni din Transilvania.

Nu mult după aceea îl găsim pe Negri activînd în fruntea Comitetului revoluționar moldovean în Bucovina, la moșia familiei Hurmuzaki, unde se mai adunaseră, găzduiți de aceiași boieri patrioți bucovineni, numeroși moldoveni și transilvăneni, ca frații Vasile și Iancu Alecsandri, Cuza, Russo, Kogălniceanu, poetul G. Sion și unchiul acestuia, Toader Sion, George Barițiu, Aron Pumnul ș. a. Unii dintr-inșii, după aflarea vestilor despre înfringerea definitivă a revoluției din Țara Românească, pierzîndu-și speranțele în reușita unei insurecții în Moldova, părăsîră țara, plecînd fie la Viena, fie, ca Negri, Alecsandri și alții, la Paris, unde începură o intensă activitate propagandistică pentru menținerea elanului revoluționar al emigranților și pentru Unirea Principatelor. Împreună cu Alecsandri și Al. Golescu-Negru (Arăpîil), aflat acolo de mai de mult ca reprezentant neoficial al guvernului provizoriu din Țara Românească, Negri întreține strînse relații cu unii intelectuali francezi, ca Edgar Quinet (gînerul lui Gh. Asachi), Jules Michelet și tînărul gazetar francez Arthur Balgot de Beyne, viitorul șef al cancelariei lui Vodă Cuza, pe care-l cîștigă tot mai mult „pentru cauza și avărarea drepturilor țării noastre”, cum avea să scrie mai apoi Alecsandri.

Cu prilejul sărbătoririi onomastice lui Ștefan cel Mare, în ziua de 27 decembrie 1848, Negri, înconjurat de dragostea și stima celorlalți emigranți, rostește la Paris, în cercul studenților români de-acolo, un toast, care a stîrnit entuziasmul ascultătorilor și pe care, mai tîrziu, într-o scrisoare către Alecu Hurmuzaki, Alecsandri continua să-l considere „un document interesant pentru istoria Unirii Principatelor”.

„Așezați precum sîntem în mijlocul în-
doitului despotism al Europei și al Asiei —
își termina Negri discursul în însuflețita
aprobare a auditoriului său —, să ne
dăm împreună frățeasca, alutătoare mină
de Unire și să zicem cu toții:

„Trăiască Moldova, trăiască Valahia!”
dar învrednicească Dumnezeu să putem
striga într-o zi: „Trăiască România uni-
tă!” Atunci, fraților, soarele luminei va
pătrunde și va împrăstia adîncul întune-
rec în care zăcem, atunci numai vom fi
ceea ce trebuie să fim, adică fiii unei
singure și puternice moși.

În visurile mele înflorite se arată vi-
torul României. Sîntem milioane de ro-
mâni! Ce ne lipsește ca să ajungem un
neam tare? Unirea, numai Unirea!... Să
trăiască dar Unirea românilor!...”

INAPOIAT în țară, într-o perioadă de plin avînt al mișcării unioniste, Negri va fi, de-aici încolo, ca și Kogălniceanu și Alecsandri, în fruntea tuturor acțiunilor pentru Unire. Numit, sub domnia prietenului său Grigore Ghica, mai întîi, în 1851, pîrcălab de Galați (dregătorie pe care o va mai ocupa și în 1859 și pe care o va deține și Cuza), Negri, acum ministru al lucrărilor publice, e trimis, în aprilie 1858, de același Grigore Ghica, în fruntea unei delegații (din care făcea parte și D. Ralet) la Conferința de la Viena, unde, pentru întîia oară, era adusă în dezbaterile unui for european problema Unirii celor două Principate.

La 25 mai 1856 el participă, ca membru fondator (alături de Kogălniceanu, Alecsandri, Anastasie Panu, Ralet, C. Rolla, C. Hurmuzaki ș. a.), la via de la Socola a lui Petruche Mavrogheni, unul

dintre miniștrii lui Gr. Ghica, la înființarea societății Unirea. E mereu alături de Gr. Ghica, trecut acum hotărît pe poziții unioniste, și îl însoțește pe domn în vizita sa de propagandă prin sudul țării.

Prin primăvara lui 1857, după ce fusese vorba să fie numit caimacam, după moartea neașteptată a lui Todoriță Balș, Negri e ales deputat în Adunarea ad-hoc a Moldovei, alături de alți fruntași unioniști ca: M. Kogălniceanu, Alexandru Cuza, Anastasie Panu și V. Mălinescu.

După anularea alegerilor falsificate de caimacam Nicolae Vogoride (gînerul poetului C. Conachi și cumnatul lui Negri), efectuîndu-se noile alegeri de la 19 septembrie, Negri face parte, alături de Cuza (amîndoi ca deputați ai orașului Galați) din majoritatea covîrșitoare a noilor deputați unioniști (84, față de numai cei 4 antiunioniști aleși). Ca vice-președinte al Adunării ad-hoc — în lipsa președintelui, mitropolitul țării, Sofronie Miculescu, care apărea foarte rar la dezbateri —, Negri a prezidat cele mai multe ședințe ale Adunării, ținînd o serie de cuvîntări, care se caracterizează prin democratismul și spiritul larg înțelegător al autorului față de problemele puse în discuție.

Se cunosc împrejurările din Principate desfășurate în luna ianuarie a anului 1859, deci acum 125 de ani. În urma Convenției de la Paris, din august 1858, Negri fusese ales, alături de foarte mulți reprezentanți ai partidei naționale, deputat în Adunarea electivă moldovenească, Adunare care avea să-l aleagă pe domnul țării, Alecsandri, unul dintre candidații cu cele mai multe șanse, renunțînd în favoarea „decănelui” de la Minjina, acesta, la rîndul său, cu modestia și înțelepciunea care-l caracterizau, respinse și el deosebita cinste, socotînd domnia țării mai potrivită altuia.

DUPĂ alegerea lui Cuza ca domn al Moldovei, la 5 ianuarie și apoi, la 24 ianuarie, și al Țării Românești, Negri devine unul dintre sfetnicii cei mai apropiați ai domnului și prietenului său mai tînăr (era cu opt ani mai în vîrstă decît Cuza). E conducătorul delegației moldovenești, trimisă la Poartă pentru notificarea alegerii lui Cuza ca domn al Moldovei și, după aceea al celor două delegații contopite, cea moldovenească și cea munteană — care trebuiau să obțină recunoașterea îndoitei alegeri și investitura domnului ambelor Principate.

Luptînd cu obtuzitatea și „trîndăveala” înalților demnitari ai Porții, respingînd cu abilitate manevrele „subtile” (cum le persifla Negri însuși) ale reprezentanților unor Puteri ostile Unirii, conducătorul celor două delegații, devenit acum „adevăratul ministru de externe al lui Alexandru Ioan I” (Raoul V. Bossey, „Politica externă”, în vol. „Alexandru Ioan Cuza (1859—1866)”, București, 1932, p. 37), reușește după luni de zile, secundat de același D. Ralet, cu care mai fusese și la Viena, să ducă la capăt cu bune rezultate misiunea încredințată în țară.

Ca agent al Moldovei și agent interimar (la început) al Țării Românești, Negri desfășoară, la Constantinopol, o activitate intensă, pentru obținerea Unirii definitive, pentru pregătirea și buna realizare a celor două vizite la Poartă ale lui Cuza, care au constituit un „răsunător succes pentru Principate și pentru domnul Unirii” (Dan Berindei, „Lupta diplomatică pentru desăvîrșirea Unirii”), precum și pentru rezolvarea altor probleme deosebit de importante pentru existența ca stat independent a României moderne.

PRODIGIOASA activitate diplomatică desfășurată la Constantinopol de către Costache Negri, în calitate sa de agent al Principatelor Unite la Poartă, în tot timpul domniei lui Cuza, eforturile lui impresionante de a apăra cu toată fermitatea și demnitatea interesele țării și ale domnului său în cercurile diplomatice și în viesparul de intrigi din capitala Imperiului Otoman se reflectă, uneori, într-o formă sobră, dar nu mai puțin patetică, alături în pagini vii, colorate, nu de puține ori într-un stil de reporter interesat nu numai de marile probleme, ci și de fapte aparent mărunte, în vasta corespondență cu amici ai săi, scriitorii și oameni politici totodată, ca V. Alecsandri, Ion Ghica, Kogălniceanu, Bolintineanu, A. G. Golescu-Negru, ori în scrisorile familiale către fiica sa, Iosefina (atît de mult prețuite de G. Călinescu, Perpessiciu ș. a.), dar în primul rînd în paginile scrisorilor lui Negri către Cuza, în corespondența oficială expediată de sfetnicul extern al domnului acestuia din urmă, care, la rîndu-i, nu de puține ori, prin scrisorile sale, îi răspundea expunîndu-i parte din gîndurile și planurile sale cu privire la unele probleme și înstituții din țară, cerîndu-i cîteodată părerea, așteptînd sugestii de la acela pe care îl considera mereu, ca pe vremea frumozilor ani de la Minjina, înțeleptul, demnul, lealul, generosul „moș Costachi”.

Bogata corespondență cu Alexandru Ioan Cuza și, de asemenea, cu inteligenții gazetar francez filo-român (de la a cărui moarte, tată, s-au împlinit — 7 ianuarie st. n. 1884 — o sută de ani) Balgot de Beyne, devenit secretarul de cabinet al lui Cuza și, pînă la sfîrșit, prietenul familiei acestuia (corespondența completată cu scrisorile acestor doi din urmă adresate lui Negri), ne interesează, într-adevăr, nu atît ca expresie literară a personalității și activității unui strălucit diplomat, ci, mai ales, ca veritabile documente ale momentului, ale uneia dintre cele mai patetice lupte purtate pe plan extern, în interesul țării, în timpul scurt, dar atît de importantei domnii pentru destinele poporului român a lui Alexandru Ioan Cuza, de către unul dintre cei mai lucizi și sinceri prieteni ai Domnului Unirii. (Dar despre toate acestea am scris pe larg în studiile noastre din cărțile consacrate lui Costache Negri în anii 1966, 1978 și 1980, apărute pînă acum).

Vrem să încheiem aceste rînduri care au încercat să evoce, succint totuși, față de imensitatea materialelor care ne stau la dispoziție, meritele excepționale ale lui Costache Negri, dirzenia, perseverența lui în obținerea Unirii definitive a Principatelor, nu înainte de a ne rememora următoarele versuri de pioasă închinare ale poetului D. Bolintineanu, unul dintre primii biografi ai lui Alexandru Ioan Cuza și, de asemenea, apropiat colaborator al lui Negri:

„O, Negri! inamicii a tot ce dă mîrire
Și viață României nu-ți vor putea ierta
Că ai luat o parte de lauri la Unire
Prin insistența ta...”

(„La Costache Negri”)

Emil Boldan

„O epocă de renaștere”

■ DUPĂ definitivarea alegerii sale ca Domn al Moldovei și al Munteniei, Cuza a venit la București, în ziua de 8 februarie 1859, „cu mare alai și țeemonial”, cum scriau ziarele. În foaia politică și literară „Dimbovița” se află o descriere amănunțită a sosirii Domnitorului la București: „Duminică la 8 ale corentei, prințul Alexandru Ioan I a făcut intrarea sa în capitala țării; bucurie generală manifesta, cu entuziasmul cel mai călduros, speranțele frumoase și încrederea fermă ce inspiră pe tot românul în era măreață pe care prezentul o deschide viitorului; o epocă de renaștere, de regenerare pe care țara o așteaptă după atîția timpi de nefericire și suferință [...]. De la cort pînă aproape de capătul șoselei spre Băneasa erau oștile înșirate [...]. Mai departe erau pregătite două trăsuri, una caleașcă cu patru cai pentru m.s. și alta, o caretă cu doi cai. Spectacolul cel mai frumos și mai măreț era mulțimea popoului care se aglomerase ca să salute pe prințul constituțional; din strada Mogoșoaiei pînă la Șosea, d-o parte și pînă la Mitropolie, de alta, popoul furnica atît de numeros, încît circulația unui singur om era o nespūsă dificultate [...]. Cortegiul înainta prin aclamările de bucurie, de felicitări, de „Ura!” ale popoului care-i înconjură trăsura; pe la ferestre damele îl salutau și-i aruncau buchete și cununi de flori. De la un loc i se aruncă mai mulți porumbei; m.s. Domnul prinse unul și, dezlegîndu-l, îl liberă. Ajuns la Mitropolie, m.s. trecu în sala Adunării [...]. pronunțînd jurămîntul, zise cîteva cuvinte și-n urmă se întoarse la palat”.

Ziarul dă și cîteva nume ale însoțitorului Domnitorului, Mihail Kogălniceanu, „ilustrul istoric al țării noastre” fiind trecut în frunte.

Intrarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza în București (gravură de epocă)

Bolliac și patosul social

DE CIȚIVA ANI BUNI apare, la Editura Minerva, o colecție de multă vreme așteptată. E intitulată „Restituție” și e consacrată publicării operelor scriitorilor — vorba lui Perpessicius — „de raftul doi”. Inițiativa e bine venită, mai întâi intrucit, în sfârșit, a îngăduit — și pe cale editorială — ierarhizarea valorilor. Pentru că mai ales de la inaugurarea acestei colecții marile valori nu mai apar în „Scriitori români” sau „Opere” de-a valma cu, să spunem, cum s-a întâmplat din păcate în trecut, scrierile lui I. Mironescu, Spiridon Popescu sau Samson Bodnărescu. Apoi această colecție a stimulat efectiv publicarea, în ediții de tinută, a operelor acestor scriitori fără de care cultura noastră, în armonia ei interioară, e efectiv amputată. A restituit generațiilor mai noi opera acelor înaintași care, prin scrisul lor, au întretinut climatul literar al unor epoci e nu numai o datorie, dar o necesitate. Și e, fără îndoială, foarte bine că această colecție a Editurii Minerva a publicat, de-a lungul a șapte-opt ani, operele lui Mumuleanu, Radu Ionescu, Pauletti, Aricescu, Iacob Negruzzi, D. Teleanor, Gh. Bogdan-Duică, Ion Gorun, V. A. Urechia, I. C. Vissarion, N. Gane, Gârleanu, Radu Rosetti, Cincinat Pavelescu, Jean Bart, M. Săulescu, Gr. Granda și încă alții.

Ultima apariție a acestei colecții a programat o ediție în două volume din opera lui Cezar Bolliac*).

Cel ce a rămas în memoria posterității drept poetul care „cînta iobagul s-a lui lanțuri de aramă”, a fost o personalitate exponențială a generației sale. A unei generații care a trăit (păstrându-ne în limbajul ei exaltat) bucuria și tragedia martirajului. A unui martiraj acceptat, presupus și impus, de militantismul ardent pentru înnoirea revoluționară a țării. Bolliac nu s-a crutat deloc și a făcut de toate. A fost juncăr în armată, apoi student la Paris, fruntas al societăților revoluționare secrete „Societatea Filarmonică” și „Frăția”, întemnițat pentru asta, unul dintre animatorii revoluției pașoptiste, fără a ocupa înalte demnități guvernamentale, redactor al **Populului suveran**, exilat, luptător încă în anii exilului pentru drepturile țării și pentru Unire, apoi, cumintit, deputat și suiușas de oarecare notorietate, dar mereu hărțuit de consecințele învrăbirii de fostii săi tovarăși din epoca revoluției. Vocația sa era însă verbul inflăcărat iar pasiunea — tirzie! — arheologie.

Militantismul său s-a manifestat, așadar, nu numai prin activism efectiv ci și prin cuvîntul scris. Poezia și publicis-

tica, la fel de învăpălate, chiar și încercările dramaturgice (firește, tot în versuri) slujeau — toate — aceluiași teluri insurgent justițiar. Ba chiar, se știe, a confundat, prea adesea, oratoria, gazetăria cu poezia, aglomerată de declamații retorice, neizbutind deloc aproape să distingă între planuri totuși mult depărtate. Poet, ce-i drept, nu a prea fost, deși a scris mult, poate prea mult. De la debutul din 1835 cu prozele poematice din **Meditații**, nelipsite de talent, devine foarte curind admirator al liricii hugoliene, scriind o poezie în care vibrează aproape exclusiv sonorile revolte justițiar. Din păcate, nu avea har pentru lirismul autentic, încît versul său, deși a îndeplinit în epocă mari servicii, nu rezistă. Au rămas totuși, pe drept cuvînt, des pomenitul **Clăcașul**, cu versuri și o idee care îl anunță pe Goga, și citeva — putine — poeme în care peisajele naturiste (citabilă e, desigur, **O dimineată pe Caraiman**) au o prospețime care s-a păstrat. De fapt, are dreptate Mircea Scarlat în prefata sa, secțiunile rezistente ale operelor sale sînt ideologia literară iar, din debordanta sa publicistică, pamfletul.

Intr-adevăr, ideologul literar îl depășește pe poet, dovedind că meditase atent asupra rosturilor poeziei. Încă în 1844 scria: „A trecut vremea Petrarilor, domnilor poeți! Veacul cere înaintare, propaganda ideei cei mari, propaganda șarității cei adevărați și care ne lipsește cu totul. Că au dulcineele ochii negri sau albaștri, că este primăvara veselă și toamna tristă, că este cald vara și frig iarna — toate acestea le știm, le știm și fără ajutorul dumneavoastră. Am voi să știm unde s-a năpustit mai cumplit nenorocirea”. Cam aceleași idei, dar mai afinate și mai întregitoare, va reafirma în 1866 în **Misiunea poeziei** („Poezia se îmbracă în evenimentele istoriei, în pasiunile umanității, în spectacolul naturii și în contemplarea puterii infinite”). E, se vede bine, o înțelegere hugoliană despre arta poetică și dacă la aceasta adăugăm vestitul său eseu **Poezia**, din 1846, (în care ideologia literară conviețuiește în armonie cu aceea socială și politică iluministă) avem menționate citeva dintre argumentele care l-au definit pe chinutul Bolliac drept cel dintîi teoretician și critic literar român. Poate că și mai interesant este pamfletul, de o incisivitate și o plasticizare a portretizării care îl dezvăluie pe artist. Piesa de rezistență e, desigur, **Mozaicul social** din 1858. Dar și altele întregesc această secțiune rezistentă a scrisului său. Cît despre studiile sale despre arheologie, dilettantismul e aici nota caracteristică. Odobescu, de altfel, în antologicul său pamflet, din 1873, (**Fumuri arheologice scornite din lulele prehistorice de un om care nu fumează**) a demonstrat, fără gres,

că Bolliac a fost, în acel domeniu, un neavenit. Dar, compensație stranie, în unele dintre aceste studii descoperim, bucurosi, reale calități artistice.

Firește însă că nu eșecurile au definit personalitatea scriitorului ci, cum spunem, secțiunile rezistente ale operelor sale. Și pentru că acum tocmai sărbătorim 125 de ani de la Unirea Principatelor, drept e să amintim contribuția scriitorului patriot la făurirea acestui act istoric. În anii exilului a fost neobosit pentru apărarea cauzei românești, obținînd pentru aceasta și o audiență — folositoare! — la împăratul Napoleon al III-lea. A alcătuit memoriile, scrisori, a scris articole și poezii, toate în sprijinul Unirii, mai ales în gazeta sa **Buciumul**, editată în 1857, la Paris, și reluată apoi, în 1862—1864 în țară (reapărută în 1865 sub titulatura de **Trompeta Carpaților**). A sprijinit, cu entuziasmul lui molipsitor, dubla alegere a lui Cuza Vodă. Într-o parafrază la **Hora Unirii** a lui Alexandru I. scria atunci: „Vin' să strîngem mină-n mină / Toti c-o inimă română. / Și să-ntîndem dant' premare / La unirii-ne serbare!” Și tot atunci: „Cerem dar întii **Unirea** / Cu Moldova într-un stat”. Iar într-un articol din 7 februarie 1859 mărturisea: „Norocia inspirație a românilor din toată România liberă a alege în unanimitate pe domnul Alexandru Ioan I, domn al lor, a mintuit țara de toate consecințele ce urma să atragă realizarea ideii de un print' strein în capul nostru”. Autorul **Clăcașului** și-a legat numele de toate momentele politice, fundamentale de pînă pe la 1865. De aceea tocmai, în ciuda tribulațiilor sale de mai apoi, în 1878, cînd boala l-a ținut la pat, parlamentul i-a acordat o pensie viageră. A murit în 1881, fără a fi fost cu totul uitat.

OPERA sa, destulă vreme ignorată, a cunoscut o mare vogă după 1948. Prin anii cincizeci poezia sa, datorită — desigur — patosului ei social, e publicată, citită, citată, mult discutată și analizată. A avut chiar parte de o ediție în colecția „Clasicii români”. Apoi, cînd scara valorilor a fost restabilită, opera i-a fost minimalizată. Și e nedrept, pentru că poetul nu e și vinovat de supraevaluarea de mai înainte. E de aceea laudabilă inițiativa republicării la sfîrșitul anului trecut a operelor lui Bolliac. Meritul e al lui Andrei Rusu care și-a reluat ediția din 1958, întregind-o și revizuiind-o substanțial. Ediția, în toate compartimentele ei, este aproape fără cusur. Și e explicabil. Andrei Rusu este unul dintre editorii noștri filologi remarcabili, din cunoscuta pleiadă a vechii E.S.P.L.A. Ediția sa din opera lui Bălcescu (1960) a întrunit aprecieri prestigioase a lui G. Zane (deși adoptase alte criterii în transcrierea textului) și regretatul profesor mi-a mărturisit odată, pe la începutul anului 1970, că ar fi mulțumit dacă Andrei Rusu s-ar angaja să continue (sau să reia) sub raport filologic, editarea științifică a operelor autorului **Reformei sociale la români**. Această apreciere a lui G. Zane e un omagiu îndreptățit. Și e păcat că Andrei Rusu, prea timid și încercat de prea multe scrupule, întîrzie să se decidă. După cum e regretabil că nu s-a angajat și în editarea altor scriitori din secolul XIX pentru care, pentru ținuta filologică a textelor, e cu deosebire specializat. Și e păcat. Mai ales în condițiile de azi, cînd adevărații specialiști în materie sînt atît de puțini. Iar dintre aceștia puțini, cei mai tineri și chiar unii dintre editorii generației de mijloc au beneficiat de-a lungul a peste trei decenii de îndrumarea experimentată a lui

Andrei Rusu. Să sperăm că odată, nu prea tîrziu, editorul lui Bălcescu, Bolliac și Călinescu se va întoarce la unele sale, angajîndu-se într-o ediție de amploare. Așa sînd lucrurile, sub raport filologic ediția e efectiv ireproșabilă, ca și de altfel, forma ei din 1958, cînd colajări repetate făcute în vederea unei analize nu au izbutit să depășească nici o incorectitudine sau stîngăcie în transcrierea textului. Notele, ample (un compartiment masiv de peste cincizeci de pagini) nu se ridică însă la nivelul tinutei filologice a ediției. Există, ce-i drept, aici tot ceea ce e necesar (bibliografia fiecărei bucăți din sumar, opinii critice). Dar lipsește siguranța din compartimentul filologic al ediției. Editorul selectează, cu griji și pricepere, tot ceea ce s-a exprimat de-a lungul timpului despre fiecare scriere a lui Bolliac (de la, să spunem, N. Iorga, la Ibrăileanu, Călinescu, Ov. Papadima, George Munteanu, Paul Cornea, pînă la mai noii exegeți, Elena Tacciu, Mihai Zamfir, Mircea Scarlat). Dar intervenția sa apreciativă e timidă și liminară. Cu cită carte serioasă știe și cită informație — impresionantă — a adunat, putea să și transforme fiecare comentariu într-o exegeză de istorie literară de tipul critica critică. Și ne pare rău că nu a făcut-o. Dar dincolo de aceasta, e foarte important că editorul s-a decis să elaboreze acest bogat aparat de note și comentarii care în ediția sa din 1958 lipsea cu totul. E un adaos științific de o indiscutabilă utilitate și valoare. Completeate și aduse la zi sînt și tabelul cronologic al vieții scriitorului și bibliografia, aceasta din urmă efectiv impecabilă prin minuțiozitate și completitudine.

Studiul introductiv al lui Mircea Scarlat se constituie într-o exegeză de anvergură și de o seriozitate indiscutabilă. Criticul nu a ales calea ușoară, a reluării pur și simplu a capitolului despre Bolliac din **sa Istorie a poeziei românești**, recent onorată cu un bine meritat premiu al Asociației scriitorilor din București. A scris un studiu nou, rotund și cuprinzător, substanțial și serios, cu observații și opinii pertinente, care demonstrează, încă o dată, însușirile sale de foarte bun analist al lirismului românesc. E un studiu temeinic care va rămîne ca o contribuție de merit în istoria exegezei operelor lui Bolliac.

Să sperăm că viitoarele apariții din colecția „Restituție” a Editurii Minerva se vor menține în limitele aceleiași ținute de rigoare și profesionalism. Pentru că, ar fi nedrept să nu o spunem, din păcate, nu toate aparițiile din această colecție se ridică la cota înaltă de profesionalitate pe care o realizează ediția comentată aici. Cauzele acestei situații sînt de ordin mai general și ne propunem să le discutăm altădată, într-un comentariu exclusiv consacrat analizei valorificării moștenirii noastre literare, remarcabilă prin atîtea dintre realizările sale de excepție.

Z. Ornea

„Unirea este îndeplinită”

■ **ALEGEREA** lui Cuza ca Domn al Moldovei și al Valahiei a constituit realizarea adevăratei înfrățiri a celor două țări. Dar au mai trecut aproape doi ani pînă cînd mărețul act s-a recunoscut de toate țările participante la Conferința din 1858, a puterilor garante. Unirea netăgăduită de nimeni, acceptată integral pe plan european, o găsim anunțată la 11 decembrie 1861, prin Proclamația dată de Domnitorul Cuza :

Români! Unirea este îndeplinită! Naționalitatea Română este întemeiată! Acest fapt măreț, dorit de generațiile trecute, aclamat de corpurile Legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile Garante și s-a înscris în datinile Națiunilor. Dumnezeuul părinților noștri a fost cu țara, a fost cu noi. El a întărit silințele noastre prin înțelepciunea poporului, și a condus Națiunea către un falnic viitor. În zilele de 5 și 24 ianuarie ați depus toată a voastră încredere în Alesul nației, ați întrunit speranțele voastre într-un singur Domn. Alesul nostru vă dă astăzi o singură Românie. Vă iubiți Patria, veți ști a o întări. Să trăiască România!

Această proclamație, semnată de Alexandru Ioan, a fost publicată în „Monitorul Țării Românești” și apoi a fost tipărită pe foi volante și răspîndită în toată țara.

■ Tablou alegoric, realizat de Carol Pop de Szathmari, cu ocazia alegerii lui Cuza ca domnitor al ambelor Principate

Dorul lui Cuza

Pe scaunul cel sfînt al lui Ștefan cel Mare
La 5 Ianuarie 1859 un mare om a fost ales
Domn al străbunei Moldove, cetate vitează sub soare

Dorul lui Cuza clipea ca o stea în univers...

O flacără sacră aprinsă în dorința vie
Sub steag purtat prin veacuri visa : — Nemuritori
Sînt cei de-un neam și-o limbă pe vecie
Unirea vrem firească a țărilor surori!

La București s-a împlinit hora unirii
Cînd inima rotundă rostea cînturi frățești
În 24 Ianuarie Cuza Vodă la ceasul trezirii
A fost ales și domn al Țării Românești.

Istoria își scrie cu slove aurite mărturia
E hora cea frățească — eternă-i România!

Vasile Speranța

Un sociolog printre critici

N-AM citit nici una din cărțile de sociologie și filosofie ale lui Achim Mișu, publicate cu începere din 1967. **Meandrele adevărului** este cea dintâi care-mi cade în mină: o culegere de articole, consacrate, cele mai multe, unor probleme din afara domeniului de specialitate al autorului. Ea este o încercare de a aplica la literatură concepte sociologice. Inmulțirea în timpul din urmă a preocupărilor de acest gen este un fenomen care se cuvine să ne rețină atenția. Dacă alte două cărți, tot de anul trecut, datorate lui Ion Vasile Șerban, despre care voi scrie într-o cronică viitoare, sint opera unui literat atras de sociologia literaturii și de critica sociologică (din unghi teoretic), studiile lui Achim Mișu reflectă dimpotrivă curiozitatea unui sociolog pentru literatură și critică. Autorul e conștient de „semnificația deosebită” pe care aceste studii o au în activitatea lui de toate zilele. El și-a propus să depășească „tentativa teoriei pure” și să abordeze concret fenomenul literar: „Am ales mai multe spețe — spune el însuși — în **Introducerea** din care am citat — vrind să sugerez multitudinea manierelor de raportare la opera de artă: istorică (N. Filimon), psihologică (G. Ibrăileanu), sociologică și antropologică (Marin Preda), filosofică (Lucian Blaga), statistică (studiul prestigiului)”. Culegerea cuprinde patru secțiuni: **Linii paradigmatiche** (în care sint examinate raporturile de principiu între sociologie și literatură), **Experimente** (grupind majoritatea analizelor propriu-zise), **Atitudini** (recenzii la cărți diverse) și **Insemnări** (succinte articole pe teme generale și două mici schițe sociologice având în vedere o nuntă într-un sat ardelenesc și, respectiv, noțiunea de „vecinătate” în același mediu). Mă voi referi îndeosebi la primele trei secțiuni, care oferă indiciile cele mai prețioase despre felul în care un sociolog de meserie înțelege și face critică literară. Ținând de mai multă vreme o rubrică în revista clujeană „Steaua”, Achim Mișu s-a exersat, în noua lui calitate, așa încât recenziile sau studiile sale nu mai pot fi considerate ca ale unui începător. Desigur, el își alege de obicei acele cărți (**Istoria civilizației** a lui E. Lovinescu, **Eseurile critice** ale lui H. H. Stahl etc.) sau acele teme (legătura dintre **Zamolxe** și **Trilogia cunoașterii** ale lui Blaga, influența lui Maiorescu asupra lui Gherea etc.) care pot fi mai lesne tratate din perspectiva sociologului și a filosofului. Aceste recenzii nu numai conțin un punct de vedere competent (oricite discuții ar comporta), dar folosesc și un limbaj specific domeniului autorului. Criticul literar care sint reacționează înainte de orice la acest limbaj, în genere exact și eficient, dar nu mai puțin presărat de termeni oarecum neobișnuiți și care au un aspect așezat științific. Achim Mișu preferă, de exemplu, adjective de tipul **atitudinal, ideational, semnificational, generational** sau substantive precum **conjugatie** (conjunție?) și **concretitudine**, care sint neologisme inuzitate în critică, formate, probabil, prin analogie cu termeni din științele sociale. Acestea dau textelor un aer ușor rebarbativ, ca și frecvențele scheme sau grafice întrebuintate sora o mai netă punere în pagină a probleme-

Achim Mișu, **Meandrele adevărului**, Ed. Dacia, 1983

lor. N-am nimic împotriva lor, mă întreb doar dacă sint totdeauna necesare. Uneori sint, ce e drept, ingenioase. Ca să illustreze ideea posibilităților practic nesfârșite de a concepe critica literară, autorul recurge la formula matematică a permutărilor și obține, firește, numere astronomice. Deși nimeni nu contestă ideea, „demonstrarea” ei pe această cale ne ia totuși prin surprindere. Alteori, mult mai rar, Achim Mișu apelează la analogii familiare criticii impresioniste. Ca să justifice utilitatea abordării extrinseci a literaturii (de care se ocupa într-un articol), el ne propune următoarea sugestivă comparație: „Analiza apei dintr-o fântână, pentru a vedea dacă este bună de băut, o poate face un chimist, care îi va determina gradul de puritate în conformitate cu anumite standarde biologice. În această investigație este oare geologul ce studiază rocile din fundul fântinii un specialist de prisos?” Răspund și eu împreună cu autorul: firește că nu.

CELE mai interesante încercări de a folosi geologia (citește: sociologia) la determinarea compoziției chimice (citește: structura literară) a apei potabile (citește: a operelor) sint acelea din secțiunea intitulată **Experimente**. La drept vorbind, sociologia e pusă aici la contribuție în două moduri: prin studierea aspectelor sociale din operele literare (din romane) și prin introducerea criteriului statistic în definirea noțiunii de „prestigiu” în receptarea literaturii și a criticii. Din prima categorie fac parte câteva remarcabile studii despre **Ciocoi vechi și noi**, despre **Adela** lui Ibrăileanu și despre **Risipiitorii** lui Marin Preda. Cele mai multe din observațiile autorului nu vin pe un loc gol. Ar fi fost și greu ca într-un roman precum acela al lui Filimon, de pildă, să nu fi atras până acum atenția latura socială. Achim Mișu o constată el însuși: „S-a spus de atâtea ori că **Ciocoi vechi și noi** este un roman social.” Dar adaugă: „Însă nu s-a mers cu această apreciere până la determinarea universului microsociale ce reprezintă fundalul imediat al intrigii și acțiunii romanești a lui N. Filimon”. În parte, lucrurile stau așa cum afirmă Achim Mișu. Nu știu cînd a fost redactat studiul dar e evident că el ignoră (și nu e singurul caz) unele contribuții mai noi, care ar fi circumstanțiat observația. În **De la Filimon la G. Călinescu, studii de sociologie a romanului românesc** există o tentativă similară, a lui Valentin Tașcu. E posibil ca ea să nu obțină adeziunea comentatorului de astăzi, oricum faptul trebuia consemnat. Dincolo de asemenea accidente (explicabile prin neaducerea la zi a bibliografiei), Achim Mișu are dreptate să susțină că studierea „socialului” din romanele românești nu s-a făcut mai deloc cu ajutorul unor instrumente specializate. Un prim pas îl realizează, prin urmare, cartea de față. Rezultatul e meritoriu, chiar dacă nu aduce o perspectivă absolut nouă. Putem nota analiza ciocoismului, așa cum îl învederează romanul lui Filimon, și prin raport cu categoria socială reală, viziunea socială utopică a scriitorului, fatalismul care-l ghidează în reprezentările sale și așa mai departe. Precizia disocierilor e mai mare decît în majoritatea comentariilor anterioare: „Ciocoisumul era, după părerea lui (Fili-

mon), rodul ambiției unor indivizi născuți și crescuți cu dorința de a parveni și în spatele cărora se poate bănuși o forță satanică. Prin urmare, el nu are un caracter socialmente necesar. În plus i se opune binele divin. În condițiile primelor decenii ale secolului trecut, în care ciocoisumul, pe de o parte, și activitatea economică capitalistă și spiritul burghez, pe de altă parte, însemnau aproape același lucru, N. Filimon exprimă o dorință nejustificată istoric atunci cînd voia o existență socială lipsită de ciocoi”. Punctul forte al criticii lui Achim Mișu este de găsit aproape întotdeauna în asemenea considerații, rezultate din despuțarea atentă a textelor, cu scopul de a surprinde funcționarea mecanismelor sociale. În **Risipiitorii** lui Marin Preda autorul identifică o anumită structură familială, care-i permite să tragă concluzii foarte interesante cu privire la întregul univers social înfățișat în roman. În **Adela**, chiar dacă perspectiva este psihologică (și încă în linia unor cercetări mai vechi ale criticii) și nu propriu zis sociologică, determinarea statutului social al protagoniștilor e, pe cit de exactă, pe atît de utilă în explicarea intrigii romanului. Cunoașterea tipurilor de relație existente între membrii unor grupuri sociale îl conduce pe Achim Mișu la o apreciere foarte nuanțată a modalității analitice întrebuintate de Ibrăileanu. Iată un exemplu în care punctul de plecare sociologic conduce la reformularea unor trăsături specifice literare ale operei: „Analiza pe care (romanul) o cuprinde nu este o pură introspecție. Emil își privește necontenit stările psihice interioare în oglinda reacțiilor Adelei. Comportarea ei este un criteriu de validare a constatărilor sale despre viața lui intimă [...] Emil nu este doar actor și spectator în același timp, ci și spectator al unei relații în care cîndva a fost implicatul principal. În această ultimă calitate, el se apropie de poziția unui cercetător obiectiv, care studiază la rece observațiile din jurnal. [...] El s-a străduit să o ghicească pe Adela și, apoi, cînd a scris romanul, pe Emil, actor și spectator în același timp” (Aici aș putea ridica totuși obiecția că „romanul” și „jurnalul” sint unul și același lucru în **Adela**, neexistînd între ele nici un spațiu al rescrierii, asadar nici o distanță între un Emil care trăiește și scrie și un Emil care evocă momentele consumate ale tubirii lui. Poetica implicită constă tocmai în refuzul ficțiunii romanești și în adoptarea formulei jurnalului, tocmai pentru perfectarea priză la realitatea imediată a sentimentului). Studiile semnalate lasă și unele întrebări fără răspuns. De exemplu, n-am înțeles de ce i-ar fi folosit lui Filimon frecventarea în adolescență a grupului din jurul lui Anton Pann pentru descrierea, mai tirziu, în **Ciocoi**, a „fenomenologiei relațiilor interpersonale stabilite în și în afara curților boierilor și domitorilor de către ciocoi și mijlocitorii intereselelor lor”. Întreg primul studiu consacrat de Achim Mișu lui Filimon stă pe această premisă. Grupul lui Anton Pann (compus din Nănescu, Chiosea și Unghiurliu) — de care vorbește Ghica într-o **Serisoare** către Aleksandri, — și de care Filimon „se lipse” pe cînd era doar un copilăndru nu prezintă absolut nici o asemănare cu universul fanariot în care trăiesc Tuzluc, Păturică și Kera Duda. Autorul eitează un comentariu mai vechi al lui N. Mișu, în

care grupul prietenilor lui Pann e numit „ceată de boieri veseli”. N-am idee de ce N. Mișu scrie și numește pe tinerii zurbagii boieri (dacă nu e cumva o greșală de tipar — ar putea fi „băieți” — pe care n-am cum s-o controlez, căci nu posed studiul lui N. Mișu). În Ghica ei sint numiți diletanți. Să fi sugerat cuvîntul cu pricina lui Achim Mișu toată construcția? E greu de acceptat, apoi, ipoteza că **Ciocoi** nu e un roman neterminat. Cîteva argumente sint demne de luat în seamă, dar piedicile în calea unei soluții categorice în acest sens rămîn foarte mari.

ANALIZELE statistice care încheie această secțiune au, ca merit principal, pe acela de a fi aproape unicate la noi. Mai nimeni n-a mai întreprins studii de acest tip, dacă exceptăm pe Cornel Regman, care a comentat o anchetă din revista „Arges” (în **Noi explorări critice**, Ed. Eminescu, 1982). Achim Mișu se întreabă care sint autorii despre care s-a scris cel mai mult într-o perioadă dată și care sint criticii cu cele mai multe prezențe în presă, în aceeași perioadă, folosind datele culese în volumele **Referințe critice. Istorie și critică literară** editate de Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca. El stabilește pe această bază un fel de topuri ale „prestigiului”. Noțiunea e strict cantitativă, ceea ce autorul știe prea bine. În unul din cele două cazuri principale, ea e sinonimă cu aceea de „succes”. Concluziile sint destul de relevante. Observațiile eventuale privesc unele amănunte de procedură. Autorul stabilește, bunăoară, un anumit număr de articole în funcție de care „prestigiul” poate fi considerat foarte slab și așa mai departe pînă la excepțional. Conform cărui criteriu 1 articol înseamnă foarte slab și 2 articole, slab? Un singur articol într-un an poate să nu fie de cît o pură întâmplare. Cifrele trebuiau, cred, mărite. Altundeva, apare un paradox aparent (și care ar constitui, probabil, o problemă amuzantă pentru un matematician ca Gheorghe Păun, care s-a ocupat de paradoxuri asemănătoare în **Din spectacolul matematicii**): una din statistici arată că numărul scriitorilor despre care s-a scris cel mai mult nu crește ordonat în funcție de anii luți în considerare. De pildă, probabilitatea ca un anumit scriitor să fie prezent în top timp de un an este mai mare ca aceea de a fi prezent timp de doi sau mai mulți ani (ceea ce găsec firesc), dar probabilitatea de a se mentine vreme de 5 ani e mai mare decît aceea de a se mentine 4 ani, care, la rîndul ei, e mai mare decît probabilitatea unei prezențe de 3 ani. Explicația constă în faptul că Achim Mișu nu a însumat prezențele (spre a nu rezulta un procentaj global de peste 100%), așa că autorii aflați în top timp de 5 ani n-au mai fost socotiți printre cei aflați (logic) e. timp de 3 sau 4 ani.

Culegerea lui Achim Mișu este instructivă din multe puncte de vedere. Sociologul se simte în largul lui printre critici.

Nicolae Manolescu

Promoția '70

Singurătatea ale(r)gătorului (I)

■ O LUME de „mișcătoare singurătăți”, misterioasă prin chiar lipsa oricăror urme de mister, provincială în obiceiurile ei existențiale, bovarică și oblomovistă în același timp, mărunț în evenimente și bogată în interogații lăuntrice, provocate îndeobște de raportarea prezentului la trecut populează proza lui **MIHAI SIN** (n. 1942), fie ea schiță, navelă sau roman. Într-un univers foarte compact în unitate, cu o materie epică nu atît diversă cît diferit ordonată (dovadă texte de proză scurtă care se regăsec, unele, cu mici revizui, în romane), într-o realitate narativă pusă în chip explicit sub semnul veracității și al biografismului imediat, prozatorul se mișcă liber, cu o dezinvoltură a simplității ce nu trebuie confundată cu absența profunzimii, ba din contră se constituie într-o cale abilă de acces la aceasta. Preocuparea de căpății a scriitorului e de a scotoci în memoria personajelor — adesea doar un travesti al propriei memorii — pentru a scoate la iveală, mai mult sugerînd-o, drama nepotrivirii dintre aparenta de viață fără evenimente a lumii provinciale și esența ei interogativă, dintre banalitatea existenței zilnice și acuitatea unor proiecte (vise, planuri etc.) abandonate sau eșuate, o dramă, în fond, a singurătății revelate în examinarea mentală, sub impuls psihologic, a traseului adaptării sociale și al deveni-

rii, o singurătate de alegător cu vocația voinței dar și de alegător cu sentimentul, și apoi conștiința, erorii iremediabile în alegere; sentimentul din urmă pare decisiv, eșecul alegătorului inhibă pînă la anulare voința alegătorului. Dincolo de diferențele conjuncturale și de factologie individuală, personajele prozei lui Mihai Sin, cele de prim plan, despre care se povestește sau care se povestesc ca naratori se întinsec în oglinda acestei singurătăți magnetice incit se poate construi la lectură un portret-robot al personajului ce ar arăta în felul următor: vîrsta 35-45 de ani, deceniul ruperii de tînetete și al primelor crize de „încredere”, cu o bruscă și obsedantă creștere a apetitului problematizării de regulă în două direcții; a „textului” existenței personale („citit” printr-un ochean întors care pune prezentul în poziție de realitate derizorie față de trecutul plin de elan și evocat cu resemnare demnă, uneori auto-ironică) și a „contextului” socio-istoric (înțeles ca determinant secund al marginalizării, al neîmplinirii în „acum” a proiectelor dintr-un „atunci” promițător, primul determinat fiind considerat, cu dreptate, natura însăși a personajului); statura psihologică înclinată spre apatie și dezabuzare, devorată nu de neliniști, disperări sau furii, ci de o anume fervoare a resemnării; comportament cris-

pat, oarecum încetinit într-o gesticulație greoaie, poate prudentă, sigur bănuitoare; gîndire activă în jurul unor motive ridicate la rang de obsesie (motivul morții, al involuției generale și al imposibilității rectificării, expresii în fapt ale eșecului); angajare afectivă puternică în amintire (de unde și minuțiozitatea evocărilor) și limitată, suspicioasă ori preumțioasă în prezent (de unde crisparea comportamentală). În portretul acesta se recunoaște majoritatea personajelor de, cum spuneam, prim plan; nu însă toate, și anume fără acelea care (mai cu seamă în ultimele două cărți ale prozatorului) reușesc ca, privindu-se în oglinda singurătății, să vadă din perspectivă morală și cauzele sau determinările supraindividuale implicate în evoluția lor.

Primele încercări de radiografiere a singurătății sint povestirile din **Așteptînd în liniște** (1973), cu o continuare tematică și stilistică în nvela subintitulată „roman” **Viața la o margine de sosea** (1975) și în povestirile din **Terasa** (1979) scrise însă pînă în 1975. Cu excepția micro-romanului, povestirile din celelalte două cărți sint decupaje din realitatea imediată, acțiuni, gesturi, reacții ale unor personaje ce se însingurează într-un orizont personal dominat de absența simțului evenimentului, nu și de evenimentele care, însă, nefiind comentate ci doar comunicate, lasă impresia de acțiune nemotivată. Undeva (**Livezile cu pruni**) un șofer trăiește vreme de cîteva ore o stare de tensiune, pe fondul, probabil, al oboselii în timpul căreia îi vine ideea să se spînzure de un prun, schițează chiar un gest, se urcă în copac dar, tot așa de repede precum i-a venit, ideea dispare și

insul cade în parodie, apucîndu-se să mănînce prune, după care se întoarce la mașină ca și cum nimic nu s-ar fi întimplat, ca și cum totul ar fi fost cît se poate de normal. Sub semnul acestei devize nespuse a „normalității” stau mișcările mai tuturor personajelor din povestirile lui Sin; și sub cel al parodiei consecutive suspendării motivațiilor unui gest sau altuia. Numai că lipsa motivațiilor e ca să zic așa programatică (e drept că ne dăm seama de asta doar după lectura cărților de mai tirziu), ține de strategia narativă a autorului, preocupat la început de identificarea singurătății, a structurilor singuratice, a potențialului de singurătate din existența personajelor și nu de asamblarea simptomelor într-un sistem în care efectele să-și divulge într-un fel sau altul cauzele; identificarea însăși este o operațiune semnificativă intrucit presupune o explorare în cunoscut și în necunoscut deopotrivă. „De fapt — afirmă autorul — e atît de greu și totuși atît de ușor să pătrunzi în gîndurile acestor oameni. Greu pentru că nu poți cunoaște amănunte din gîndirea lor. Ușor pentru că toți ne asemănăm foarte mult, mai abulici sau mai întrepizi, mai sensibili sau mai duri și ne asemănăm, în primul rînd pentru că ne mișcăm împreună cu aceleași tipare încă de cînd vom fi existat, ne mișcăm între cer și pămînt, între răsărit și apus, între apus și răsărit”. Incit, aceste prime texte epice pot fi considerate drept exerciții de diagnosticare a singurătății în medii diverse și fără concursul literaturizării; exerciții făcute cu bun spirit de observație și exactitate a sesizării modurilor de comportament.

Laurențiu Ulci

Recesivitatea în perspectivă filosofică

GINDIREA filosofică românească propune prin opera fundamentală — postum apărută — a lui Mircea Florian, **Recesivitatea ca structură a lumii***, o viziune de excepțională penetrație. Creație de neindoielnică originalitate, impunătoare operă în două volume — deocamdată publicându-se întâiul volum — a fost lansată în clipa maximei sale oportunități. Să elogiem, fără rezerve, Editura Eminescu și pe cercetătorii profesioniști în istoria filosofiei Nicolae Gogoneață și Ioan C. Ivanciu — îngrijitorii ediției — care, cu dăruire și competență, au știut să pună în valoare un imens travaliu al gândirii.

Deși o serie de idei exprimate în lucrare nu sînt inedite în raport cu activitatea filosofică anterioară a lui Mircea Florian, perspectiva în care integrează acum experiența meditației de o viață este cu totul nouă. Necomunicată în nici o ipostază pînă la recenta publicare a primului volum, opera aceasta a fost elaborată în împrejurări grele — probabil în deceniul al șaselea — autorul fiind conștient de eventualitatea cunoașterii postume a concepției sale. Totul este acum de a nu lăsa ca originalitatea acestei concepții să fie inecată în tăcere, împinsă în anonim de capriciile aprecierilor valorice, ori de cea rutină insidiosă — urită ca trîndăvia — a ignorării. Cei ce au întreprins publicarea lucrării au meritul unui remarcabil act de cultură, dar eficiența lui s-ar dimina în absența unei emulații revelatoare a dezbaterilor pe marginea ideii propusă de opera în cauză.

Spuneam că **Recesivitatea ca structură a lumii** — deși constituită o operă ce a fost elaborată cu câteva decenii în urmă — apare astăzi (întîiul volum) în clipa maximei sale oportunități. Ce ne determină să insistăm asupra acestei afirmații? Raportînd, comparativ, obiectul preocupării sale la dificultatea problematică fundamentală în evoluția filosofiei, Mircea Florian observă că „întreaga istorie a filosofiei este străduința fără rezultat de a rezolva opozițiile, de a înmuia, a netezi și a șterge antitezele lumii. Lupta cu opoziția marchează cu o diră roșie de sînge calea istorică a filozofiei. Lupta cu balaurul opoziției nu a dus la înfrîngerea, la moartea gândirii, ci dimpotrivă la intensificarea lucidității ei, la exasperarea ei“ (pag. 34). „Duelul“ cu spectrul obsesiv al opoziției constituie și obiectul operei fundamentale a acestui gînditor de o extraordinară acuitate a realismului rațiunii. Și asta, cînd? Tocmai într-un timp istoric — cum este al contemporaneității — cînd intențiile cele mai fertile ale rațiunii caută cu înfrîngere căi de ameliorare umană a opozițiilor complicate, acumulate la nesfîrșit în cîmpuri de forță greu de stăpînit. Vrem în definitiv să sugerăm că între demersul progresist al eforturilor rațiunii în lumea de astăzi și demersul analitic al filosofului român există o anume asemănare intențională ce sporește deschiderea operei pe care o discutăm către actualitate. Căci Mircea Florian propune un principiu original, ordonator, al tolerabilității opozițiilor — principiul recesivității.

Autorul procedează ca atare „la definirea recesivității ca principii marilor opoziții, antiteze și antinomii încrustate în existență, cunoștință și valoare. Recesivitatea face tolerabile expresiile de antiteză, antinomie, polaritate și dualitate“ (pag. 70). Care este, în fond, procesualitatea funcțională a recesivității în viziunea filosofică propusă de Mircea Florian, ca viziune personală asupra

* Mircea Florian, **Recesivitatea ca structură a lumii** vol. I, Editura Eminescu, 1963.

lumii? Fiind vorba de structurarea existenței în termeni antitetici, unul din ei stă înainte și domină, iar celălalt este recesiv, vine — adică — din urmă (de la recidere). Excluzînd identitatea cu înțelesul din biologie al recesivității — evitînd chiar analogiile prea accentuate — filosoful apelează la acest principiu mai ales pentru capacitatea sugestivității sale. Nu sintagma în sine interesează prea mult ci virtualizarea trimiterilor ei către ameliorarea complicatelor relații dintre termenii opozanți ce structurează existența.

Tentativa ieșirii din impasul „împăcării“ antinomiilor a constat adesea, pentru cele mai variate orientări filosofice, în invocarea pînă la saturație a sintezei. Numai că, de regulă, sinteza a fost concepută tacit ca un gen de „sudură“ între termeni venind unul către celălalt de undeva, din exterior. În felul acesta, totdeauna se pierdea ceva din fireasca necesitate interioară a corolațiilor existențiale. Mircea Florian nu contestă din principiu orice apel la sinteză, ci numai lipsa de eficiență și de orizont realist a sintezomaniei clădită pe exterioritatea unor relații între termeni considerați în diverse filosofii „de putere egală“ (isostenicii). Soluția avansată de acesta: „scoaterea gîndirii din infundătura opozițiilor contradictorii isostenice este opoziția recesivă cu termeni de putere egală“ (pag. 70). Așadar, recesivitatea reliefează — înainte de orice altceva — „inegalitatea logică a celor doi termeni ce constituie antinomia. Cei doi termeni nu sînt logicește echivalenți, ci unul este dominant, celălalt recesiv, secundar“ (pag. 70). Se precizează deindată că raportul de prioritate a unui termen față de altul nu este o succesiune temporală. Termenii sînt simultani, „în simbioză ontologică“ (pag. 70). Viziunea originală a recesivității conferă relief ideii că „toate opozițiile necesare, fundamentale, cu rădăcini adînci în fapte, se dispensează de sinteză, fiindcă ele nu sînt asociații externe și întîmplătoare, nu sînt termeni fără legătură internă sau cu o legătură prin conjuncția «și»“. (pag. 70). Realismul acestei concepții — de autentică acuratețe dialectică — este deplin și generos: el abordează, gravitatea faptelor, a datelor existențiale.

Creatorul concepției la care ne referim construiește o suită amplă de trăsături ce nuanțează recesivitatea în perspectivă filosofică, așa fel încît nici să se vadă peste tot recesivități, în orice raport antinomic și nici viziunea propusă să rămînă descoperită în puncte esențiale. În spațiul de care dispunem aici nu vom reuși, nici măcar sumar, să enunțăm toate nuanțele fundamentale formulate de M. Florian pentru tabloul de ansamblu al recesivității. Dar alături de trăsăturile pe care deja le-am consemnat, amintim încă una cu semnificații — credem — revelatoare pentru înțelegerea și asimilarea adecvată, corectă a dialecticii. Autorul viziunii filosofice a recesivității atrage insistent atenția că aceasta „nu include o degradare a termenului ce vine pe urmă, a antitezei, nici măcar dacă degradarea este aceea de virtualitate, potențialitate față de actualitate și dinamism“ (pag. 71). Dimpotrivă, „s-ar putea chiar ca termenul recesiv să fie considerat superior ca tot ce se sprijină pe altul, ca tot ce se ridică pe pedestalul ridicat de ceva ce există mai înainte și astfel aduce în lume o nouă tate“ (pag. 71). Căci recesivul este, într-adevăr, un dat al nou-tății. Prudent, autorul nu absolutizează axiologie superioritatea factorului recesiv. Nu instituie „superiorități“ înafara unor contexte relaționale concrete. Însă ni se pare că precizarea lui M. Florian cu privire la posibilitatea superiorității termenului dominant, recesiv, în raport cu termenul prim, dominant este de natură să corecteze o mai veche idee dogmatică

— vehiculată tacit — că dialectica acordă girul supremei superiorități doar termenului prim al unei polarități. De ce să nu recunoaștem? Cu ani în urmă materialismul dialectic era „popularizat“ ca și cum spiritul, de pildă, ar fi o cenușă ce se naște în umbră din coasta magnifică a materialității lumii și s-ar hrăni la nesfîrșit pe seama obiectivității ei. Un anume gen de vulgarizare a dialecticii marxiste a pus ceea ce ține de spirit sub semnul suspiciunii ca pe o dimensiune de mina a doua, în sensul unei inferiorități nedecarată expres, lăsînd să dicteze tranșant, cu exclusivă superioritate, materialitatea obiectivă a lumii. Concepția cu privire la posibilitatea superiorității termenului recesiv nu doarește înlocuirea unui dogmatism prin altul, ci tinde să elimine formule filosofice inecate în rutină, confuzie, erori pietrificate.

În contextul acestei probleme, analiza lui Mircea Florian însuși conține o formulare — de mai multe ori repetată — ce constituie, după opinia noastră, o înconsecvență din punctul de vedere al concepției pe care o propune. Ne referim la sublinierea sa că termenul recesiv este „secundar“ în raport cu termenul prim, dominant. Dar noțiunea de „secundar“ introduce tacit — prin propria-i natură — o nuanță, vrem nu vrem, depreciativă, ce subminează posibilitatea termenului recesiv de a fi superior. Dacă termenul recesiv constituie ceea ce vine din urmă, pentru el ar fi fost — credem — mai adecvată noțiunea de secund. Într-adevăr, coeficientul polar al primului este secundul nu „secundarul“. Ne consolăm pînă la urmă cu gîndul că dacă formularea lui Mircea Florian — discutabilă — nefiind minoră, ea se pierde totuși în soliditatea rațională de ansamblu a viziunii sale.

Concret, aplicativ, recesivitatea este studiată de gînditorul român în perspectiva tuturor categoriilor fundamentale ale filosofiei. A acelor categorii ale polarității limită, vizînd nemijlocit structurile esențiale ale lumii. Să cităm cîteva din primul volum, cel publicat: deosebire-asemănare, multiplu-unu, esență-relație, individual-general, compus-simplu, parte-

totalitate, discontinuu-continuu, calitate-cantitate, timp-eternitate, finit-infinit, relativ-absolut, obiect-subiect, existență-cunoaștere, rațional-irațional, realitate-aparență, determinism-libertate, materie-spirit, individ-societate etc. În cel de al doilea volum cu speranța că publicarea întregii opere va fi dusă pînă la capăt: animal-om, viață-moarte, acțiune-cunoaștere, schimbare-evoluție și progres, libertate-autoritate, național-supranațional, istorism-supraistorism etc. Puține sînt la număr în istoria universală a filosofiei moderne și contemporane lucrările de o asemenea coerență vizionară, sub genericul căreia să fi fost cuprinse toate marile probleme dilematice ale gîndirii, ale efortului meditativ. Opera aceasta dispune de o penetrație analitică ieșită din comun. Lectura ei tulbură prin clasicitatea profesionalistă a unei meditații profunde și fertil polemică, prin puritatea și originalitatea travaliului investit, prin nesfîrșite deschideri comparatiste. Fiindcă **Recesivitatea ca structură a lumii** posedă și calitatea esențială de a-și construi conținutul propriu printr-o raportare delimitatoare, pas cu pas, față de nenumărate alte concepții filosofice. Lucrarea poate fi, de aceea, considerată și ca un autentic studiu modern de filosofie comparată. Operă de maturitate și de maximă suplete a gîndirii filosofice românești, **Recesivitatea ca structură a lumii** îl consacră pe Mircea Florian drept unul din marii raționaliști ai secolului XX. Să fim optimiști și să nădăjduim că, în timp, jocul capricios al proiectării valorilor nu-i va înăbuși statura.

Grigore Smeu

Stelian Păun Cloșca cu puii de aur (Editura Eminescu)

■ PERIOADA interbelică, un orașel de la malul Dunării, cu gospodăria cvasitărănești — apare „în nuce“ și problema proletarizării agrarienilor —, un personaj feminin din familia spirituală a Mării — iată care sînt dimensiunile temporale, spațiale și tipologice ale romanului **Cloșca cu puii de aur**, un roman tradițional, mai relevant prin portrete și acțiuni, decît prin discurs sau stil. De fapt, autorul este mai degrabă un povestitor care, în chipul cunoscut, serializează mai multe nuclee epice, dezvoltate independent și unificate prin cîteva prezente umane. Dacă în prima treime a cărții eroul este Marin Pietreanu Negru, muncitor portuar cu gospodărie țărănească prosperă, în restul volumului se profilează pregnant soția lui, Gheorghina, țărancă aprigă, harnică și vigilentă care, rămasă văduvă chiar din prima tinerețe, se dedică integral educației copiilor ei. Un tovarăș de la schela din port a avut dreptate cînd a exclamat: «Frați-

lor a murit Marin Pietreanu Negru, a murit dreptatea!» Ca atare, Gheorghina se va lupta cu nedreptatea, cu greutățile gospodăriei, cu îngrijirea și școlarizarea unei case pline de copii.

Totii urmașii lui Marin Pietreanu Negru ajung intelectuali, după grele încercări, se căsătoresc cu oameni de bine și se răspîndesc — simbolic — în toate colturile țării. Una dintre fiice își unește viața cu un tinăr poet local în care recunoaștem personalitatea unui mare prozator de mai tîrziu, deocamdată în faza cînd scria **poeme simple**. Ca o aureolă a victoriei Gheorghinei în viață, odată cu fericirea copiilor ei, vin și vremurile noi, instalarea primului guvern de largă concentrare democratică, reforma agrară — evenimente la care unul dintre fii își aduc în bătrînul Turris o contribuție covârșitoare. Spațiul cîmpiei dunărene — geografic vorbind, cele două județe care au fost permanent „a contrario“ la un sens general, de unde expresia „bez Vlașca și Teleormanul“ — a dat prozatori iluștri, destul de diferențiați, însă, între ei. Între teritoriul magic, de eres, cu prelungire în mîit al lui Gala Galaction, și regiunea unor dureroase confruntări a lui Stancu și între spațiul morometan, de mare armonie și civilizație țărănească în «timpul răbdător cu oamenii» al lui Marin Preda sînt deosebiri și chiar contradicții notabile. Aceiași teritoriu își găsește un exponent fidel și în Stelian Păun, în sensul unei apropieri mai directe de realitate, cu ochiul de om al locului și condei de jurnalist.

Retrospectiv, analizînd romanele sale (**Pămînt sălbatic**, Editura pentru literatură, 1966, **Fașa lumii**, Editura Cartea Românească, 1971 și **Primăvara în infern**) — autorul este și poet și eseist — remarcăm că el se întoarce mereu mai înapoi pe firul istoriei, în intenția de a crea o frescă prin biografii, o frescă a spațiului dunărean prin oamenii săi, harnici și afectuoși, colțoși cînd este cazul, cu un adevărat cult al familiei. Această încrîncenare se transmite și povestitorului care își împarte umanitatea ca didactic, dar foarte ferm în culorile alb-negru și imprumută atitudinea unor eroi — ceea ce nu-l scutește de un anumit tezism.

Cloșca cu puii de aur se poate citi fie ca un roman de familie, fie ca o pagină din istoria nescrișă a țărânimii, care, modest și anonim dar neclintit pe pămînturile moștenite din vechime, a susținut continuitatea noastră milenară.

Aureliu Goci

Calendar

● 16/17. I. 1936 — a murit Mateiu I. Caragiale (n. 1885).
● 16. I. 1942 — s-a născut Aurel Dragoș Munteanu.
● 16. I. 1944 — s-a născut Elena Ghirvu Călin.
● 17. I. 1924 — s-a născut Radu Theodoru.
● 17. I. 1931 — s-a născut Abraham János.
● 18. I. 1848 — s-a născut Ioan Slavici (m. 1925).
● 18. I. 1898 — s-a născut F. Brucea Fox (m. 1977).
● 18. I. 1943 — s-a născut Dan Rotaru.
● 18. I. 1963 — a murit Tomcsa Sándor (n. 1897).
● 19. I. 1917 — s-a născut Georg Scherg.
● 19. I. 1921 — s-a născut Ion Istrati (m. 1977).

● 19. I. 1933 — s-a născut George Băiculescu.
● 19. I. 1943 — s-a născut Ion Nicolescu.
● 19. I. 1981 — a murit Catinca Ralea (n. 1930).
● 20. I. 1818 — a murit Dimitrie Tichindeal (n. 1775).
● 20. I. 1900 — s-a născut Titus Cergău.
● 20. I. 1908 — a murit D. Ollănescu-Ascanio (n. 1849).
● 20. I. 1918 — s-a născut Ion Frunzetti.
● 21. I. 1921 — s-a născut Alexandru Sever.
● 21. I. 1936 — s-a născut Nevzat M. Yusuf.
● 22. I. 1810 — s-a născut Grigore Alexandrescu (m. 1885).
● 22. I. 1888 — s-a născut Cora Irineu (m. 1924).
● 22. I. 1907 — s-a născut Valeria Sadoveanu.
● 22. I. 1928 — s-a născut Panek Zoltán.
● 22. I. 1936 — s-a născut Mihai Negulescu.

● 22. I. 1943 — s-a născut Petru Vătureanu.
● 23. I. 1878 — s-a născut C. Săteanu (m. 1949).
● 23. I. 1920 — s-a născut Létay Lajos.
● 23. I. 1928 — s-a născut Mircea Horia Simionescu.
● 23. I. 1940 — s-a născut Ileana Mălăncioiu.
● 23. I. 1981 — a murit Gheorghe Agavriloaiei (n. 1906).
● 23. I. 1982 — a murit Majtényi Erik (n. 1922).
● 24. I. 1889 — s-a născut Victor Eftimiu (m. 1972).
● 24. I. 1927 — s-a născut Teofil Bușecan.
● 24. I. 1943 — s-a născut Victor Haide.
● 25. I. 1931 — s-a născut Ion Hobana.
● 25. I. 1943 — s-a născut Val Gheorghiu.
● 26. I. 1920 — s-a născut Marcel Aderca.
● 26. I. 1925 — s-a născut Nicolae Balotă.

Din cele mai vechi timpuri, idealurile unirii, libertății și independenței au însușit permanent poporul român, constituind făclia care a luminat, generație după generație, drumul spre dreptate, spre progres, spre o viață mai bună, liberă și demnă. Milenara noastră istorie este jalonată de nenumărate bătălii, de jertfe și sacrificii fără seamăn pentru păstrarea ființei naționale, pentru apărarea drepturilor fundamentale ale poporului.

NICOLAE CEAUȘESCU

RĂDĂCINILE ADÂNCI ALE UNITĂȚII ROMÂNEȘTI

IN ISTORIA noastră, anii 1859 și 1918 reprezintă două etape în care, realizându-se și desăvârșindu-se statul național unitar, s-a împlinit destinul istoric românesc. Participanții la marile acte, cauze și sau observatori, numai, istoricii, apoi, impresionanți de forța coplesitoare cu care s-a manifestat voința de unitate, care a legitimat existența României, i-au conferit vitalitate și viabilitate, au fost de acord cu constatarea potrivit căreia izvorul acestei forțe trebuie căutat în adâncurile istoriei; că ea trebuie înțeleasă prin raportarea la sinteza spirituală românească în cuprinsul căreia, alături de întregul univers al gingașei doine sau al Mioriței, se regăsesc elanul constructiv și tenacitatea Meșterului Manole, delicatețea picturii cutuceniene, seninătatea și orizontul mediativ al Gînditorului de la Hamangia, dirzenia și tradiția dacilor sau spiritul de ordine și echilibrul lumii romane; trăsături care, îngemănate în structura intimă a poporului român, trăitor pe pământul strămoșilor săi, i-au conferit dimensiuni proprii și o unitate fără egal.

Întreaga istorie a românilor este, în fond, istoria conștientizării instinctului de unitate, istoria reconstituirii unității teritorial-politice. Așezarea în spațiul geografic european, într-o zonă de interferență a civilizațiilor, dar și într-un punct strategic dominat de Dunăre și de gurile sale, de Marea cea mare, unde s-au întâlnit și s-au ciocnit, mereu, interesele unor mari puteri feudale sau imperii moderne, a imprimat istoriei românești particularități care o caracterizează, a conferit luptei pentru unitate aspecte distincte. În cuprinsul efortului istoric pentru autodefinire, pentru personalizare, unitatea, în pluralitatea formelor sale, a reprezentat o modalitate a existenței, singura modalitate capabilă de a-i menține și afirma pe români în istorie.

La început a fost unitatea! Formula, de parte de a fi exagerată, exprimă o realitate istorică inițială. Când, ca urmare a stăpînirii străine și a acțiunii legilor care au guvernat lumea feudală, țările române au intrat în istoria evului mediu ca formații politice distincte, unitatea poporului care le locuia avea, deja, o tradiție mai mult decît milenară.

Istoria poporului român este adînc împlinită în geografia lui. O geografie care, prin ordinea și proporționalitatea formelor reliefa, prin structura lor armonică, a avut o puternică înrîurire asupra structurii spirituale a poporului român, asupra unității sale. În cuprinsul acestei armonii geografice, Carpații au jucat rolul de coloană vertebrală a întregului pămînt, îngăduind menținerea unor

constante și durabile legături umane, iar Transilvaniei, prin poziția sa, i-a revenit rolul de nucleu, de inimă a pămîntului românesc. Împreună, numai împreună, teritoriile din spațiul carpato-danubiano-pontic locuite de români alcătuiesc o unitate armonioasă și trairică¹⁾.

Din unitatea geografică au decurs relațiile de complementaritate economică și de interdependență strategică ce au avut consecințe atât de importante în procesul de solidarizare a obștei românești. Unității geografice i-a corespuns, mereu, o unitate etnică. Inima naturală a Transilvaniei, așa cum, pe drept, s-a apreciat, „a pulsant mereu viața tragică, getodacă, daco-romană și, apoi, pentru totdeauna, românească”²⁾.

Unitatea românească s-a sprijinit pe unitatea străveche daco-getică. În cadrul statului, al cărui centru politic și spiritual a fost în Transilvania, s-au aflat dacii de pe întregul cuprins al teritoriului locuit de acești strămoși ai românilor. Cit de puternică a fost coeziunea dacilor în jurul nucleului lor politic se poate desprinde prin faptul că Burebista, sub conducerea căruia s-a constituit statul unitar (sec. I î.e.n.) s-a simțit destul de puternic pentru a se încumeta să înfrunte Roma. Lupta lui Decebal — celălalt mare rege al dacilor (sec. I—II î.e.n.) — împotriva Imperiului roman și țării pe care, din nou, a manifestat-o statul dac probează limpede coeziunea spirituală și politică a lumii dace.

Nu întâmplător, desigur, centrul noii provincii romane a Daciei s-a aflat tot în Transilvania. Legăturile și gravitația anterioare au continuat la dimensiunile noi lumi. Ele s-au menținut în îndelungatul mileniu al migrațiilor cînd, Transilvania, aflată mai la adăpost de distrugerile care nu au ocolit ținuturile extracarpate, a putut să dețină, în continuare, rolul de centru de repliere a romanității nord-dunărene. Poporul român, care și-a definit structura în aceste vremuri tulburi, a rezistat pe pămîntul strămoșilor săi prin fenomenul firesc al continuității. Străinii, a căror stăpînire a fost discontinuă, au fost asimilați sau au plecat. Pentru a supraviețui, romanitatea nord-dunăreană a continuat vechea tradiție a pămîntului întărîndu-și unitatea, personalizîndu-se, afirmîndu-și, mereu, însușirile specifice. Limba și

tradițiile, organizarea comune, credința, legea strămoșească i-au servit drept pavăză în condițiile în care era amenințată cu neființa.

ACEASTĂ capacitate de a rezista la adăpostul însușirilor etnice definitorii a fost remarcată, de timpuriu, de acei care i-au cunoscut pe români. Ei, își exprima Bonfinius uimirea cu privire la țaria manifestată de oamenii pămîntului în apărarea însușirilor care-i caracterizau, în la limba lor mai mult decît la viață. Mai tîrziu, în secolul al XVIII-lea, I. Benkő — constatînd că mai ușor ai putea să smulgi ghioaga din mina lui Hercule decît să-i abaiți pe români de la tradițiile lor³⁾ — făcea, în fond, elogiul unității etnice și spirituale cu care poporul român intrase și se afirmase în istoria evului mediu.

Cînd, ca urmare a stăpînirii ungare, organizarea politică a românilor a fost lipsită de factorul unificator care gra Transilvania⁴⁾, unitatea poporului avea o puternică tradiție, manifestîndu-se în variate forme, în limbă, obiceiuri, credință și tradiții, într-o identică cultură spirituală pe întreg teritoriul strămoșesc. De asemenea, organizarea socială a celor trei țări românești a continuat să fie asemănătoare. Provincia de peste Carpați, deși nu și-a mai putut continua rolul politic de centru polarizator, nu s-a integrat niciodată în Ungaria⁵⁾. Gravitația politică și-a modificat sensul spre țările românești extracarpate, ținuturi ale vechii libertăți, a căror organizare și independență politică au fost realizate prin strînse legături și interdependențe⁶⁾. Nu este vorba numai de o colaborare politică, ci, în primul rînd, de una umană. Transilvania a continuat să pulseze energiile românești la sud și la est de Carpați.

Cine urmărește firul istoriei românești în veacurile de mijloc constată, cu ușurință, interdependența strînsă, împletirea firească a destinului celor trei țări. Istoria lor se intercorează, se completează. Voi sau nu, ea urmărește, mereu, reconstituirea întregului. Gloria sau restrîcerea unor momente sau epoci din viața celor trei țări se împletesc, răsfrîngîndu-se, direct sau indirect, asupra întregului pămînt românesc; prin interferențe, implicații și consecințe, evenimentele importante capătă, simbolic, caracter de generalitate.

În evoluția istoriei, sub imperiul nevoii continue de colaborare, legăturile inițiale s-au consolidat și s-au multiplicat, au căpătat valori noi, cărora le-au dat expresie o vie și puternică conștiință de neam care, apoi, în pragul vieții moderne, în contextul constituirii națiunii, s-a transformat în conștiință națională.

În rîndul factorilor care au întretinut și au consolidat, mereu, unitatea, i-au conferit sensuri și semnificații multiple, se cuvine a fi amintit, în primul rînd, transferul continuu al populației românești, din Transilvania, mai ales. În afara pendulării periodice în cadrul fenomenului de transumanță, stăpînirea străină, asuprirea socială și cea religioasă au generat și au întretinut un permanent curent de emigrare spre Țările românești libere. Acest curent — puternic în secolele în care s-a instaurat stăpînirea ungară, intrat în tradiția populară prin legenda cu privire la întemeierea Moldovei și a Munteniei — este semnalat în tot cursul istoriei; a atins pro-

¹⁾ Ștefan Pascu, Marea adunare națională de la Alba Iulia..., Cluj, 1968, p. 13, 18.

²⁾ Nicolae Stoicescu, Unitatea românilor în evul mediu, Edit. Acad. R.S.R., București, 1983, p. 22.

³⁾ Ibidem, p. 27.

⁴⁾ Cf. Ștefan Ștefănescu, Tradiția daco-romană și formarea statelor românești de sine stătătoare; Șerban Papacostea, Triumful luptei pentru neafîinare: întemeierea Moldovei și consolidarea statelor feudale românești, în vol. Constituirea statelor feudale românești, Ed. Acad. R.S.R., București, 1968, p. 13, 174-175.

MIHAI VITEAZUL (portret contemporan de Sadeler)

portii impresionante în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea, în împrejurările legate de trecerea unei părți a românilor la biserica Romei, de răscoalele țărănești sau de revoluția din anul 1848. Zonele de concentrare demografică de pe versanțele Carpaților, numeroasele sate de ungureni (români din Transilvania aflată sub stăpînire ungară), satele dublete existente între Buzău și Olt, mai ales, reliefează amploarea dar și consecințele adînci ale acestui important fenomen demografic⁷⁾. Direcția emigrației interne românești, spre est și spre sud de Carpați, spulberă, totodată, teoria absurdă, și astăzi la modă, în anumite cercuri politice de peste hotare, cu privire la imigrarea românilor din sudul Dunării în secolul al XIII-lea⁸⁾.

Legăturile economice strînse, izvorite dintr-un acut raport de complementaritate, care au evoluat, treptat, spre piața națională de mai tîrziu, au reprezentat un alt factor de unitate. Cu temei aprecia N. Iorga că „cea dintîi unire a românilor a existat, cînd capul cărturarilor nu răsărise această idee, unitatea perfectă a vieții economice, așternută pe unitatea perfectă a vieții generale”⁹⁾. În cuprinsul acestor legături, Brașovul a jucat rolul unei adevărate plăci turnante. De aici, se știe, au pornit inițiative multiple în realizarea legăturilor dintre oamenii pămîntului românesc.

Din punct de vedere economic, Transilvania a gravitat, exclusiv, aproape, spre celelalte ținuturi românești. Încercările de a modifica această orientare s-au soldat cu tot atîtea eșecuri. Cit de puternice erau aceste legături s-a putut constata, mai ales, în timpul războiului vama (1886—1891) cînd schimburile economice cu România au fost vremelnice întrerupte. Încercările Dublei monarhii de a modifica orientarea seculară a Transilvaniei românești s-au dovedit fără efect.

Situate la această răscruce de drumuri, într-un context strategic în care s-au intersectat și s-au ciocnit, mereu, interese contrarii, de timpuriu, încă, pămînturile românești au fost ținta agresiunilor străine. Rînd pe rînd, statele feudale și imperiile vecine au încercat să-și extindă stăpînirea, dominația sau influența asupra țărilor române. Colaborarea politică și militară a voievozilor români și a factorilor politici din Transilvania, condiționată și de considerentele strategice, impuse de geografia pămîntului românesc, sprijinit pe exemplarea unitate etnică și credință. Colaborarea era cu atît mai necesară cu cît agresiunea armată, adeseori, era însoțită sau urmată de agresiunea — nu mai puțin primejdioasă — împotriva credinței, a tradițiilor și a valorilor comune.

Ștefan cel Mare a fost domn al Moldovei însă a desfășurat o politică românească, cu bătăie peste veacuri. Așa cum s-a remarcat, el „a organizat tot neamul românesc pentru lungul asediu ce se va încheia la 1877 sub zidurile Plevnei”¹⁰⁾. Petru Rareș, de asemenea, și-a desfășurat acțiunile politice și militare într-un orizont larg, românesc, concepiind o veritabilă uniune dacică¹¹⁾. Prin aceasta, el a fost un adevărat precursor al lui Mihai Viteazul, sub al cărui sceptru au fost unite cele trei țări românești. Act firesc, situat în prelungirea unor preocupări impuse și sprijinite pe o puternică și receptivă realitate etnică și culturală, Unirea din 1600 a rămas statornic în memoria posterității deoarece exprima o aspirație fundamentală a poporului român¹²⁾. Actul a subliniat — și mai puternic — interdependențele politice dintre cele trei țări românești legitimînd planurile ulterioare de reconstituire a Daciei.

Colaborarea politică și militară, prin multiple implicații ce le-a determinat, a sporit coeziunea și solidaritatea etnică a românilor; aceasta și-a găsit expresie într-o puternică conștiință de neam. Nu întâmplător, desigur, această conștiință se va manifesta în forme superioare de expresie în același secol al XVII-lea care, după unitatea politică din 1600, a înregistrat, în continuare, triumful deplin al limbii române în biserică și în cancelarie, afirmarea științifică a romanității, unității și a continuității poporului ro-

⁷⁾ Ștefan Mets, Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX, București, 1971; Ștefan Ștefănescu, Mișcări demografice în țările române pînă în secolul al XVII-lea și rolul lor în unitatea poporului român, în vol. Unitate și continuitate, p. 187-207.

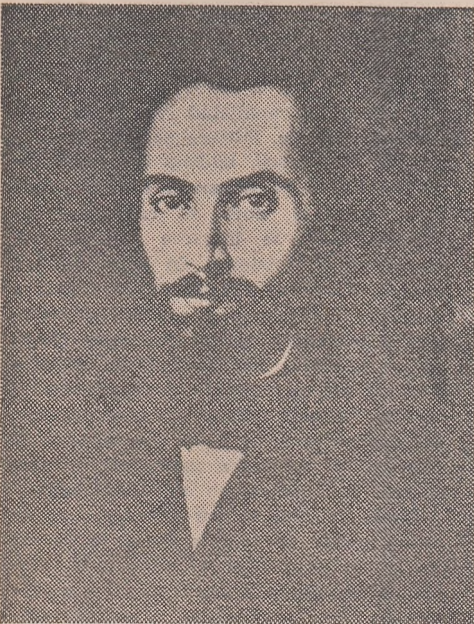
⁸⁾ D. Prodan, Teoria imigrației românilor din Principatele Române în Transilvania în veacul al XVIII-lea, Studiu critic, Sibiu, 1944.

⁹⁾ N. Iorga, Elemente economice în cultura românească, în vol. Conferințe și prelegeri, București, 1943, p. 53.

¹⁰⁾ Dan Zamfirescu, Accente și profiluri, Ed. Cartea Românească, București, 1983, p. 54.

¹¹⁾ N. Iorga, Istoria românilor, IV, p. 409.

¹²⁾ Nicolae Stoicescu, op. cit., p. 45.

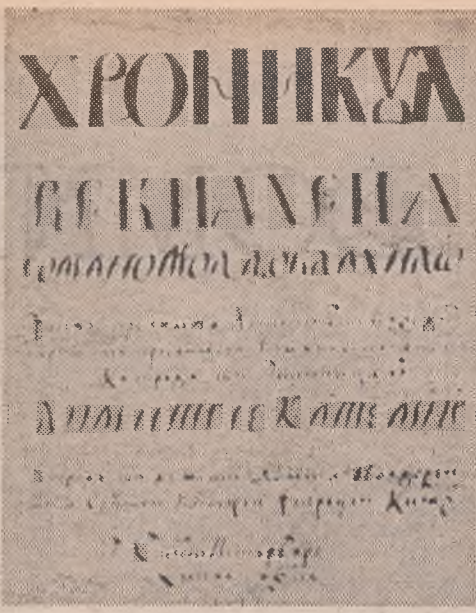
NICOLAE BĂLCESCU (Portret de Tattarescu)

MIHAIL KOGĂLNICEANU

DIMITRIE CANTEMIR

Hronica vechimei a romano-moldo-vlahilor...

oi, inițiativele culturale românești și apărarea limbii, a creșterii tradițiilor străbune. În istoria și cultură ai secolului al XVIII-lea, în scrierile lor, sentimente care ne omenilor în mijlocul cărora gând de la constatarea anterioară a unității etnice, au documentat adevărurile fundamentale ale unității românești în trecut: „Românii citiți și scriitori la Tara Ungurească și la Maramurăș, de la un loc cu ei (sint) și toți de la Râm se trag“, Gr. Ureche. „Locul dar acesta, unde în Moldova și Tara Muntenească, în Dacia, cum și tot Ardealul, cu șul și cu Tara Olului“, consemna, sau, Miron Costin, în timp ce înolnic Constantin Cantacuzino, în „adevărat manual de istorie românească“, exprimă unitatea românești în termeni: „Inșă rumânii înțeleg nu e aici (din Tara Românească), Ardeal, carii încă mai neași sint, eanii, și toți citi într-altă parte să eaceastă limbă... tot romani îi și-și aceștia dintr-o fintină au izvorit (s.n.G.P.)¹⁹⁾

EASTĂ superioară înțelegere și afirmare a spiritului românesc, care a lătmărit actele sau proiectele politice de unitate, și-a găsit un larg cimp de inițiative culturale care au avut p apărarea valorilor obștei românești. Planurile politice nu puteau să litate — așa cum Unirea săvârșită o probase — din cauza împrejurărilor, dar și ca urmare a condițiilor dominate de ambiții și interese inițiative culturale, fie că porneau ova sau din Muntenia vecină, aveau românească direct mărturisită. Cantacuzinul Varlaam, tipărită (la 1709), sugestiv intitulată **carte românească învățătură**, se adresează „la toate românești“, fiind considerată „dar românești, carte pre limba românească“. Descoperirea, în Transilvania, până unui număr de 354 exemplare și a scrisse este semnificativă în sensul scrierii. De asemenea, **Răspunsul calvinesc (1646)** este adresat din Ardeal și cu noi de un La rindul lor, **Biblia** lui Șerban Cantacuzino (1688) sau tipăriturile brințite sunt destinate „neamului românesc“, „osul de obște al neamului românesc“, circulația a cărților (nu numai a cercești; **Pravilele** de legi se înscriu osul aceluiași preocupări) pe întregul a întreținut și a cultivat solidaritatea românească, a contribuit la consolidarea imirabile unități spirituale care a făromâni un singur trup și un singur ensibil puternic la vibrația sentimentonal.

ada vieții sale istorice vitrege — avea re, în 1926, un geograf german, H. — **poporul român prezintă mai puritate decit oricare alt popor al Europei ce privește costumul, felul de și modul de viață**¹⁶⁾. În secolele evuiv, despărțite de Transilvania, țările sârbit și de la sud de Carpați, și-au îndatoria românească față de frații de unți. Ele au fost centre de la care au acțiunile politice sau culturale orientate spre apărarea individualității etnice și a Transilvaniei și care au întreținut și forța de rezistență împotriva agresiunilor, militare sau religioase. **Legea strămoșească** sau **românii** care era încorporat întregul tezaur al poporului, spiritul etnic, a reprezentat un puternic factor de unitate. Din credinței a rezultat unitatea. Chiar și în secolul al XVIII-lea, regim politic fanariot, cele două țări și-au îndeplinit misiunea de a integrității etnice a românilor. Domnitorii fanarioti au continuat politica anterioară alimentând Transilvania cu cărțile necesare cultului. În acest ost incurajată și înlesnită rezistența va agresiunii catolice, prin mijlocirea se urmărea distrugerea unității etnice, n, împede, se consemnează în **Plîngerea** Silvașului, convertirea românilor în Transilvania la biserica Romei avea bictiv :

rânească (românii din Transilvania) frații din Tara Românească și din Tara Moldovenească¹⁵⁾.

dem, p. 160 și urm.
dem, p. 112
dem, p. 123

La începutul secolului al XVIII-lea, în zorii lumii moderne, D. Cantemir, în al său **Hronica a vechimei romano-moldo-vlahilor**, adresându-se „tuturor iubitorilor fraților romano-moldo-vlahilor“, ridică pe o treaptă superioară preocupările anterioare. Concepția istoricului cu privire la unitatea inițială a românilor se desprinde din chiar titlul dezvoltat al demersului: **Hronica a toată Tara Românească (care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenească și Ardealul)**. Regimul fanariot care a urmat în Principate nu a mai îngăduit dezvoltarea eforturilor care primiseră un atit de puternic impuls în secolul al XVII-lea. Tipărirea și răspândirea în Transilvania a cărții românești continuă, însă. Semnificativ în sensul existenței solidarității românești este faptul că acțiunea de fundamentare științifică a temeiurilor unității este preluată și amplificată, în Transilvania, de către **Scoala ardeleană**. În climatul favorabil activității culturale creat de politica Monarhiei, **apostolii românismului**, cum, pe drept, i-a numit N. Bălcescu pe reprezentanții acestui curent generos — folosind, cu patriotisme, dar și cu un desăvârșit simț politic înlesnirile oficiale — raportându-se direct la românii din Transilvania, au fundamentat, practic, **ideologia națională românească**.

Secolul luminilor și cel al naționalităților i-au aflat pe români acționând solidar pe toate planurile. Intreaga moștenire a veacurilor anterioare — în decursul cărora s-a sudat unitatea românească — este preluată și transmisă secolului al XVIII-lea și celui următor, în cursul cărora, sub acțiunea proceselor de dezvoltare a istoriei, de transformare înnoitoare a societății, se schitează și se desăvârșește profilul națiunii române. Constituirea pieței unice, naționale, ca urmare a schimbărilor adinchi în structura economică și socială, antrenarea și integrarea economică și spirituală în circuitul european conferă sensuri noi, moderne, acumulărilor anterioare. Valorile asimilate în cursul unei seculare evoluții sint preluate, decantate, potențate și orientate în direcțiile firești ale devenirii istorice, armonizate cu interesele vitale ale vremii, în acord cu **spiritul veacului**. **Conștiința națională** devine o realitate ce conferă substanța luptei politice pentru constituirea unui organism statal independent. În noile împrejurări, unitatea politică devine o condiție esențială a dezvoltării moderne dar și o condiție a existenței. Maturizarea în acest sens — apariția **conștiinței politice**, nu numai la nivelul elitei intelectuale, ci și la acela al maselor — a fost grăbită și de **șocul** provocat de agresiunea străină. Regimul fanariot în Principate — expresia cea mai dură a dominației Porții — împiedica dezvoltarea firească, socială și politică, națională, încetușă spiritele. În același timp, părți din pământul strămoșesc, național, au fost încorporate în cuprinsul imperiilor limitrofe, aflate în plină expansiune (Transilvania, în 1699, Banatul și Oltenia, în 1718, Bucovina în 1775, sint anexate Imperiului habsburgic, etc.) ; teritoriul Principatelor, teatrul unor numeroase și pustiitoare războaie, a suferit îndelungate și grele ocupații militare. Transilvania, în afara crîncenei asuprii sociale, nobiliare, a rigorilor politice și fiscale caracteristice sistemului habsburgic, a fost supusă unei puternice presiuni religioase. Unirea cu biserica Romei, în intenția cercurilor politice de la Viena, trebuia, prin dislocarea unității românești, să consolideze stăpînirea habsburgică asupra provinciei.

LUPTA politică pentru personalizare, pentru definirea aspirațiilor și a nevoilor naționale, pentru unitate statală, se îmbină cu cea socială. Răscoala din 1784 a fost receptată ca o ridicare a **românilor** și a avut implicații profunde, naționale. Revoluția din 1821, la rindul ei, deși s-a desfășurat în perimetrul îngust al **Tării Românești**, a avut, și ea, valoare, implicații și consecințe care s-au extins, generos, asupra națiunii în întregul ei. **Supplex-ul** din Transilvania (1791) și acțiunea largă care i-a urmat, întreprinsă de reprezentanții **Scolii ardelene**, a ridicat și a valorificat, pe o treaptă superioară, națională, componentele ideologice românești, făurind armele necesare națiunii, în întregul ei, pentru lupta politică și ideologică. În Principate, lupta politică desfășurată de români — în cuprinsul căreia unitatea figurează la loc central — are drept rezultat personalizarea **problemei românești** în cuprinsul larg al **problemei orientale**. În raport cu realitățile timpului, cu disponibilitățile diplomației europene se urmărește reconstituirea Daciei, prin unirea, într-o primă etapă, a Moldovei cu Tara Românească, drept factor esențial al existenței, în contextul primejdios în care corabia românească naviga între Scylla crucii și Charybda semilunii.

Revoluția din 1821 și mișcarea Supplex-ului

Grup de revoluționari români din București, la 11 iunie 1848 (Stampă contemporană de C. Petrescu)

au dat un puternic impuls mișcării naționale pe întreg teritoriul românesc clarificându-i și preizindu-i obiectivele. Reacțiunea și perioada restituțiilor instaurată în Transilvania după moartea lui Iosif II și, apoi, rigorile regimului patronat de Metternich — care nu îngăduia mișcări politice, cu caracter național — au impus, din nou, mutarea centrului de greutate a mișcării politice naționale în țările **românești de peste Carpați**. „Explozia“ în direcția afirmării spiritului și a ideologiei naționale care a urmat revoluției din 1821 — deși limitată la teritoriul celor două Principate — a avut, de asemenea, geneză, implicații, consecințe și valoare naționale, a slujit interesele națiunii în întregul ei. Această schimbare alternativă a centrului de greutate în afirmarea spiritului românesc probează lîmpede atit unitatea națiunii, cit și forța ideii de unitate. Triumful **Revoluției naționale** a conferit din nou Principatelor rolul conducător în lupta pentru constituirea statului național.

Perioada care a precedat revoluției din 1848 cunoaște o efervescență politică și culturală fără precedent. Se extinde, se generalizează școala națională, ia ființă presa și teatrul național, istoria patriei devine un instrument esențial de ridicare a conștiințelor la nivelul imperativelor sociale și naționale ale vremii. „Eu privesc (drept) patrie a mea — dădea expresie Kogălniceanu crezului generației sale — toată acea întindere de loc unde se vorbește românește și ca istorie națională, istoria Moldovei, întregi, înainte de sfîșierea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania“¹⁶⁾.

Lupta politică, fățișă sau ascunsă, schițată, treptat, programul național în centrul căruia se situa, cu fermitate, unitatea națională. În preajma revoluției, ziaristul francez H. Desprez, referindu-se la forța spiritului național românesc, făcea următoarea constatare: „...românismul... domnește în Moldo-Valahia, stăpînește Bucovina, Ungaria răsăriteană, Transilvania, în ciuda maghiarilor... și a stabilit între toate țările române o legătură de idei și de interese nu mai puțin puternică decit cea de singe. Intreaga Românie este fidelă acestei credințe de neam, care face din toți românii un singur popor și care, dîndu-i tinerețe și viață, îi făgăduiește, totodată, unitate politică“¹⁷⁾.

REVOLUȚIA de la 1848 a ridicat problema Unirii Principatelor la rangul de problemă fundamentală, de rezolvare a căreia trebuia să depindă organizarea viitoare a României moderne. Din considerente care decurgeau din raporturile politice europene, așa cum am amintit, într-o primă etapă, acțiunea în direcția unității a fost restrînsă la cele două Principate. Dacă, în programele oficiale, din rațiuni tactice, cerința unirii nu a putut figura nici chiar în forma sa restrînsă, în schimb, însă, ideea a dominat toate acțiunile, a stăpînit, în întregime, spiritele. **Principiile noastre pentru reformarea patriei**, legămint al revoluționarilor moldoveni, încheiat sub puternica impresie a Marii adunări naționale de la Blaj — unde cei 40 000 de țărani au cerut **Unirea cu Tara** — prevedea hotărîrea de a realiza,

¹⁶⁾ Cornelia Bodea, 1848 la români. O istorie în date și mărturii Ed. științifică și enciclopedică, București, 1982, vol. I, p. 220
¹⁷⁾ Ibidem, p. 336

prin unirea celor două Principate, un **stat neartînat românesc**, cerință pe care **Dorințele partidei naționale în Moldova**, important document programatic românesc, o aprecia drept „cheia bolții fără de care s-ar prăbuși întreg edificiul național“.

Referindu-se la pretențiile absurde formulate de guvernul revoluționar maghiar în privința Transilvaniei, G. Barițiu își exprima increderea, legitimată de fapte, că soarta revoluției românești, a revoluției românești din Transilvania, nu se va hotări nici la Blaj, nici la Buda, ci la București și Iași.

Exprimată puternic de presa revoluționară și în acțiunile entuziaste ale maselor, **unitatea** — verificarea forței acestui sentiment, la temelia căruia se situa întreaga noastră istorie — a reprezentat, poate, bunul cel mai de preț pe care revoluția l-a lăsat posterității. Un participant la evenimentele, E. Hurmuzaki, subliniind acest adevăr, nu mult mai tirziu, într-o scrisoare adresată lui G. Barițiu, nota: Chiar dacă „ultima mișcare a Românilor nu ar fi avut alt spor, eu totuși aş binecuvînta apropierea duhurilor, unirea inimilor, frățietatea caracterurilor, solidaritatea soartei, combucurarea și compătîmirea unuia cu toți și a tuturor cu unul, care au izvorit din acea mișcare și prin care răzlețitul trup a națiunii noastre, fără îndoială, s-au îndesit și s-au încheat. Ceea ce trecutul a unit, curgătorul nu va despărți și nici secolul cred că nu va putea“¹⁸⁾.

Desprinzind concluziile care se impuneau din desfășurarea, dar și din înfringerea revoluției, N. Bălcescu sublinia nevoia imperioasă a unității politice, chemată să asigure românilor capacitatea de a realiza următoarele două revoluții : revoluția pentru unitate și cea pentru independență, prin mijlocirea cărora națiunea va putea intra în plenitudinea drepturilor sale. „Revoluția viitoare, a firma hotărît istoricului, nu se va mărgini a cere libertatea din lăuntru, care este peste puțină a dobîndi fără libertatea din afară, libertatea de sub dominația străină, ci va cere unitate și libertate națională — mintuirea de orice dominație străină prin unitate națională — Ea va fi o revoluție națională“. **„România noastră va exista**, își exprima patriotul convingerea-i nestrămutată în destiul luminos al patriei sale, **este orb cine n-o vede!**“

Concluzia revoluției de la 1848 a fost înscrisă drept premisă în programul revoluției la capătul căreia s-a constituit statul național român. „Steaua Dunării“, această „tribună a Unirii“, îi dădea expresie în următorii termeni : „Unirea este singurul mod în stare de a consolida naționalitatea românilor, de a le da demnitate, putere și mijloace pentru a împlini misia lor“¹⁹⁾.

Cînd împrejurările au fost favorabile, națiunea română posedă nu numai **conștiința** necesității unirii politice, **hotărîrea și voința** de a o realiza, posedă, în egală măsură, **forța** de a o impune și a o apăra. Această forță — fără de care conjunctura politică nu ar fi putut fi folosită — sprijinită pe întreaga noastră istorie, a fost **hotărîtoare** pentru destinul istoric al României.

Gh. Platon

¹⁸⁾ N. Bălcescu, Correspondența familiei Hurmuzachi cu Gheorghe Barițiu, Valenii de Munte, 1911, p. 63-66
¹⁹⁾ „Steaua Dunării“, nr. 1, 1 octombrie 1855

DOMNIA LUI

ALEXANDRU IOAN CUZA, în hlamidă domnească. Litografie de pe un tablou de pictorul Carol Pop de Szathmari.

„Ei bine, fraților, când România a ținut un mai mare limbaj în Europa, decât cel ținut de Alexandru Ioan I? Alexandru Ioan I ținea cheia Orientului și nimic nu se făcea în Orient nu numai fără știrea, dar fără voia lui“.

M. KOGALNICEANU

EXPONENT al dorințelor de înnoire și progres ce însușeau veacul său, ca domn al Principatelor Unite ce-și vor lua în cucind numele de România, Alexandru Ioan Cuza e unul din marii cititori ai statului nostru.

Ca „unul din acei care, la 1848, au ridicat stindardul autonomiei și libertății Principatelor, A. I. Cuza reprezintă un moment de afirmare plenară a națiunii române în plan european“. „In acest moment când putem în sfârșit să noi a ne ridica frunțile [...] și a ne uita cu recunoștință, dar fără umilire în fața Europei“, spunea actul prin care i se notifica alegerea sa ca domn al Munteniei, românii munteni investeau în Al. I. Cuza „marele principiu de viață al naționalității noastre“. În răspunsul său adresat deputaților de peste Milcov, domnul însuși privea alegerea sa ca „triumful unui principiu mintitor ce trăia cu tărie în inimile românilor, principiiul fraternității românești“. Mîndru de a sui pe tronurile reunite ale lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, el avea „cea mai sacră datorie, de a redobîndi și păstra vechea lor demnitate“.

Act istoric ireversibil în domeniul politic concret¹⁾, după ce în aprilie 1859 Franța, Rusia, Anglia, Prusia și Regatul Sardiniei recunosc faptul împlinit, iar în

¹⁾ Dan Berindei, *Constituirea statului național român în context european, în Cuza Vodă în memoriam*, Iași, Junimea, 1973, p. 138.

Întîlnirea de la Socola

■ COLONELUL Alexandru Asachi, fiul cărturarului moldovean Gheorghe Asachi, fiind și un bun pictor și desenator, a realizat mai multe tablouri istorice: Bătălia de la Baia Mare, Veteranul român, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Întîlnirea armatelor române la Socola și altele. Reproducem tabloul care ne înfățișează istorica întîlnire a armatelor unite române, la Socola, lângă Iași, în ziua de 14 aprilie 1859. Sînt, față în față, Regimentul 3 Infanterie, venit de la București, și Regimentul 6 Infanterie, din Iași. Întîlnirea aceasta simboliza contopirea armatelor celor două Principate, contopire realizată integral în următoarele luni, conform hotărîrilor luate imediat după Unire. Momentul consemnat de valoroasa lucrare a colonelului Asachi: cei doi comandanți de regimente își dau onorurile, iar populația care asistă aclamă. Sus, pe deal, tinerii au încins o horă a Unirii.

septembrie același an, după îndelungi ezitări, Turcia și Austria recunosc și ele pe Cuza, dubla sa alegere nu însemna numai o ștergere de hotar între două țări surori ci — în consens cu aspirațiile noastre seculare — constituirea statului național, apariția unui nou stat pe harta continentului. Un popor împiedicat de împrejurări din afară a-și dezvoltat ființa sa politică și a se ridica la nivelul vechilor state europene, se afla, deodată, în situația de a decide conștient soarta sa. Domnul — pînă atunci „primul reprezentant al umilinței țării sale“ — devine un suveran al acesteia, nația intră în rîndul națiunilor libere ale Europei.

Purtat de o mișcare de-a dreptul entuziastă în țară²⁾ și de un unic concurs de împrejurări în afară — consfintirea unuia din cele mai mari principii ale secolului al XIX-lea — prin însăși recunoașterea dublei sale alegeri, Al. I. Cuza inaugura o perioadă de hotărîtă afirmare a autonomiei și demnității naționale. Două obiective: autonomia în afară și desăvîrșirea Unirii înăuntru prin măsuri adecvate ideilor vremii și idealului nostru național, însuflețesc — de la început — domnia lui Cuza Vodă.

Necesitatea desăvîrșirii Unirii era un postulat național de prim rang al epocii. Dictată — pe de o parte — de factori interni (ca „dorința cea mai vie a națiunii române“), favorizată — pe de alta — de factori externi, constituirea statului național înscriindu-se în procesul de formare a statelor naționale moderne din Europa, ea necesita însă un consens unanim al puterilor — în așa-zisul concert european — dispuse a-și împărtăși echilibrat autoritatea asupra continentului. În aceste condiții, Al. I. Cuza asigurase Unirea mai întîi prin persoana sa (dubla alegere), apoi prin recunoașterea de către puterile garante a Unirii definitive. Miracolul era că deși într-un complex de împrejurări externe deosebit de complicate, inconjurate sau aflate sub dominația

²⁾ Mihai Eminescu, *Scriseri politice*, Craiova, f.a., p. 219.

■ Întîlnirea armatelor române (Socola, 21 aprilie 1859)

sau influența a trei mari imperii — Principatele române și-au înfăptuit unificarea nu prin sabie, ca Germania și în parte Italia, ci printr-o desfășurare a evenimentelor, care n-au atras vărsări de sînge, dar care s-au caracterizat printr-o aprigă luptă politică³⁾.

Această luptă, atît pe plan intern cît și pe plan extern, atît înainte cît și după Unirea Principatelor, constituie platforma domniei lui Cuza Vodă. Pe ea se clădesc — în istoria noastră — faptele lui.

Manifestul către țară al lui Alexandru Ioan I, domn al Moldovei, schița „linia de purtare“ a domniei sale: „Vom fi domn Constituțional, vom respecta toate drepturile Adunării Elective, și toate stăruințele noastre vor avea ca țel dezvoltarea noilor instituții ce ne-au recunoscut Europa“. Invoca „legiurile organice cerute de Convenție“ și care sînt menite de a introduce în societatea noastră marile principii ale statelor moderne“. Stabila totodată ca țel suprem „să ridicăm patria noastră din căderea în care au adus-o nenorocitele întîmplări ale trecutului“. Punînd, apoi, în cumpănă sprijinul popular, baza de masă a domniei sale („Ne trebuie Unirea; dacă nu ne-o vor acorda puterile, vom fi siliți să ne-o dobîndim singuri“; „Unirea va fi așa precum România o va simți și o va dori“), Cuza înțelegea că, în urma dublei sale alegeri, Principatele unite, încă stat vasal, tind spre o unitate de sine stătătoare și implicit spre independență. O politică externă activă, eliberată de tutela puterii suzerane, era — în ochii săi, ca și ai țării întregi — o condiție a înfăptuirii Unirii. Faptul odată recunoscut — apărarea intereselor românești, desăvîrșirea Unirii revenea statului român însuși, exponentul politicii sale externe fiind în primul rînd domnitorul.

IMPINS să acționeze urgent și energetic în acest sens, Domnul își dădea seama că nu trebuia să se precipite, ci să lucreze cu multă chibzuință. Deși direct interesat ca Unirea deplină să se realizeze cu un ceas mai degrabă, Cuza Vodă dădu și în această chestiune, ca și în multe altele, dovadă nu numai de înțelepciune patriotică, ci și de remarcabil tact diplomatic. Două erau, cum arată istoricii, căile pe care putea și trebuia să acționeze pentru Unirea deplină — cea externă, prin mijloace diplomatice, pe lângă Poarta Otomană și Puterile garante, și cea internă, prin legiuri și măsuri politice administrative.

Ne vom referi la amîndouă. Conștient în ce privește politica externă, „care ni este trasă de ineseși actele europene ce garantează drepturile noastre de națiune liberă și autonomă“, Cuza duce o politică despre care s-a spus că se rezumă într-un singur cuvînt: neutralitate.

Pe acest plan, acțiunea diplomatică a lui Cuza constituie un strălucit capitol al domniei lui și pune în evidență eminentele sale calități de șef de stat⁴⁾. Inclinat să realizeze Unirea deplină pe aceiași cale pe care se realizase unirea personală — calea faptelor împlinite — Cuza voi să vadă întîi dacă pentru aceasta ar putea conta pe sprijinul puternicului — atunci — Napoleon III. Scrise, deci, împăratului că țelul său final e unirea deplină în cadrul Convenției. La sugestia diplomației franceze, el se orientează spre Poarta Otomană. Adresează în vara anului 1860 un memoriu sultanului, indicînd piedicile ce stau în calea organizării și dezvoltării Principatelor în baza Convenției și solicită modificările ei în vederea acestui țel.

Fără a forța cursul evenimentelor și admitînd procedurile complicate prin care Unirea efectivă trebuia să treacă și — introdusă în dreptul public european —

³⁾ Dan Berindei, *Statul național român în luptă pentru independență, în Independența, lupta milenară a poporului român*, Iași, Junimea, 1977, p. 35 și urm.

⁴⁾ Alexandru Ioan Cuza, *Acte și scrisori*, Junimea, Iași, 1973, p. 388

⁵⁾ Alexandru Lăpădatu, *Viața internă a Principatelor-Unite sub Alexandru Ioan Cuza*, București, 1932, p. 11-12.

să capete sancțiunea Puterilor, fără leza sensibilitatea și veleitățile acestor Cuza întinde o fină rețea diplomatică în urma confirmării dublei sale alegeri, vînd recunoașterea noului stat național bilaterale între marile puteri (Puterea suzerană și Puterile garante), ale căror interese erau doar aparent coincidente cu menținerea acestui stat unitar pe hartă Europei, ei obține într-un timp decisi în istoria noastră unirea definitivă Principatelor, contopirea celor două organisme politice în unul singur, realizată în urma consensului cabinetelor europene și a aprobării Porții prin firmanul împăratesc din 26 nov. 1861. Hotărîrea, adus la cunoștința țării cu Proclamația domnitorului către nația română (datată Iași, 1 dec. 1861) consemna încununarea unui efort susținut în direcția obiectivelor sale — în accente solemne:

Românilor,
Unirea este îndeplinită!
Naționalitatea română este întemeiată.

Acest fapt măreț dorit de generațiunile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi s-a recunoscut de înalta Poartă, de puterile garante și s-au înscris în datele națiunilor...

Trei ani Cuza a domnit cu guverne și camere (corpuri legiuitoare) deosebite: răstimp în care nouă guverne se schimbaseră în Țara Românească și șase în Moldova. La trei ani după alegerea sa, după ce Cuza izbucni să cîștige încrederea sultanului și existența politică a României s-a recunoscut într-un chip solemn și s-a proclamat printr-un tratat între înalta Poartă și Marile Puteri ale Europei, Principatele Române primeau ma Adunare (primul parlament al României, în care luau loc alături deputații munteni și moldoveni) precum și primul guvern unitar, în care vedem azi „o nouă afirmare a națiunii române în fața Europei și a puterilor care sancționaseră desăvîrșirea unificării Principatelor“.

În aceste condiții, prin consolidarea Unirii și centralizarea puterii, cu o singură țară admisă în dreptul european ca formă definitivă a constituirii naționalității române, cu o singură capitală — la 24 ianuarie 1862 orașul București era declarat capitala țării — se încheie o etapă, întîia etapă a domniei lui Cuza.

II

APĂRAREA și întărirea autonomiei țării, singura cale politică ce putea să-i asigure viitorul, înfăptuirea reformelor sociale cerute de reorganizarea pe baze moderne a noului stat, împlinirea rolului său în sud-estul european, ca o justificare a afirmării sale neatinse în această zonă a continentului, definesc cea de a doua etapă a domniei lui Cuza și-i explică esența.

Dacă pe plan intern, Al. I. Cuza ia măsuri pentru limitarea și înlăturarea amestecului din afară în treburile interne ale țării, modifică natura și cadrul țărilor noastre cu Poarta Otomană (ca român — din necesitatea de a ridica țara în ochii națiunilor și în propria sa stimă, și ca domnitor — „convins de necesitatea de a acționa cu vigoare și hotărît a folosi cit de mult evenimentele pentru fericirea și independența poporului meu“, cum îi scria lui Alexandru la Paris), — pe plan extern, Cuza urmărea în mod activ ca — odată ce avem simpatia Europei — prin „patriotismul, prudența și concordia noastră, în cîrind aspirațiile noastre cele mai fierbinți să se realizeze și patria noastră să redobîndească în Europa locul ce i se cuvine“.

Atitudinea fermă dar prevenitoare, plină de curtoazie față de Poartă, atitudine fermă în fond, politicoasă în formă față de Austria și Rusia, simpatie și încredere față de Franța, respect și admirație pentru Italia decid cadrul politicii externe a lui Cuza în acest nou context. Ca „un domn care înțelege ca România să se bucure deplin de drepturile și de independența interioară dobîndite țării ab antiquo (drepturi recunoscute și consfintite prin Tratatul de la Paris și prin Convenție) și care vrea să se respecte [...] cum au proclamat-o și dovedit în toate circumstanțele, niște legături deopotrivă folositoare Imperiului Otoman și Principatelor Unite“, Cuza apără suzeranitatea și demnitatea țării. Avînd conștiința modului cum trebuie înțelese și conduse legăturile de vasalitate cu Poarta Otomană, într-un răspuns care rămîne „unul din cele mai frumoase acte istorice ale Domnului Unirii“ și făcu o adîncă impresie, resuscitînd în țară sentimentele de mîndrie și demnitate ale națiunii, cum spun istoricii, „Cuza aduce aminte că Principatele Unite, în termenii formali ai Convenției, se administreză liber și în afară de tot amestecul înaltei Porți“. (A. D. Xenopol).

Tot astfel, în spiritul unei solidarități între diferitele naționalități care-și reclamau independența lor totală între Marea Neagră și Adriatică, el ajută pe sirbi și contribuie la stringerea legăturilor de amicitie care trebuie să unească cele două popoare. Inscripția pe lama de oțel a sabiei cu teaca de aur butută în smaragd,

⁵⁾ Dan Berindei, în *Cuza Vodă în memoriam*, p. 163

CUZA VODĂ

orimită în dar din partea principelui Serbiei (Amico certo in re incerta) și răspunsul său: „Am făcut-o pentru Serbia, pentru principiul naționalităților, pentru acel principiu care pe mine m-a așezat pe tronul Principatelor Unite” — o atestă, desigur.

De asemenea, în cadrul unor proiecte internaționale de eliberare a popoarelor asuprite din centrul și sud-estul european, Cuza oferă un larg sprijin patrioților unguri și polonezi, care se bucurau de înțelegere și ospitalitate, de azil politic la noi. Gata, în eventualitatea unui război pentru salvarea „nenorocitei Polonii”, să îngăduie tranzitul de voluntari și arme, el acordă un sprijin real insurgenților poloni în 1863—64. Dar, opunându-se trecerii unor trupe înarmate prin țara noastră, într-un moment cînd chestiunea poloneză crease o situație încordată între marile puteri ale Europei, călcîndu-și pe propriile sale sentimente atunci cînd soarta țării o cerea, n-a reținut vreun polon, n-a luat vreo armă, n-a confiscat nici un cartuș și — spun polonii înșiși — „în întreaga chestiune s-a comportat și a acționat mai generos decît oricare altul dintre domnitori”.

Nu mai puțin, în raport cu revoluționarii maghiari care, în strînse legături cu Mazzini și Garibaldi, voiau a-și organiza trupe în Principate în scopul atacării Austriei — în perspectiva realizării independenței și înfăptuirii unității naționale a poporului român prin eliberarea Transilvaniei, Bucovinei și Banatului —, Cuza se comportă îndrăzneț, dar tot atît de loial.

În același context se înscriu, firese, acțiunile sale în direcția organizării rețelei diplomatice a țării și a relațiilor ei internaționale. Noi agenții (la Paris și grad) — pe lângă cea de la Constantinopol — prețioase instrumente în planul politicii externe, încheierea de convenții ca stat deplin suveran (Convenția poștală și telegrafică cu Serbia, o convenție telegrafică cu Austria și una cu Rusia), adărea la Convenția telegrafică de la Paris (în baza căreia poșta română se încadrează în serviciul internațional), încercarea de a limita jurisdicția consulară, respingerea imixtiunii consulilor străini, întieile proiecte de alianță balcanică, precum și tratative cu Rusia și Austria pentru reglementarea navigației pe Prut și cu Turcia pentru retrocedarea citorva insule ale Dunării — vădesc tendința de a se afirma a noului stat, în context european, ca o realitate de sine stătătoare, de a înlătura suzeranitatea sa anacronică față de Poartă.

III

NU MAI PUȚIN, pe plan intern, lupta sa pentru înfăptuirea unor schimbări sociale, în acord cu exigențele epocii și aspirațiile legitime ale țării, se înscrie în același context. Două mari reforme: secularizarea averilor minăstirești și reforma agrară — o glorie a domniei lui Cuza — marchează apogeul acestei domnii. Când ambele un larg ecou în afară, imboldind interesele unor factori externi (patriarhiile din Constantinopol, Ierusalim, Antiohia, Alexandria și minăstirile din Orientul creștin se opuneau, mai ales, secularizării), ambele reforme întimpină o rezistență în exterior ca și în unele cercuri din interior. Poarta, care apăra interesele ierarhilor de la Constantinopol, intenționa să convoce o conferință a Puterilor garante pentru a decide în conflict. Printr-o hotărîre abilă, privind „toate averile minăstirești din România”, nu numai cele închinat, — și, deci, măsura n-avea un caracter xenofob —, legea din 13/25 dec. 1863 (votată cu 93 voci pentru și doar 3 contra) introduce mai bine de un sfert din pămîntul țării în patrimoniul statului român. Veniturile minăstirilor sînt înscrise în buget, egumenii greci părăsesc țara, în chiliile rămase se instalează spitale, școli.

Reforma rurală, ținînd de consolidarea Unirii pe verticală, de progresul social-economic al țării, se impunea în prim plan. În ciuda „monstruoasei coaliții”, în aprilie 1864 guvernul Kogălniceanu depune proiectul de lege rurală prin care se prevedeva improprietărea țăranilor. Se propune din partea opoziției o motiune de neîncredere sau vot de blam guvernului. Kogălniceanu își prezintă demisia. Cuza o respinge, prerogînd Camera pînă la 2/14 mai, cînd urma a se întruni într-o sesiune extraordinară spre a discuta proiectul legii electorale depus de guvern, starea politică a țării impunînd o schimbare a Constituției și a regimului electoral. În 2/14 mai — zi intrată în istorie — față de atitudinea imprudentă a Adunării (care intră în discuția unei propuneri de vot de blam guvernului), Kogălniceanu se prezintă în Parlament și citește mesajul de dizolvare a Adunării. Un detașament de soldați evacuează Camera. Lovitura de stat era înfăptuită.

Încă în 1860, printr-un memoriu adresat Porții, Cuza arată că reformele prevăzute în Convenția de la Paris — avînd în vedere îmbunătățirea stării țăranilor — nu se pot realiza cu o Adunare de privilegiați. Adresînd — acum — o proclamație în care reproșă „oligarhiei tulburătoare” din Adunare prevaricațiunile ei, (votul de blam dat guvernului pentru că prezentase proiectul legii rurale — „lege de dreptate”, înfăptuind speranțele legitime a 3 milioane de țărani, — și refuzul

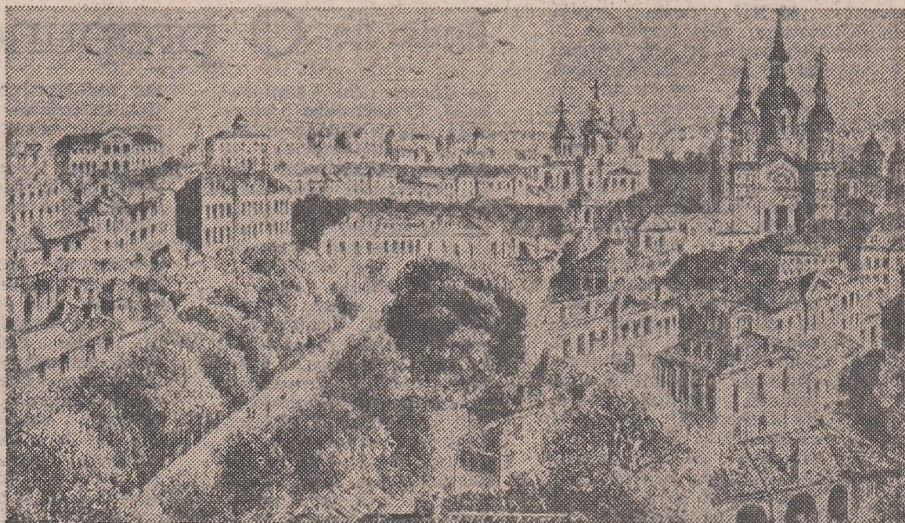
de a discuta legea electorală), Cuza motiva în fața țării lovitură de stat și făcea apel la națiune să judece între Domn și Parlament. Un nou Statut de organizare a statului, întregind Convenția din 1859, și o nouă lege electorală promulgînd votul obștesc (sporind atît numărul alegătorilor cît și al celor aleși) trebuiau acceptate prin da sau nu, prin voința poporului. Plebiscitul avu loc între 10—14 mai. Aprobat cu 682 621 voturi da și 1307 voturi nu (în timp ce la granițe Austria și Rusia țaristă masau unități militare importante, ministrul de externe al Angliei inclina să accepte ocupația țării de către turci, iar ministrul de externe al Porții cerea să se stăvilească „incălțările” prințului Cuza), noul statut intră în vigoare.

Lovitura de stat (care „părea ca făcută în interesul țării față cu străinătatea”) produse o adîncă tulburare și emoțiune, ridicînd valori cu atît mai înalte cu cît interesele erau mai jignite, incît se părea — cum scrie Xenopol — că „actul de energie, săvîrșit de domnitor în lăuntru țării, fără nici o opoziție permanentă, va fi în curînd înăbușit sub presiunea uriașă a indignației Europene”. Ziarele engleze, rușesti și austriece osîndînd măsurile „dictatoriale” ale principelui României, văd aci o „idee napoleoniană”. Ambasadorii străini consideră „util să se convoace un Congres general al tuturor statelor europene pentru a aduce un remediu anarhiei Moldo-Valahiei”, invocînd pretextul că Principatele Unite au călcat în picioarele actele europene care au asigurat existența lor. Dar, în fața voinței conștiente a țării („țara a vorbit și Europa întreagă aplaudă, cum aplaud și eu, deplina și minunata ordine, cu care un stat de cinci milioane de locuitori a împlinit un act atît de solemn”), actul de la 2/14 mai fu acceptat de puteri. Recunoașterea actului de la 2/14 mai consolida situația domnitorului și a guvernului său. Domnitorul dăduse, s-a spus, dintr-o piatră două lovituri: „zdrobise privilegiul politic și social în lăuntru și dobîndise autonomia în afară”.

IN 25 mai 1864 Alexandru Ioan Cuza pleacă într-o vizită de curtoazie la Constantinopol „pentru a dobîndi, cum declară el însuși, o nouă recunoaștere a autonomiei României”. Primit la Poartă cu onoruri, ca pentru un cap încoronat, Cuza impune o nouă opțiune asupra situației țării, consolidînd poziția sa în afară. **Actul adițional** (la Convenția din 1858), ratificat de reprezentanții puterilor garante la Constantinopol, sancționînd actul de la 2/14 mai, prevedea printre altele că „Principatele Unite vor putea în viitor modifica și schimba legile care privesc ociruirea lor internă, cu concursul legal al tuturor puterilor stabilite statului și fără nici o intervențiune externă”. Ceea ce însemna, cum spunea Cuza însuși, o nouă recunoaștere a autonomiei țării, autonomia definitivă a României: „Înaltele Puteri, ținînd seama de vechile noastre drepturi și de tratatul de la Paris, prin care Europa lua sub garanția sa existența noastră politică, au consfințit acum în toată întinderea autonomia noastră din lăuntru”, arăta Cuza în **Proclamația** sa din 2 iulie 1864.

Îndată ce actul de la 2 mai capătă sancțiunea puterilor, Cuza decretă legea rurală, curînd sancționată și promulgată de domnitor. „Testamentul politic al domniei lui Cuza, cea mai frumoasă și cea mai mișcătoare pagină politică oficială a sa, scrisă cu conștiința că fixează pentru posteritate un important moment al istoriei noastre” (M. Kogălniceanu), cu tot caracterul ei limitat, reforma lui Cuza avea rostul de a înlătura servituțile feudale și de a crea o nouă structură social-economică a statului român modern...

Nodul gordian fusese tăiat. Calea înfăptuirii celorlalte reforme era largită. Reclamata de progresul social și politic al tînrului stat modern, cum arată istoricii, ele nu întîrziară a lua ființă. În același an au fost proclamate legile privind reorganizarea administrației de stat după modelul francez. Legea comunală, legea consiliilor județene și legea contabilității publice, legea Curții de conturi

Stampă reprezentînd o vedere de pe Dealul Filaretului, a orașului București, în 1859

Litografie de K. Danielis (august 1859)

și legea Consiliului de Stat, legea camelor de comerț și legea introducerii sistemului metric (în locul „cotului” patriarhal), ca și legile bisericești privind numirea mitropoliților și episcopilor eparhioți de către Domn și autocefalia bisericii române (invocînd „drepturile antice ale bisericii independente a Daciei”, declarația înscrisă în capul legii noastre organice, potrivit căreia biserica ortodoxă română este și rămîne independentă de orice autoritate bisericească străină intru tot ce privește organizarea și disciplina), onorează, la rîndul lor, domnia lui Cuza. De asemenea, reorganizarea justiției (au luat ființă, ca instanțe, judecătorile de plasa, tribunalele județene, curțile cu jurați și Curtea de Casație), Noul Cod civil (avînd ca model Codul Napoleon și unele norme juridice autohtone), Codul penal și Codul comercial intră în vigoare din anul 1865. În același an a fost înlăturat regimul jurisdicției consulare, ceea ce a dus la întărirea autonomiei interne a statului.

Conștiința misiunii sale — aceea de a fonda statul și societatea română pe baza marilor principii ale egalității și civilizației moderne — idee pe care Cuza a urmărit-o cu perseverență de-a lungul celor șapte ani de domnie — se afirmă în dorința ca, sub domnia sa, poporul român să dobîndească „toate libertățile de care se bucură națiunile cele mai civilizate”. Dăduse o bază, largă și mai exact, baza vieții politice, prin noua lege electorală, acordînd „tuturor românilor, fără excepție, drepturile electorale de care era lipsită pe nedrept marea majoritate a națiunii”. Au fost adoptate legi care au creat sau organizat unele instituții de stat cu caracter modern. Sub domnia lui Cuza, statul român devine o entitate politică și administrativă. Pentru consolidarea acestui stat, ca un stat puternic, organizat deopotrivă cu statele de veche cultură și civilizație, Cuza inaugura noua eră de transformări sociale, îmbunătățiri pe teren politic și militar, ca și pe teren economic, fiscal și administrativ.

Unirea împlinită, chestia minăstirilor reglată, chestia rurală rezolvată (cum îi scria el marchizului de Moustier, ambasadorul Franței pe lângă Poartă), Cuza voia să-și consacre toate eforturile dezvoltării prosperității noastre materiale, punerii în valoare a resurselor incalculabile ale solului nostru, și să dea Principatelor Unite „acea importanță economică, din care derivă azi orice importanță națională”. Aceasta era „adevărata sa ambiție” — o eră nouă. Eram „îndatorati a favoriza — în concepția sa — cit se poate comerțul și industria în intelesul lor adevărat și mai cu seamă să încurajăm agricultura”. Sprijinind el însuși introducerea mașinilor agricole și unele culturi speciale (sericicultura, cultura bumbacului etc.) Cuza arată interes pentru înființarea de industrii noi. Acordă — încă de la începutul domniei — atenție mijloacelor de comunicație: drumuri, șosele, pavafe, canale și căi ferate, care „ne vor da tranzitul Europei cu Orientul și vor înlesni și ieftin exportarea bogățiilor noastre agricole”. Îl preocupă chestiunea navigației fluviale și maritime, rețeaua de telegraf, ca și reorganizarea finanțelor țării. România pășea pe piața financiară și a creditului european.

„Meritul cel mare al epocii noastre este că ea a recunoscut și pus în lucrare ideile de solidaritate și de înțelegere care leagă toate națiile lumii prin interesele lor, și care le vor apropia și mai mult în viitorime, prin sentimentele de frăție și de stimă reciprocă” — spunea Alexandru Ioan Cuza în Mesajul la deschiderea corpurilor legiuitoare pe 1865—1866, inaugurînd direct noua eră.

Al. Husar

7) Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, București, 1966, p. 381 și urm.

București — capitala României

■ **ÎN** ședința ținută de Adunarea Deputaților, la 1 octombrie 1859, pe ordinea de zi s-a aflat și problema fixării capitalei Principatelor Unite. Sînt propuse două orașe: Iași și București. Mihail Kogălniceanu propune ca legea ce se va vota în această privință să prevadă următoarele: „Reședința obișnuită a Domnului și a marilor corpuri ale Statului este orașul București”. Si oratorului explică: „Bucureștii trebuie să fie rezidența obișnuită a Domnului; așa înțelege țara, așa o înțelege Europa [...]. Orașul București este făcut de secol pentru ca să fie capitala României [...]. Nicăieri, în nici un alt oraș al României nu există un centru de lumini mai mari, un popor cu aspirațiuni mai naționale și mai libere, un spirit public mai neatrînat”.

Și deputații votează, în unanimitate: „Capitala Principatelor Unite este orașul București”.

La TEATRUL GIULEȘTI:

„Milionarul sărac”

TUDOR Popescu e un autor care apare cu necesitate acolo unde există teatrul și vocație pentru teatru. Ar putea hrăni cu producția sa o trupă în exclusivitate, în ritm de 4-5 premiere pe an. Poate chiar mai multe trupe. Subiectele îi stau, cum se zice, la degetul mic. Le prizează cu mare viteză, de pretutindeni. Cu toate acestea, nu are un sistem de detecție special. Nu vede doar el, în timp ce alții sint miopi. Nici măcar nu vede altfel. Vede ceea ce vede toată lumea, exact ca toată lumea. Dar, fără îndoială, cu o aparte disponibilitate. Vede viața așa cum e, rea, bună, inexpressivă, serioasă, sănătoasă, stupidă, comică. Nici nu pleacă totdeauna de la viață. Căci ar fi și asta o dogmă. Poate pleacă de la legi economice care, prescrise vieții, dau rezultate dramatice. Sau de la principii etice, tot așa și ele. Acolo unde alții s-ar codi, subiectul păindu-li-se insuficient, derizoriu sau chiar lipsit de haz (ori — **horribile dictu** — vulgar!), Tudor Popescu nu ezită. Îl materializează dintr-un condei. Actorii și regizorii îl îndrăgesc: pot lucra în voie pe un text de-al lui, îmbunătățindu-l sau stricându-l.

Oare a cita piesă a lui Tudor Popescu o fi **Milionarul sărac**? Nu mă simt în stare să scotesc. Însă cine ar putea nega că e o veritabilă comedie? Doi hoți pătrund într-o casă. Unul e de modă veche, exhibă monoclul și citește latinește. Celălalt, mult mai nedus la biserică, e, se vede bine, din zilele noastre (o primă sursă de comic). Locul pe care-l prădă și obiectele prădate le trezesc borfașilor, în special tinărului, indignarea. Casa și lucrurile nu aparțin, evident, unui păgubaș cinstit (a doua sursă de comic). După o îndelungă și negrăbită scotocire, hoții sint siliți să fugă pe fereastră. Un vecin îi vede și îi semnalează miliției. Consecutiv primului șoc, la întoarcerea acasă păgubașul trebuie să-l suporte pe al doilea, mult mai însemnat: vizita milițienilor. Nu recunoaște că a fost prădat, ba chiar încearcă să steargă urmele spargerii (a treia sursă comică). De ce? Agonizise netrebnicul, din „aprobări”, mai mult decit se cuvenea lui și familiei lui: haine, încălțăminte, tacumuri de argint, bani, pină și dolari. Sigur, satira are, ca totdeauna la Tudor Popescu, o adresă precisă. Ea vizează — autorul o declară expres — cupiditatea. Însă nici nu-i lipsită de un sens mai general. În clipa în care Jordan, pentru a îndrepta consecințele spargerii ce se făptuise în **causa** lui, e gata să-și dea fiica de soție unuia din spărgători, ea, satira, dobîndește accente de un penibil atroz.

După Alexandru Tocilescu, în spectacolul de la Teatrul Giulești dramaturgul se bucură din nou de adeziunea creatoare a unui regizor tinăr și talentat: Florin Fătulescu. Fără a pierde de sub control direcția principală, dînd încurcăturilor o configurație teatrală plină, decupînd un final semnificativ, acesta lasă, totodată, capetelor de afiș, lui Ștefan Mihăilescu-Brăila (Dude) și lui Sebastian Papaiani (Surdu), o marjă de libertate de care ambii profită neîntîrziat, spre bucuria publicului. Cînd e vorba de astfel de interpetici, monștri sacri ai teatrului de lângă Podul Grant, e dificil și citeodată fastidios să măsoari efectele și să cîntărești aprecierile. Ce fac și cum fac (momentul cînd își proclamă alibiul e irezistibil!) e în favoarea reprezentăției și cit timp rămîne așa, orice alt criteriu devine de prisos. Experimentat, posedînd integral datele rolului, Radu Panamarenco (Jordan, „milionarul sărac”) realizează portretul cuiva autoritar și grosolan unde-i merge, laș pină la dezgust cînd se vede încolțit, victimă a propriei îngrustimi și lăcomii. Alături de el, Lucia Cristian, de asemenea o prezență experimentată, intruchipează tipul soției rapace și limitate, cu note stridente în voce și gesturi triviale de afectare. Mircea Dumitru compune un bătrînel (Tincu) cam netot și încăpățînat, însă plin de bunăvoință. Într-un rol dificil (Radu, ofițerul de miliție), Constantin Cojocaru aduce căldura jocului său natural, ce exprimă bună credință. Valeria Sitaru și Florin Dobrovici sint, după o expresie consacrată, apariții agreabile, chiar dacă nu conferă rolurilor lor, vizibil inconsistente, un miez caracteristic.

Comedie vie, înlănțuind peripeții cu iz cotidian, **Milionarul sărac** prilejuiește o montare de acuratețe și vervă actoricească. Asupra succesului ei, spectatorii au și decis.

Marius Robescu

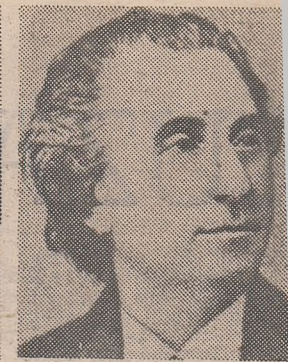
Neculai Luchian

Eufrosina Popescu

Matei Millo

Iorgu Caracul

Actorii în lupta pentru Unire

TEAETRUL a participat, cu cea mai mare însuflețire, la lupta pentru unirea țării române, actorii devenind, adeseori, ceea ce am numi azi propagandiștii ei, folosind mijloace felurite de înrîurire a opiniei publice, făcînd turnee prin toate provinciile, introducînd în piese străine cuplete ocazionale, replici chiar, adaptînd și localizînd în spirit politic repertoriul din alte țări, scriînd ei înșiși — cînd n-aveau la îndemînă ceea ce le era de trebuință — scenete, poeme, imnuri.

Ideea Unirii era agitată de oamenii teatrului încă din 1851. La sfîrșitul stagiunii din acel an, Matei Millo, împreună cu o trupă din care făceau parte cei mai buni actori moldoveni, Nini Valery, soții Theodor și Elena Theodorini, Neculai Luchian porniră spre București ca să dea acolo o lungă serie de reprezentații cu mai multe piese, printre care și unele de Vasile Alecsandri. La Focșani fură însă oprîți; li se refuzară vizele de pașaporte, astfel că transformară iute o fostă magazie de sare în sală de spectacol și jucară aici douăzeci de zile. Istoricul Teodor T. Burada notează că opreliștea, de ordin politic, a fost bine înțeleasă și de public, și de gazetari, Ziarul „Zimbrul” tipărea o „Mulțămire” a cetățenilor în care li se spunea actorilor: „Pentru patrie, pentru al ei bine... ați ridicat scena și ați îmbrăcat costumul național mai cu deosebire”. Iar redactorul foii, protestînd împotriva stînjîrii turneului, aprecia că „moldovenii, frați cu muntenii” au nevoie de „reciproctate artistică” pentru ca „scena națională să poată crește prin emulație”. Ajuși, totuși, la București actorii moldoveni fură aclamați, un ziar notînd că „cele mai multe piese moldovene sint sub forma națională, avînd un scop național” ceea ce „corespunde destul de bine cu necesitatea supremă ce avem toți românii de a produce oricît vom putea opere naționale spre a răspîndi gustul național...”

Actorul Neculai Luchian, foarte popular ca artist comic dar și ca revoluționar — căci fusese prigonit și închis în perioada premergătoare revoluției pașoptiste, ca pînă la urmă direct al evenimentelor revoluționare — devenind director al Naționalului ieșean, intră în legătură cu Vasile Alecsandri cerîndu-i „piese potrivite” cu împrejurările. Aflat departe de Iași scriitorul îi sfătuieste, prin epistolă, să facă tot ce-o putea pentru a-și modela repertoriul conform cu circumstanțele, propunîndu-i să înceapă prin a monta dialogul **Păcală și Tindală** („Acum, pentru că lucrurile iau o altă direcție și pentru că Unirea este sigură, nimic nu te mai împiedică s-o joci...”), ceea ce noul director nu întîrzie a face, montînd sceneta cu încheierea măreață a Horei Unirii. Cum însă Tratatul de pace de la Paris, care luase în discuție și dorințele românilor, nu răspundea aspirațiilor noastre naționale și cum în principate fuseseră instalați caimacami, se dezlănțu o dură politică antiunionistă, ce avea în vedere, firește, și blocarea ideilor înaintate răspîndite de pe scenă. Un nou „Regulament teatral” (cf. Mihai Vasiliu, în monografia lui Millo) imputernicește directorii „să ceară ajutorul poliției... și poliția va îndeplini”, iar „dacă asupra reprezentației vreun actor ar îndrăzni a adăuga ceva la piesă, sau a schimba textul în sens sau în stil, peste ceea ce au trecut prin țenzură, acel actor se va pu-

ne la arest, iar întreprinzătorul va plăti straf de 20 de galbeni...” Astfel că Luchian avu deîndată a se ciocni cu locotenența domnească. Xenopol povestește (cf. „Istoria românilor în Dacia Traiană”, vol. XII) că „...dialogul lui Vasile Alecsandri, **Păcală și Tindală**, în care un unionist izbutește a aduce pe un potrivnic la ideea unirei și după aceea se prînd a cînta cea vestită horă a Unirei ce fusese pusă și în muzică, este oprit a mai fi jucat și cite altele de acest fel!” Nicolae Luchian recurge deci — și atunci și mai tîrziu — la procedee pe care le mai verificase și înainte cu un deceniu: introduse în spectacole versuri, cuplete, replici cu conținut unionist, create pe moment, surprinzînd publicul și stîrnindu-i mare satisfacție. Astfel că, într-una din serile anului 1858, lui Nicolae Vogoride, care asista teapăn, din loja domnească, la un anodîn vovevil franțuzesc, îi fu dat să-l audă pe Luchian, ieșit la rampă, strigînd din băeri versuri închinete Unirii și încheiate cu îndemnul „Piară drăcul dintre noi... între noi să nu mai fie / Decit pace și frăție”. Caimacamul părăsi loja furios și, ieșînd în hol, ceru aghiotantului să întreprindă reprezentația. A doua zi, la Curte, îl amenință pe actor cu surghiunul (le și aplicase această pedeapsă actorilor Ion Poni și Theodor Theodorini, trimiși sub pază la Mănăstirea Neamtu), închiderea teatrului și confiscarea costumelor. Luchian se ascunse o vreme, pînă ce o delegație alcătuită din Costache Negruzzi și Costache Negri îi obtînu iertarea. După aceasta, actorii se împărțiră în cîteva trupe, care începură a cutreiera Moldova, jucînd la Bacău, Botoșani, Iași, Birlad, Roman; la rugămintea membrilor de seamă ai partidului unionist, ce-și dădeau seama „cît folos pot avea din partea teatrului” (cf. Sandu Teleajen) ei cîntau cuplete ce pledau pentru Unire, disimulate în cuprinsul comediei și melodramelor. Nu era faptă lipsită de primejdie; dovadă că actorul Alexandru Evolschi și soția sa, Elena Lașcu-Evolschi, au fost arestați la Focșani și trimiși pe jos la București, eliberați aici cu dificultate, de-abia după scandal în presă.

La Cimpulung-Muscel, poetul și gazetarul C.D. Aricescu, inginer, istoric, inițîntă un teatru în care reprezintă, dintru început, piesa sa, **Trimbița Unirii**, jucată de „diletanții D. Popescu, Ovid Rudeanu, d-na Ana Negrescu, d-na Fotin” (cf. cărții mele, „Clio și Melpomena”) care se termina cu cîntecul „Să trăiască România și Unirea între români”. La București, actorii Iorgu și Costache Caragiale scriseră și jucară canțonete comice, monologuri cu cîntec (respectiv **Cometul sau astronomul voiajor și Biciuirea cometului**) persiflînd manifestări antiunioniste cu caracter diversionist (cf. Mihai Florea). Tinărul actor Mihail Pascaly dădu, în 1858, la August 27” prima sa piesă, intitulată **Viitorul României**, „trilogie în versuri, reprezentată pentru prima oară de Teatrul din Galați, după cererea și sprijinul tuturor moldovenilor”. Unul din personaje e aici poetul Cărlova, care va cita, într-un cadru feeric, articole din zărele vremii, prorocînd „o Românie... de mare viitor”. Tot la Galați se înfiripă o trupă sub conducerea vechiului actor de origine italiană Luigi Ademollo (care cred că era bunicul lui Jules Cazaban), jucînd în special piese de Alecsandri adecvate momentului istoric.

La București, directorul Teatrului Național, Matei Millo, întocmi un repertoriu din care nu lipseau piese istorice adaptate actualizate. El puse în scenă în stagiunea 1857-58, piesa sa **Prăpa Bucureștilui** (după „Les enfers de ris”) distribuînd pe cei mai buni actori — Mihail Pascaly, Frosa Sarandi, Cronibace, Catinca Dumitrescu, R. Mihăileanu, Felbariad, Cecilia Caragiu. În localizare se introduseră episoade replici politice, astfel că publicul s-a dat puternic emoționat mai ales — scria un cronicar — de „declamații patriotice de ocaziune” ceea ce a făcut ca Millo să aibă „un succes enorm” autor și actor. În același timp se înscenă lucrări ca **Bătălia de la Căluțeni** de Vasile Marin, **Ștefan cel Mare** de Matei Millo, **Jianu** (scrisă împreună de Millo și Ion Anestiu) și altele, Nicolae Istrati, Dimitrie Bolintineanu considerate ca oportune chiar dacă lărar vorbind nu aveau totdeauna scînt.

La alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor, actorii se alătură entuzișmului popular, trăînd cu intensitate sentimentul unanim al tuturor românilor, au acum un stat unitar, o singură patrie. Chiar în ianuarie 1859 apare, într-o din publicațiile vremii, un **Imn** compus de Millo. Imnul va fi cîntat solemn pe scena Teatrului Național (pe muzica lui Ioan Wachmann) în spectacolul de gînd închinat soșirii lui Cuza la București, 8 februarie. În stagiunea 1859-1860, directoratul lui C.A. Rosetti, va debuta ca artistă dramatică Eufrosina Popescu interpretînd, în piesa **24 ianuarie** de Mihail Pascaly (pe muzică de Flechtnercher), rolul alegoric „România”, statu frumusețea și grația artei impresivă și puternică (cf. D.C. Ollănescu, „Teatrul la Români”).

La Iași, unde noii directori ai teatrului sint Alecu Fotino și actorul Mihail Galino se introduc scene de actualitate în mai multe piese străine, de pildă **Prăpățiile luxului**, scene simbolice a de puternice incit, cum zice cronicar ziarului „Steaua Dunării”, „cîntăc mai viu interes”, iar lui însuși e clamația admirativă „tablourile algorice a Unirei, a credinței, speranței și carității, în fine refrenele: **luminează-te, și vei fi!** Jos cu retrograzii! Trăiască liberalii adevărați!... au atîșat într-un chip nealienabil stima și iubire publicului”. La 5 ianuarie 1860, o reprezentație de gală, la care a asistat directorul Cuza și doamna Elena, a avut întrutotul strălucită, actorii intonînd, pe scenă, **Imnul național** pe textul scris de actorul T. Porfiriu. Decorul era un arde de triumf, cu bustul lui Cuza, avînd în dreapta și în stînga „persoane ce reprezentau pe domnii Ștefan Vodă, Petru Rareș, Mihai Viteazul și Mircea” (cf. „Tribuna română” din 14 ianuarie) Alexandru Ioan Cuza va invita actorii la dînsul, tinîndu-i în mare cinste pe Nicolae Luchian și pe soția sa Gabriela Negroni, asistînd, cînd împrejurările permit, la reprezentațiile de la Teatrul Național unde îi aplaudă, în picioare, pe artiștii iubiți.

Și în 1859, ca totdeauna în aceste ultime două veacuri, actorii români de seamă au trăit istoria patriei, iar istoria i-a vesnicit și-i va vesnici alături de cei mai luminați oameni ai țării.

Valentin Silvestru

Radio tv. O propunere

de Ibsen (în septembrie), **O scrisoare pierdută** (regia Victor Bumbești, în octombrie) și **Fînina Blanduziei** de V. Alecsandri sau **Vlaicu-vodă** de Al. Davila (în noiembrie) să încheie o stagiune marcată, desigur, de emoțiile și inconsecvențele oricărui început de drum, o stagiune, însă, relevantă prin deciziile repertoriale și, mai ales, prin acel nobil entuziasm evocat de contemporani. Iată un excelent subiect pentru emisiunile de teatru (de ce nu și de televiziune) ale lunii viitoare, iată un prilej de a vorbi despre tradițiile radiofoniei românești ce ar merita o mai vizibilă atenție din par-

tea redactorilor Instituției, în primul rînd. Propuneam altădată, dar propunerea s-a pierdut în spațiul insonor al tăcerii, ca la radio și pe micul ecran să fie organizate (cu o ritmicitate măcar lunară) cicluri de evocări și retrospective care să puncteze evenimentele unei experiențe de mare amplitudine și, în multe aspecte, de reală semnificație pentru cultura națională. În afara programului săptămînal, Radioteleviziunea nu a editat, încă, publicații care să atragă atenția actualității, lipsesc cataloagele și almanahurile, pliantele și semnalările bio-bibliografice. Cele cîteva sinteze dedicate unor sec-

toare de activitate (**Fototeca de aur**, teatrul de televiziune, teatrul radiofonic) ca și cele cîteva antologii publicate pînă acum inaugurează timid, prea timid, o bibliografie de care specialiștii și marele public au atîta nevoie. Din zecile de mii de ore de emisie, nici radioul nici televiziunea nu rezervă propriei istorii și actualității nici măcar cîteva minute. Nu este, apoi, exploatată în suficientă măsură colaborarea cu centralele discografice prin intermediul cărora atîtea și atîtea înregistrări „de aur” ar intra definitiv în casele noastre. E limpede că o modificare de optică este mai mult decit necesară.

Ioana Mălin

Magic sau real

■ UN Huston este un Huston, indiferent că-i vorba de un film magic sau de unul de acțiune pură, cum este **Drumul spre victorie**, cel mai recent; acesta a trecut, acum câteva luni, pe ecranele orașului, destul de neobservat de public, destul de neglijat de critică, pentru că, probabil, publicul l-a scotit un film de artă, prea plin de pretenții, în vreme ce critica a văzut în el un film sportiv, prea simplificat. Povestea partidei de fotbal dintre echipa Germaniei și echipa prizonierilor din lagărele ei militare a intrat demult în folclorul celui de-al doilea război mondial, dind naștere până azi altor citorva filme; ea are un suflu de basm frumos și înălțător, în care orice greutate ce pare insurmontabilă este trecută până la urmă cu bine; ideea că cei săraci și slabi înving finalmente prin puterea propriei voințe este de un romantism fără limite; oriunde, ea ar putea să pară artificială, elementară, idealizantă, mai puțin pe un teren de sport, unde tabela de marcaj este un martor ce nu poate minți, iar scorul — un rezultat incontestabil. De multe ori m-am gândit, chiar înaintea filmului lui Huston, ce bine ar fi ca toate procesele lumii să fie atât de clare ca un meci de fotbal și toate sentințele atât de nete ca scorul.

Ce a adăugat Huston temei sportive a fost o temă morală: aceea a raportului dintre demnitate și libertate. În pauza meciului, prizonierii-jucători ar fi avut posibilitatea să evadeze (întregul meci fusese acceptat în vederea acestui scop); dar, scorul fiindu-le defavorabil, ei au renunțat la fuga din acel moment și au preferat riscul continuării luptei. Rezultatul final le-a justificat această alegere, iar entuziasmul spectatorilor le-a redat — ca totul să se sfârșească bine — și libertatea. „Tot ca într-un basm!” am putea exclama; dar important este că dilema a fost exprimată: există, oare, libertate în absența demnității?

Intimplarea a făcut să văd **Drumul spre victorie** la câteva zile după **Noaptea Iguanei**, filmul magic al lui John Huston din 1964. Rezultatul a fost că, în comparație cu acesta, ce-și lepădase o parte a vrajii, ca un copac cu frunzele smulse de vânt, filmul zis-sportiv mi s-a părut mai viguros și mai frust. Ciudată ironie! ca aceea a întâlnirii dintre un filosof plin de gânduri, dar bătrîn și cu sănătatea amenințată, și un atlet tînăr și elastic, ce promite să atingă suta de ani, cu condiția, doar, ca persoana-i să mai intereseze pe cineva pînă la această vîrstă.

R. R.

ÎN ceremonialul sărbătoririi zilei de 24 Ianuarie fac parte integrantă și operele cinematografice; Unirea de la 1859 nu a devenit încă temă centrală pentru autorii de filme de ficțiune (doar câteva secvențe din **Rug și cără** o evocă direct), dar „visarea iubită” voievozilor noștri cei viteji, a tuturor războaielor noastre care intră întru individualitatea și cugetarea poporului” revestită de vizionarul Nicolae Bălcescu) are ilustrată pregnant în peliculele documentare. În formulele consacrate ale lui se reordonează efigiile anului 59; picturile și stampele, hărțile și mărșile, volumele și revistele epocii se lanțuie în imaginile proiectate pe ecran întru a-i portretiza pe **Alexandru Ioan Cuza**, **clător al României moderne** (1974) pe **Mihail Kogălniceanu** (1967), pentru înfrățirea, în cielu **Militanții pentru Unire**, pe **Al. Papiu Ilarian** (1980) sau pe **Stache Negri** (1983). În structuri cinematografice asemănătoare, reverele biografice se esențializează, reliefat și bogat prezentat fiind înosebi destinul lor de război și politici, de exemplari reprezentanți ai năzuințelor întregii națiuni, înfrățitori ai unor „proiecte mărețe pentru renașterea Patriei comune”. Astfel, pildă, cele șase sute de pagini ale corespondenței diplomatice dintre domnitorul Cuza și Negri (pasionant subiect, suficient pentru unul sau chiar mai multe documentare) sînt invocate de comentariul filmului, dar trec în prim plan numai acele momente necesare pentru a contura cîteva din momentele premergătoare recuceririi Unirii Principatelor de către teritorii Garante și de către Poarta Otomană.

Ritualul metaforelor filmice se constituie întotdeauna patetic, periplul orașului de luat vederi încluzind zborurile asupra creștelor Carpaților ori deasupra valurilor mării, studiul minuțios al iverșelor expozate și amplele perspective supra unor complexe arhitecturale, pur și nealterată pecetea trecutului. Documentul apelează la mărturiile conservabile din arhive, în rafturile bibliotecilor ori în vitrinele muzeelor, dar uneri își creează materialul propriu de reflecție; astfel cadrele filmate în timpul eportajului **Hai să dăm mină cu mină**, e fixa pe peliculă, în 1959, aniversarea centenarului Unirii, revin în filmul consacrat lui Alexandru Ioan Cuza. Astfel iuta de desene, litografiile, tablourile evocatoare, de codice și steme ale vremii se necheie cu o secvență ce descrie sărbătorile contemporane dedicate omagierii zilei de 24 Ianuarie.

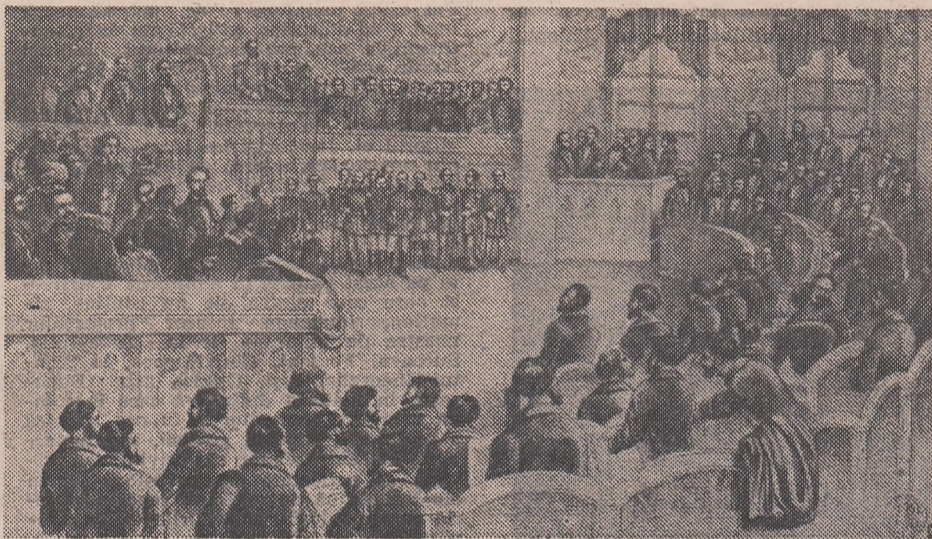
Peliculele semnate de regizorii de la Studioul „Alexandru Sahia” — de Virgil Calotescu și Erich Nussbaum, de Paula Popescu-Doreanu și Petre Sirin, de Eugen Gheorghiu, Liliana Petringenaru și Valeriu Slobozeanu — aparțin, în genere, speciei documentarului de știință popularizată; cum însă datele și chiar detaliile importante act de la mijlocul veacului XIX sînt indeobște cunoscute maselor largi de spectatori, filmele devin interesante nu ca modalități de răspîndire a unui tezaur de inedite informații, ci ca

forme elocvente de expresie a cultului pentru istorie, a sentimentelor patriotice, defintorii în egală măsură pentru cineastii și publicul nostru. Monografice se rescrie evenimentul în imagini, voințe atotcuprinzătoare și generalizatoare fiind precis cristalizate încă din titlurile scurt-metrajelor turnate, de exemplu, în 1966, în 1970 sau în 1974: **Unirea, Unirea Principatelor Române** (conceput spre a ajuta procesul de învățămînt) ori 1859 (destinat a fi difuzat prin intermediul televiziunii).

Demn de apreciat este, de asemenea, efortul de a descifra cronica existenței poporului român, dintr-o unică perspectivă; filmul **Simbol peren — Tricolorul** (1978) urmărește permanența, din secolul al XIII-lea și pînă în prezent, a semnificativei armonii coloristice, în heraldica străveche și în steagurile de astăzi, în briurile și alțițele costumelor populare, în cravatele pionieresti, în însemnele celui dintîi Președinte al României socialiste. Iar textul explicativ reuneste declarațiile unui bătrîn țărăn, intervievat în fața aparatului de filmat, dar și pilduitoarele fraze scrise de Iorga și Densusianu, de Cuza, Kogălniceanu ori Ștefan Gheorghiu. Și tot ca o frescă de amplă respirație istorică se compune cel mai recent documentar; purtînd titlul **Unirea Moldovei cu Muntenia** (1984), filmul se nutrește din conștiința de sine a națiunii române, demnă păstrătoare și continuatoare a ideilor generoase ale strălucitorilor înaintași. În cartea de aur a Unirii de la 24 Ianuarie 1859 se regăsesc consonanțe multiple cu aspirațiile și credințele prezentului, pînă într-atît încît discursul noului documentar își dezvăluie, parcă, și mai convingător viabilitatea în simetrie, de pildă, cu nobilul act adoptat de Adunarea ad-hoc de la Iași (în 7 octombrie 1858): „luînd în

privire că un popor pentru a fi trebuie să-și asigure ființa sa în marea familie a națiilor; că aceasta a fost țapul tuturor stăruințelor, luptelor și suferințelor neamului nostru [...] ; luînd în privire că dorința cea mai mare, cea mai generală, cea hrănită de toate generațiile trecute, cea care este sufletul generației actuale, cea care, implinită, face fericirea generațiilor viitoare, este Unirea Principatelor într-un singur stat, o unire care este firească, legiuită și neapărată, pentru că în Moldova, în Valahia sîntem același popor, omogen, identic ca nici un altul, pentru că avem același început, același nume, aceeași limbă, aceeași religie, aceeași istorie, aceeași civilizație, aceeași instituții, aceeași legi și obiceiuri, aceeași temeri și aceeași speranțe, aceeași trebuințe de îndestulat, același hotare de păzit, același dureri în trecut, același viitoriu de asigurat și în sfîrșit aceeași misie de îndeplinit; luînd în privire că această unire o dorim nu pentru ca să lovim drepturile și să amenințăm pacea altora, ci numai pentru ca să asigurăm drepturile și pacea noastră”. Gînduri similare jalonează și itinerarul cinematografic; căci pornind din epocile arhaice și ajungînd pînă la faptele actualității imediate, filmul reconstituie geografia noastră spirituală prin vestigiile de la Sarmisegetuza ori Hamangia, de la Alba Iulia, Iași sau București, alăturînd chipurile voievozilor, luptătorilor și cărturarilor, marcînd momentele de răscruce de la 1600, 1859, 1877, 1918, 1944, rostînd mesajul umanist, de pace și prietenie, adresat tuturor popoarelor lumii din înaltele foruri ale României socialiste.

Ioana Creangă

Camera Națională a Principatelor Unite, care și-a deschis lucrările în ziua de 29 februarie/12 martie 1860 (în imagine, stampa lui C. Danielis), evocată și în filmele documentare

„Afacerea Pigot”

DE multă vreme frumosul Alain Delon nu mai apăruse pe ecranele noastre. De data aceasta apare nu numai ca actor, ci și ca scenarist, regizor și producător. Se poate spune că e un film cu și de Alain Delon.

Filmul e original. Mai întîi, pînă aproape de sfîrșitul povestii, spectatorul nu prea știe ce crimă, ce delict caută să descopere cei doi detectivi. Li vedem că o pornesc în toate direcțiile și habar n-avem ce anume urmăresc, ce anume li intrigă și de ce acele fapte le servesc de călăuză. Trei fapte foarte deosebite unul de altul și care nu par a avea nimic penal. Faptul nr. 1: dispariția fără urme a unei tinere oarbe. Fata era funcționară la o foarte filantropic instituție pentru ajutorarea tinerilor orbi. Faptul nr. 2: o anchetă pentru evaziune fiscală la Marsilia. Faptul nr. 3: existența unei clinici de lux pentru bogătași, care veneau din cînd în cînd să facă vreo cură de cîteva zile în acea casă de sănătate ultra șic, instalată într-un peisaj incintător, sub numele de „Colina verde”. Foarte greu să vezi vreo legătură logică între cele trei fapte. Totuși detectivii noștri „mîros” acolo fapte criminale.

Ancheta se desfășoară pe două planuri: unul al poliției oficiale, despre care nu ni se spune mai nimic, și altul al detectivului „privat” care e din ce în ce mai prins la mijloc între poliția oficială și criminalii. Choucas, interpretat de Delon, primește și restituie cu vîrf și îndesat lovituri stransice, așa cum îl știm, ca un vechi și încercat profesionist. Dealtfel, pe măsură ce povestea se apropie de sfîrșit, ritmul crește așa cum se cuvine într-un film polițist. E probabil cea mai de seamă realizare a autorului.

Încet, încet, firele misterului încep să se dezlege. Între cele trei fapte există o perfectă corelație: ancheta fiscală de la Marsilia avea ca obiect sanatoriul de lux „Colina verde”, directorul institutului de binefacere pentru tinerii orbi era implicat în operația de „curățire” a banilor murdari, iar „Colina verde” era un

excelent paravan, pentru o activitate criminală foarte gravă — traficul de stupefiante, cea mai perfidă dintre infracțiuni.

Acea luxoasă, boierească clinică pentru persoane suspuse poseda farmacie proprie precum și laboratoare proprii. Își permitea luxul să folosească medicamente scumpe, dar nicidecum elandestine. Substanțe pe care oricine le putea cumpăra de pe piață. Numai că prepararea medicamentelor cerea existența unor laboratoare foarte perfecționate, dar tot acolo se transformau și inofensive substanțe medicale în heroină pură. Și cei ce patronau această criminală și foarte rentabilă afacere, nu permiteau nimănui să se apropie de adevăr.

Pentru iscusii polițiști victimele erau mai puțin importante decît lichidarea totală a bandei de traficanți; ei își urmăresc perseverent scopul, chiar foloșind mijloace murdare. Ei asteaptă momentul cînd să-i prindă legal cu mîta în sac. Și-i vor prinde pînă la urmă, cu prețul cîtorva fracturi și răni suportate cu brio de Choucas-Delon.

Încolo filmul are toate poncele genului. Conversații secrete cu delincvenții, conversații pline de savante schingiuiri și cruzimi, din acele care plac așa mult marelui public. Apoi curse turbate cu automobilul, accidente, ciocniri, împușcături. Toate acestea pentru ca în final poliția să reușească acea prindere cu „mîta în sac”, acel „flagrant delict”, care nu reușește decît dacă e făcut iscusit și foarte iute. Așa au judecat producătorii filmului. Producătorii? În fond, filmul avu-se un singur producător, pe Alain Delon, care e și scenarist, și regizor, deci și singurul îndrumător al actorilor, unul singur: Alain Delon, autor total.

Și fiindcă am vorbit de actori, trebuie să o semnalez pe tînăra Anne Parillaud. Rolul ei nu este propriu-zis un „rol”, ci faptul de a se tot „afila în treabă” pe ici, pe colo. În schimb, e plină de grație fizică, fără stridențe în interpretare, cu o „frazare” nostimă.

D. I. Suchianu

Telecinema

Un Bălcescu al tinerilor pașoptiști

■ ANI de zile, după dispariția lui Mihai Popescu, s-a căutat un actor pentru Bălcescu și nu s-a găsit. Atent ca nostalgicele să nu-mi devină reacționare, mă bucurau în secret aceste căutări fără succes, căci ele dovedeau forța atotputernică a unei imagini care ne-a legănat tineretea noastră pașoptistă, cînd — ingenuitatea servindu-ne de cultură și informație — dădeam baccalaureatul la „Sfîntul Sava” (ce coincidență!), după-amiaza alergam în Dămăroaia, „să ripostăm reacțiunii turbate”, iar seara ne înghesuim la galeria Naționalului pentru a-l vedea pe Mihai Popescu ingenuunchind la căpătuil fratelui său, Tabacu, și întrebîndu-l ce părere are despre o revoluție care se dovedește posibilă în clipa în care cade. Seri de-a rîndul ne duceam să-l auzim pe Bălcescu sopînd superb: „Popor român, nu greșește cine crede în tine!” și zile de-a rîndul melodia acestei replici nu ni s-a părut nici grandilocventă, nici forțată peste puterea noastră de a simți. Am fi lași și falși dacă ne-am căina pentru acele clipe de candoare netrecute prin malaxoarele realismului feroce. După revoluții, mulți lămuriri se arată. A avea dreptate cu scepticii îndreștri e necesar dar nu e, practic, mare lucru. A-ți păstra unele iluzii, pierzînd unele certitudini, e parcă ceva mai greu și mai aproape de Bălcescu. Cu un accent straniu, nedespărțit decisiv de „Stri-

goii” ibsenieni („soarele, mamă, soarele!”), Mihai Popescu dădea patriotismului vizionar al lui Bălcescu ardentă intelectuală, orgoliu și deznădejde noocratică și avea privire care transformă, în artă, o ideologie în evenimentul unei pasiuni. El era un „mesianic pozitiv”, cum se numește capitolul călinescian unde „revoluționarul pur... singurul obiectiv, mistic practic, lucrînd ingenuu pentru cauză”, este pus lîngă Kogălniceanu și Russo, separat de romantici și de „mesianici utopici” dominați de Eliade: „Mesianismul lui N. Bălcescu este, în stil aprins, tot atât de pozitiv ca și al lui M. Kogălniceanu”, așa începe articolul despre acel om „mai spectaculos decît opera”, și ne care istoricul nu-și va permite să-l aducă la zi, să-l răcească, să-l sărăcească, păstrîndu-i entuziasmele „pentru o Românie care va fi iubita noastră”, nebunia plină de noblețe și tactică pentru „o revoluție care a fost cea mai frumoasă ce s-a întimplat vreodată la un popor”, furia față de trădătorii revoluției („credeau că e nebun, se sileau să-l facă să-și vie în fire, îl întrebau, îl somau să se explice” — îl citează Călinescu pe Eliade), delirul exilului sfîșiat între proiectul unor noi organizații secrete (amenințîndu-l pe Ghica nici mai mult nici mai puțin că-l împușcă dacă nu-i discred) și foamea de fonduri financiare, satul de „teoria goalei forțe morale”, în toate punînd

„une espèce de pudeur de cœur” și un anume „dégout” față de omenire, cînd observa o scădere a elanului revoluționar...

Firește că nu țintim a descuraja pe nimeni dintre contemporanii noștri, scriînd că Bălcescii regizorilor și actorilor noștri de cinema nu sînt nici călinescieni, nici camilieni. Ei au masca și investitura clară a unui mesaj. Dar le lipsesc ardența unei utopii și intelectualitatea mistuirii, sus, în sferile superioare ale atmosferei. Privirea lor aduce prea repede concluzia actualității; ei sînt prea fideli față de ce știm azi despre ziua de mai ieri. Nu știm tot, și din aceasta se hrănește arta — din curiozitate, intuiții și tatonări. Lipsesc ca atare multe din mecanica acelei „mistici practice” și din nuanțele care duc de la acea pudoare a inimii infocate, la acel „dezgust” capabil să conserve elanul. Tinjirea noastră dună un Bălcescu mai credibil în viziune decît în mască, rămîne progresistă. El e o iubire a tineretii mesianice și „dacă a fost crutat întotdeauna de invinului” — tocmai pentru puritatea sa incontestabilă — el ne dă o nevinovăție celor care ne uităm la el ca la un meteorit înălțat de aici, de pe locul unde chiar ființele cele mai cugetătoare n-au rezistat, după cum se știe, dilema Eminescu—Caragiale în care, suspicioși, mai vād o opozitie.

Radu Cosău

Unire în cuget...

ACUM, în acest ianuarie al împlinirii a 125 de ani de la Unire, doar una, dar grea de semnificații, din unirile neamului românesc, îmi amintesc de versurile pe care le cântam, copil fiind, la fel ca alți copii dinaintea mea și alții de după mine:

„Pe-al nostru steag e scris Unire,
Unire în cuget și-n simțiri“.

Și îmi dau seama că, odată cu trecerea timpului, împreună cu simplul, solemnul și avântul marș patriotic, am înțeles atât de profundul sens al cuvintelor, naiv-romantice poate, dar încărcate de adevărul unic, ineluctabil și inalterabil al unei condiții esențiale: „Uniți în cuget și-n simțiri“. Pentru că, înainte de Mihai Viteazul, cel care, asemenea propriei existențe, a făcut să ardă intens dar scurt fulgerul Unirii, înainte de 1859 și 1918, înainte de timpul marii unități contemporane, poporul nostru a nutrit sentimentul comunității sale de cuget și simțire, de origine și destin milenar pe acest pământ de răscruce și bogăție. În virtutea „unirii în cuget și simțiri“ s-au făurit toate celelalte, de teritoriu și ființă, cugetul și simțirea însemnând spiritul și fapta, gîndul și istoria. În prezența acestei sigle verbale nu se măsoară de la data scrierii ei, ci chiar din momentul în care, ridicîndu-se din furtună la înălțimea gîndului superior și dătător de speranță, poporul nostru s-a simțit unit, unic și indivizibil. Ea apare, altfel formulată dar dezvelind același miez fierbinte și inalterabil, la cronicarii noștri, în primele momente de cultură românească, în

spiritualitatea noastră, ca o fertilă și irepresibilă obsesie istorică.

De aceea, acum, cînd un veac și un sfert măsoară distanța dintre Principatele Unite și România socialistă în planul cronologiei, iar un salt calitativ pe cea din istoria obiectivă parcursă activ, trebuie să ne gîndim și la ceea ce cultura, arta au făcut pentru Unire, la modul în care ele reflectă acest act esențial al devenirii noastre moderne. Și, sub același semn sărbătoresc, ar trebui să ne gîndim și la ceea ce ar mai fi de făcut, acum cînd arta și cultura înseamnă însăși România, societatea ei, idealurile ei umaniste. Am putea face un inventar al monumentelor ce păstrează pentru viitor imaginea Unirii, fie aceasta cea de la 1859 sau 1918, sau cea actuală, în virtutea unor noi idealuri și perspective. Am putea reaminti imagini intrate în emblematica unei idei ce traversează istoria noastră, de la Theodor Aman pînă la artiștii contemporani, de la Vladimir Hegel la Ion Jalea, trecînd prin epoci de fertilă ecloziune și de continuă confruntare socială și politică, pînă la România de astăzi. Dar un monument al Unirii în spirit contemporan, cuprinzînd în același timp eternitatea și clipa măreață a evenimentului în sine, își așteaptă încă autorul. Căci un asemenea monument ar trebui, ca o nouă „Columnă a lui Traian“ sau ca o „Coloană a infinitului“, să reprezinte o sinteză și o premoniție, să ne cuprindă istoria și în același timp să depășească toate acele detalii care se învață dar nu echivalează sentimentul

unic al conștiinței apartenenței la o matrice unică, unitară și comună.

Mă gîndesc că, poate tocmai opera unui Brâncuși, cu toate împlinirile ei, să prefigureze acest monument ideal. Căci „Coloana“ sa nu poate exista și nu se poate citi corect decît sub semnul simbolic al unității totale, inextricabile, ascensionale, orice deviere sau distorsiune anulînd senzația de tot, de întreg monolitic și în același timp dinamic. După cum „Poarta“, cu acea definitivă îngemănare a două semicercuri, tutelată de perfecțiunea circumferinței ideale, poate reprezenta aceeași idee de Unire, același principiu dialectic și inalienabil sub semnul căruia s-a desfășurat istoria noastră. Iar gruparea fermă, imposibil de tulburat în ordinea ei gîndită odată pentru totdeauna, a scaunelor în jurul „Mesei“, și ea perfectă ca formă și amintind conturul propriului pămînt românesc, este un alt simbol al unirii, în virtutea unor principii ce depășesc efemerul și furtuna. Dar asemenea artei lui Brâncuși este întreaga noastră artă, cea de astăzi la fel ca aceea a predecesorilor, idealitatea ei se imbină cu implicarea istorică, socială, politică. Și faptul că acum, ca și atunci cînd pictorii transilvăneni veneau în Principate pentru a se întîlni cu Țara, toți artiștii noștri se apleacă asupra realității românești, indiferent de locul din care vin, pentru a săvîrși comuniunea spirituală deplină, înseamnă tot un omagiu adus Unirii, o formă de aderare la sensul ei înalt, definitiv. Căci arta, chiar și atunci cînd nu operează cu imagini explicite, sau caută metafore ce se subordonează unui gînd stăruitor, reflectă nu doar sentimentele sau problemele unui individ numit artist, ci un complex de idei, situații, gînduri și evenimente ce conțin, implicit, idealurile unei societăți, sensurile tainice ale devenirii sale, trecutul și viitorul ei. Iar imaginea ideală, sau simplă omenească, a ceea ce înseamnă Unirea, cu toți făuritorii ei măreți sau anonimi, are aceeași valoare în cronică perpetuă pe care, de mai bine de un secol, o redactează artiștii români. Simbolice și necesare sînt toate monumentele ridicate pe acest pămînt în amintirea Unirii — și oare care dintre ele nu conține, simultan, imaginea tuturor proiecțiilor noastre de viitor — de la Alba-Iulia, Suceava, Focșani, Cluj-Napoca, la Sfințel-Gheorghe, Iași, Oradea sau București, în materia definitivă care înseamnă memoria oamenilor și în cea traică a sculpturii, picturii, graficii, sau tapiseriei. La ele trebuie să privim și, privind, să reflectăm asupra istoriei, prin ele trebuie să ne regăsim, regăsind istoria cu simbolurile și miturile ei, cu adevărurile și realitățile ei.

Iar după 125 de ani, privind pictura lui Dimitrie Stoica, în care Vodă Cuza stă de vorbă cu moș Ion Roată, două prezențe arhetipale în mitologia României moderne, două simboluri încărcate de semnificații, să ne gîndim la actualitatea imaginii și la ceea ce astăzi înseamnă unitate în virtutea principiilor României socialiste, în virtutea inextricabilei uniri „în cuget și simțiri“ în jurul unui ideal comun unic, idealul întregului popor ce construiește un ev nou, mai bun pentru ei și pentru toți oamenii, pașnic și drept.

Basorelief pe Monumentul Unirii din Focșani, sculptură de Ion Jalea

BRÂNCUȘI — Coloana infinită

Virgil Mocanu

MUZICA

MUSICA DACO-ROMANA (vol. II) de Vasile Tomescu

ASA cum arătam la apariția primului volum al monumentalei lucrări elaborate de dr. Vasile Tomescu, eruditul nostru muzicolog și cercetător face dovada spiritului științific absolut necesar unor asemenea întreprinderi, precum și a patriotismului dedicat demonstrației riguroase, a celor mai puține izvoare, a vechimii, originii și continuității.

Începutul studiului intitulat *Organologie* ne familiarizează cu câteva contribuții celebre privind originea daco-romană a românilor. Sînt folosite și argumente poetice, de fapt drumul acesta combinat poezie-muzică fiind practicat în permanență, printre rînduri apărînd fragmente din *Traianida* de D. Bolintineanu, cu sclavă care intonează imnuri acompaniate cu cythere, și cu conducători de oști care minuiesc, în fruntea luptătorilor, pe lângă arme, fluiera, apoi din *Valul lui Traian* de V. Alecsandri și *Dochia* de M. Eminescu. Picturi pe vase, statuete și ceramică veche însoțesc pledoaria pentru instrumente ideophone, alături de diferite semne și inscripții lirice din *Psaltirea scheiană*, *Psaltirea djaconului Coresi* și *Psaltirea lui Dosoftei*. Din cînd în cînd, drumul cuvintelor este părăsit, rămîind cîntecele, care parcă, prin alegeri, sugerează locul instrumentelor în viața ce se desfășura cu mult timp în urmă. Notațiile sînt practicate cu rigoare arheologică, denumirile fiind inserate în mai multe limbi, printre care denumi-

rile vechi sînt puse primele. De aici, salutul pînă la practica cea mai nouă este posibil, pe linia creației desigur, izvoind din folclor. Fine observații de limbaj compozitic sînt alăturate acestor documente, așa cum se prezintă, de pildă, folosirea toacei, în muzica cea mai nouă: „Transfigurarea, într-un spirit modern, a tehnicii și stilului toacei patriarhale și sinteza cu utilizarea unisonului — sunet fundamental al unei armonii potențiale, sugerate, cu variațiuni de ritm și de timbru — și elemente de ordin ritmic și ete-rofonice proprii folclorului muzical au generat în muzica română pagini caracteristice, inedite, exprimînd un sentiment inefabil de contemplație, de reverie.“ Pentru diferitele instrumente prezentate, firesc, sînt folosite ca motto cîteva versuri, așa cum citim la *Instrumente aere-fone*: „Iar la cap să-mi pui / Fluieraș de fag / Mult zice cu drag! / Fluieraș de os / Mult zice duios“ (*Miorița* din col. Alecsandri). Parcurgerea centimetrului cu centimetru a Columnei Trajane, apoi, oferă bineînțeles date extrem de utile cercetătorului, interpretate, așa cum arătam, mai întîi cu rigoare științifică și apoi reunite cu argumente din mai multe domenii de creație și cu literatură. Desigur că și în acest volum este impresionantă marea putere, forța de excepție, pe care autorul le minuieste cu mult firesc în vederea organizării unui imens material, nemaivorbind de puterea de interpretare!

Ludi scaenici, un alt capitol al noului volum, este construit pe două direcții: teatrul și muzica din *Ludi Circenses*. Pentru prima sînt reunite coruri din vechi tragedii și comedii denotînd prelungiri deosebite de convingătoare, alături de balada *Bogatul și săracul*, de exemplu. Sînt înscrise în continuare spectacolele de gladiatori, atleți, saltimbanci, observîndu-se atent participarea tracogetilor la serbări și spectacole date în onoarea serbărilor romane desfășurîndu-se după victorii, neuitîndu-se descrierea sau participarea la carte, prin fotografie, a vechilor amfiteatre de pe teritoriul Daciei Trajane.

Foarte interesant este capitolul al 7-lea al cărții, *Idee și simboluri în timp* unde sînt prezenți, sub forma subcapitolelor, Virgiliu, Ovidiu, Horatiu, Traian și Decebal (în poeziile medievale occidentale și slave și în folclorul românesc), Aurelian (în miturile și cîntecele epice) și Hercule. Aici versurile constituie baza de pe care apar simbolurile. Refrene folclorice, fragmente de madrigal renașcentist sînt explicate prin origine și prin înțelesuri, uneori nebănuite. În *Didon* de A. Alessandrescu, de exemplu, găsim cuprinsă o evocare legată de trăsături esențiale ale dramei și ale personajelor, incluzînd „lirismul pasionat și tragismul care se transformă treptat în elegie, în reverie“. Cu alte cuvinte, mecanismul teatral vechi caracterizează, principal, chiar expunerea pe care autorul o pune în slujba depierii partiturilor noi, ce reclamă influențe în legătură cu tematica. Pentru Ovidiu, la fel, se întîlnesc partiturile *Sinfonia a III-a* de S. Toduță sau *Pontii Euxini Clepsidra* de Felicia Donceanu, legate de inspirația lirică veche și

de cîntecele de vicieim. Foarte amplu și deosebit de important este capitolul *Traian și Decebal în poeziile medievale occidentale și slave și în folclorul românesc*, în care găsim reuniuni de literatură epică medievală cu pictură contemporană, urmărindu-se, în același timp, continuitatea folclorică a unor producții de cult. Bineînțeles că, în imediata vecinătate a acestui capitol se găsește cel dedicat *Temelor mitologiei și istoriei vechi a românilor în muzica clasică și contemporană*, unde se află un adevărat tezaur de lucrări, foarte multe necunoscute, dar în facturi foarte bine elaborate, pornind încă de la 1684. Bogate exemple muzicale, extrem de bine venite, din drame vechi, singspieluri, opere, acțiuni eroic-pantomimice sînt alăturate, inserate printre decupaje lirice și argumente picturale, în vederea alcătuirii unor portrete de lucrări și compozitori, care servesc îndeaproape tematica propusă atenției. Din creația românească sînt analizate, în acest adevărat laborator muzicologic, *Romanii și Dacia* și *Traian și Dochia* de Eduard Caudella, *Decebal* de Gh. Dumitrescu, *Zamolxe* de Liviu Glodeanu, demonstrînd ampla deschidere în timp ce caracterizează aria de preocupări ale autorului, dedicate elaborării volumului. Înșirînd cîteva calități ale cărții, așa cum am făcut mai sus, sper că am reușit să dovedesc, parțial bineînțeles, valoarea și importanta noii izbinzi a dr. Vasile Tomescu, care a colaborat, pe acest drum muzicologic, cu redactorul Titus Moises-cu și cu traducătoarea Tatiana Nichitin, autoarea versiunii franceze a volumului.

Anton Dogaru

Emnificația Unirii Principatelor în Transilvania

A TUNCI cînd Mihail Kogălniceanu a discutat, în 1863, meritele generației înfăptuitoare, pe bună dreptate a făcut, în dubla lui calitate istoric și participant, o semnificativă afirmație: „Unirea e actul energetic al unei națiuni române”. Fără îndoială în cugetarea omului politic se regăseau convingerile istoricului despre unitatea istoriei românești, reconstituită în începuturile și sortită să fie un jal al aspirațiilor naționale. În conștiința istorică ce l-a călăuzit, Mihail Kogălniceanu a sublimat ideea directoare a omului despre primordialitatea comuniunii naționale și, adiacent, convingerea că Unirea a fost rezultatul stadiului de dezvoltare la care se afla națiunea.

Unirea, formată spre mijlocul secolului al XIX-lea, națiunea română, ca formă de civilizație modernă, s-a înscris în ciclul european al unificărilor statale. Pe teul dezvoltării civilizației proprii și în concordanță cu dinamica politică europeană, românii realizează în 1859 statul național modern prin unirea Principatelor — etapă fundamentală în istoria formării unității. În aceeași vreme, în istoria românilor transilvăneni se deschide, pornind de la realități specifice, o nouă etapă în lupta de emancipare, la care ei au colaborat factori din sfera evenimentelor unioniste, din Principate, dar și din procesele similare continentale.

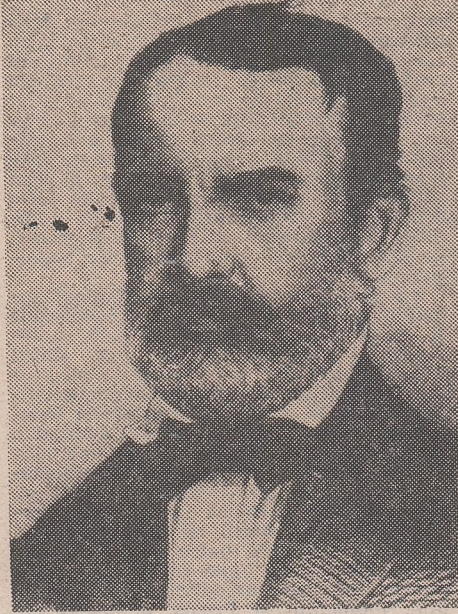
Discutată adeseori, însemnătatea Unirii Principatelor în viața politică a românilor transilvăneni a fost, în timp, dimensiunea unui capitol real al istoriei moderne. Integrată de istoricii Ioan Lupas Gh. I. Brătianu procesului de formare a unității românești, semnificația Unirii Transilvaniei s-a fixat în termenii unor probleme și inițieri intense asupra problemelor naționale. Să remarcăm, însă, că unirea, dintr-un capitol de istorie marcat în Principate, datorită fenomenelor politice declanșate în mediul românesc delean, devine, în cele din urmă, o problemă a istoriei central-europene.

Pentru românii din Transilvania Unirea a fost, desigur, un moment hotărâtor din aspect politic și cultural, amplu înțeles și în istoriografia ultimelor decenii. Statul român a reprezentat un caz al românilor aflați sub stăpînire străină, cu influențe în evoluția viitoare a politicii, deoarece Principatele înfăptuiau acțiuni propuse de revoluția de la 1848. Unirea a indicat, însă, de acum, versul problemei naționale în sensul dezvoltării procesului unificator, constituind un exemplu în lupta de emancipare. Observatorii străini, cu deosebire diplomații puterilor interesate, au întrevăzut spirăția românilor spre un stat independent, cuprinzînd Bucovina, Transilvania, Banatul, care se contura din succesiunea evenimentelor primului și al omului lui Cuza. Paralel însă, problema Transilvaniei, sub incidența unificărilor politice europene, română și italiană, a determinat în politica internă a Imperiului austriac o revenire la practica unor forme de guvernare constituțională, considerate în măsură să satisfacă revendicările naționalităților.

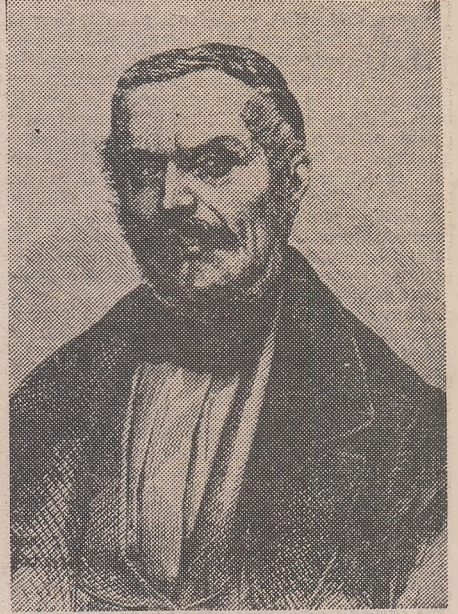
Ideea soluționării raporturilor politice în interiorul unui imperiu multinational se impunea tot mai stăruitor datorită orientării naționalităților spre statele naționale, constituite în afara granițelor. Românii din Transilvania — scria Al. Papiu Ilarian — în împrejurările de față, numai la Principate priveșc, numai de aici așteaptă semnalul, numai de aici și văd scăparea”. Constatarea istoricului confirmă că în dialectica dezvoltării problemei naționale din a doua jumătate a secolului, în mișcarea naționalităților din imperiu erau sesizabile semnificative tendințe centrifugale. În Transilvania, orientarea spre Principatele Unite cîștigă evidentă, cu atît mai mult cu cît politica statului român acorda atenție sporită problemei românilor excluși de la exercitarea drepturilor politice. Politica lui Cuza a făcut loc în obiectivele ei de durată idealului unirii tuturor românilor. „Telul final al românilor, ca și al grecilor și sîrbilor, a fost — constatau recent doi cunoscuți specialiști, Charles și Barbara Jelavich, — de a intra în stăpînire în întregul pămînt locuit de conaționali”. Principiul naționalităților a prezidat nu

Simion Bărnuțiu

August Treboniu Laurian

George Barițiu

numai la creația statală națională, ci și la dinamica mișcărilor naționale din Imperiul austriac care învederează evoluția spre statele proprii, mai cu seamă în provinciile în care închețată seculare, politice și sociale, grevau libera dezvoltare. În Transilvania, unde de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea se manifestau influențele naționalismului feudal, orientarea spre Principate, după experiența revoluției, ajunge primordială. Unirea și politica lui Cuza au întîlnit o Transilvanie în plin proces de restructurare, determinat de esecurile imperiului în politica externă. Pe acest teren ecourile Unirii, după un deceniu de politică neabsolutistă, timp în care năzuințele s-au manifestat în domeniul culturii naționale, au coincis, prin amploarea și accentele imprimate de stările locale, cu o nouă fază a luptei de emancipare politică.

EVENIMENTELE Unirii în istoria mișcării de emancipare au cîștigat semnificații în raport cu antecedentele afirmării naționale. Ele devin inteligibile în măsura în care le raportăm la formarea națiunii române moderne și la mișcarea intelectuală care a difuzat, începînd cu iluminismul, conștiința unității neamului în societate. Situația mai exactă a rolului avut de unirea Principatelor în ambianța Transilvaniei este cu puțință dacă comparăm contextul evenimentelor din 1859 cu deceniile premergătoare revoluției, cînd ideea solidarității românilor de pe ambele versante ale Carpaților a fost exprimată cu vigoare. În perioada dintre mișcarea Supplex-ului și revoluția din 1848, românii ardeleni, datorită cadrului politic creat în Principate de restaurarea domniilor pămîntene, se îndreaptă spre realitățile statelor românești, devenite un reper pentru aspirațiile politice și culturale. Confrunțati la începutul deceniului cinci de presiunea politicii de deznaționalizare, românii ardeleni cristalizează, în termeni politici, ideea garantării identității etnice și lingvistice de către cele două țări române.

Concepția politică și ideologică prepașoptistă, expresie a solidarității naționale, este transferată de revoluție din planul ideologic în al acțiunii revoluționare programatice. Prin unitatea principiilor, ideologia pașoptistă a conferit revoluției desiderate comune, în esențialitatea lor, sociale și naționale, cu manifestări particulare provinciale, ca posibilitate de realizare imediată. Proclamarea independenței națiunii și a unității culturale a românilor la Blaj în 1848, de către Simion Bărnuțiu, a anunțat viitoarea evoluție. Pos-

tularea unirii românilor din Imperiul austriac într-un corp național a semnificat triumful în mentalitatea generației a ideii unificatoare, într-o formulă atunci posibilă, preliminară în orice caz implinirilor viitoare și paralelă fenomenelor din Principate.

În răstimpul de pînă la Unire, conducătorii ardeleni, în contextul prăbușirii speranțelor în rezolvări de ordin constituțional, se concentrează asupra operii de organizare și instituționalizare a culturii. Profesind un postluminism prin Barițiu, Șaguna, Cipariu și Șuluțiu, adecvat condițiilor neoabsolutiste, societatea românească parcurge o etapă decisivă, deplasînd acțiunea națională din plan politic în acela al culturii. Ca și odinioară, în vremea epocii ce a urmat Supplex-ului, românii ardeleni organizează o vastă acțiune de propagare a culturii, de luminare și sporire a capacității de asimilare a programului politic. Făcînd să înainteze frontiera culturală pe verticală, prin școli, presă, tipar, intelectualitatea a conferit mișcării naționale o bază mai largă socială, capabilă să înțeleagă imperatiile naționale. Lipsită de suportul statului, și confruntată de ostilitatea națiunilor privilegiate, acțiunea liderilor români ardeleni se îndreaptă spre comunitățile rurale și orășenești, căutînd necesarul sprijin în lupta pentru modificarea sistemului politic.

În aceeași vreme se amplifică la proporții necunoscute anterior legăturile intelectualității ardeleni cu Principatele. Refuzînd colaborarea cu oficialitățile neoabsolutiste, intelectuali de prestigiu și oameni politici, ca Bărnuțiu, Laurian, Papiu, au subliniat prin trecerea în Principate opțiunea lor națională, anticipînd cu trei decenii formula lui Slavici de la „Tribuna”. Intelectualii ardeleni au devenit în țările libere și apoi în Principatele Unite participanți de prestigiu la alcătuirea instituțiilor moderne: Universitate și Academie. Luptătorii pentru unire, ei au fost, în anii ce i-au urmat, paladini politici transilvăneni a lui Cuza. Ziarele și revistele românești, literatura societăților culturale și circulația literaturii epocii Unirii conturează, tot mai apăsător, imaginea unei spiritualități românești unitare. Cunoștințele despre statul român modern pătrund în comunitățile rurale, potrivit noului ritm pe care îl imprimă culturii naționale dezvoltarea civilizației românești. Sporirea beneficiarilor culturii scrise, în funcție de lărgirea rețelei școlare și de multiplicarea mijloacelor de comunicare intelectuală, a înlesnit recepțarea ideologiei politice naționale.

Insistența elitei pentru animarea dialogului cu societatea atestă însemnătatea atribuită factorului popular în acțiunea politică. La sfîrșitul deceniului neoabsolutist, care a coincis cu Unirea Principatelor și înfăptuirea parțială a unificării italiene, românii transilvăneni au organizat o acțiune politică consistentă și de anvergură. Timp de cinci ani manifestările politice înfățișează o angajare care reaminteste anii revoluționari. Preliminate de ampla dezbateră purtată în coloanele presei pe marginea Unirii Principatelor, acțiunile se prelungesc în senatul imperial, unde Șaguna afirmă principiile egalei îndreptățiri a tuturor națiunilor. În planul vieții politice interne, liderii românilor își reiau activitatea politică deschisă, contribuînd la elaborarea programelor. Transilvania cunoaște timpul forte al afirmării politice, de reactivare a principiilor pașoptiste, în care se postulează convocarea unei conferințe naționale, în vederea formulării dezideratelor.

IN noile împrejurări favorabile, cînd conferința a devenit o realitate, românii ardeleni formulează cu claritate principiul egalității naționale și dreptul de a folosi limba națională în treburile publice. Cu acest

prilej, într-un cadru reprezentativ, societatea românească realizează un amplu proces de autoexaminare colectivă, structurîndu-și programul, în preajma unor evenimente ce trebuiau să decidă locul națiunii în viața politică a Transilvaniei. Momentul traversat mărturisește consistența mișcării naționale ardeleni, care reușește, paralel cu Unirea Principatelor și cu domnia lui Cuza, să reafirme principiile naționale și democratice ale revoluției. În noua conjunctură, mișcarea a înregistrat influența ideilor liderilor ardeleni din Principatele Unite care exprimau politica națională a lui Alexandru Ioan Cuza. Interferarea lui Papiu și Bărnuțiu în discuțiile ce se desfășurau în legătură cu autonomia Transilvaniei a oglîndit politica națională a domnului român față de acțiunile politice din Transilvania. Ideile ce veneau din sfera politicii statului român modern în acel moment au exprimat ideea de unire a românilor într-un singur stat național. Dovadă că Papiu Ilarian în **Independența constituțională a Transilvaniei**, argumentînd dreptul la autonomie a principatului, a făcut loc, totodată, sub semnul înfăptuirii lui Mihai Viteazul, ideii de unire a românilor.

În această atmosferă de participare generală la acțiunile politice, mișcarea națională s-a reînfrîpat, potrivit principiilor programatice inspirate din tradițiile pașoptiste. Prin programele cristalizate de diferitele grupuri regionale, mișcarea politică transilvăneană oferă Conferinței naționale liniile esențiale de conduită care vor sta la baza programelor partidelor naționale.

Mișcarea națională parcurge în acești ani o experiență bogată cu prilejul alegerilor pentru noile organe administrative și pentru dietă. Desfășurate sub semnul imperativelor luptei pentru reprezentarea românilor în viața principatului, alegerile aduc în arena politică forța țărănimii care cîștigă treptat conștiința participării. Votarea de majoritatea românească a egalei îndreptățiri a națiunii române și a confesiunilor sale se explică prin participarea, în limitele sistemului electoral, a comunităților rurale la viața politică. Sacționarea articolului de lege de către împărat s-a datorat, desigur, unor circumstanțe politice mai generale la care au colaborat unirea principatelor și politica lui Cuza în sprijinul românilor ardeleni.

Deși nădejdiile mișcării naționale s-au năruit prin anulara legislației dietale și prin revenirea Habsburgilor la vechea colaborare cu națiunile privilegiate ale Transilvaniei, formarea statului român modern a reprezentat în viitor elementul constant de referință al mișcării naționale de emancipare. Statul național a oferit cadrul politic, în funcție de care românii transilvăneni își vor desfășura activitatea politică în perioada dualismului austro-ungar. În evoluția luptei românilor ardeleni existența statului român schimbă radical termenii problemei naționale. Datorită noilor instituții culturale organizate în a doua jumătate a secolului, mai cu seamă a Societății Academice Române, viața culturală a românilor din Transilvania s-a integrat procesului de instituționalizare modernă. Adevărul este că după Unirea Principatelor intelectualitatea ardelenă participă la creația culturală din România modernă. Evoluind politic în funcție de stările locale, mișcarea națională după Unire a avut în vedere permanent existența statului român, devenit suportul acțiunilor românilor din Imperiul austro-ungar. Procesele care au străbătut istoria națională pînă la Unirea din 1918 au reflectat realitățile create prin Unirea Principatelor. De fapt prin Unire națiunea se angajează pe drumul desăvîririi unității naționale.

Pompiliu Teodor

UNIREA PRINCIPATELOR

ROMANIA modernă a fost făurită într-un cadru internațional și problema românească a preocupat cercurile politice și diplomatice europene cu 13 decenii în urmă. Constituirea statului național român a reprezentat prin aceasta un moment al istoriei universale ce poate fi inserat alături de cel al formării statului modern italian ori cel al statului german. Prin dubla alegere a colonelului Alexandru Ioan Cuza s-a rezolvat atunci, cu inteligență politică, nu numai o problemă esențială a existenței românilor înșiși, ci și o problemă a politicii europene.

Temeiul noului stat național l-a reprezentat tratatul de la Paris din 1856, în ceea ce privește statutul internațional pe care el l-a dobândit din momentul constituției sale, dar realizarea sa, în acest cadru politic general, european, rămâne înainte de toate o faptă a poporului român însuși. Două articole ale tratatului din 1856 evidențiau noua situație ce fusese creată pe plan internațional celor două state românești existente în acea vreme. „Nici o protecție exclusivă nu va fi exercitată asupra lor de către una din puterile garante. Nu va exista nici un drept particular de ingerință în afacerile lor interne”, se specifica în articolul XXII, pentru ca în articolul XXVII să fie stabilite condițiile prealabile necesare exercitării unei intervenții din afară de natură militară. „Dacă liniștea internă a Principatelor ar fi amenințată sau compromisă — se arată în acest articol — Sublima Poartă se va înțelege cu celelalte puteri contractante asupra măsurilor de luat pentru a menține sau a restabili ordinea legală. O intervenție armată nu va putea avea loc fără un acord prealabil între aceste puteri”. Cu alte cuvinte, marile puteri nu puteau exercita garanția lor și mai ales interveni în desfășurarea

proceselor interne din Principate decit acționând în consens, or, neîndoindu-ne, un astfel de consens s-a dovedit în repetate rânduri imposibil de realizat. Se crease o situație concretă de care românii au știut să se folosească în îndeplinirea obiectivelor lor. Prin obligativitatea consensului tratatului din 1856 a creat un spațiu de manevră politică românilor, pe care ei l-au utilizat nu numai pentru a-și apăra ferm ceea ce concertul puterilor Europei le dăduse, ci și pentru a-și deschide drum mai departe în procesul de constituire statală-națională.

Opoziție inversunată au întimpinat românii mai ales de la Imperiul habsburgic și de la cel otoman, puteri care se temeau nu numai de înfăptuirea Unirii Principatelor, ci mai ales de consecințele acestui act istoric: desăvârșirea unificării statale a națiunii române și independența noului stat. Anglia a adoptat o poziție oscilantă, la început susținând alături de Franța, realizarea telurilor românești, apoi opunându-li-se, pentru a sfârși, prin a se realătura puterilor favorizante ale înfăptuirii statului național românesc. Celelalte patru puteri au primit cu bunăvoință lupta românilor, sprijinind-o uneori sau acceptând faptele implinite. Piemontul și Prusia, acționând ele înșele pentru constituirea statelor italian și german, au fost firești susținătoare ale mișcării unioniste românești. Franța, partizană a principiului naționalităților și dorind constituirea la Dunăre și la Carpați a unui stat al unui popor român, și Rusia, interesată, după războiul Crimeii, a conlucra cu cel de-al doilea Imperiu, s-au găsit, de asemenea, pe aceleași poziții de susținere a luptei românilor. Trebuie însă remarcat că cele patru puteri garante favorabile constituției unui stat național românesc nu s-au arătat în mă-

sură de a rezolva ele înșele problema în sine. Cedind și căzând la soluții de compromis cu celelalte puteri, au făcut în realitate un singur lucru, și anume, au creat un cadru de acțiune și au oferit posibilități națiunii române pentru împlinirea năzuinței ei fundamentale din acea vreme. Atit tratatul de la Paris din primăvara anului 1856, cit și Convenția de la Paris din vara anului 1858 au fost de parte de a soluționa problema românească în dimensiunile și în măsura în care acest lucru era așteptat de români. Românii au dobândit însă instrumentele necesare pentru ca prin propriile lor forțe să meargă mai departe și să impună Europei propria lor soluție.

Din 1855, cind Bourqueney, reprezentantul Franței, lansase cu prilejul Conferinței de la Viena a puterilor ipoteza unificării Moldovei și a Țării Românești, fără a o susține însă pînă la capăt, ideea intrase în dezbaterile diplomatice internaționale. Dar nici Conferința de la Viena, nici Congresul de la Paris din 1856 și nici Conferința de la Paris din 1858 n-au putut găsi și oferi Europei vreo soluție concretă a chestiunii Principatelor în ceea ce avea ea esențial. Neîndoindu-ne, autonomia celor două țări i se dăduse o nouă recunoaștere internațională și numai compararea noului statut acordat Principatelor cu cel anterior — cind ele erau supuse intervențiilor puterii suzerane și mai ales ale celei protectoare — releva „salutul calitativ” ce fusese realizat. Totodată, nu se poate trece peste cadrul de organizare modern care a fost stabilit prin Convenția de la Paris din 7/19 august 1858. Deși un act heteroclit și contradictoriu, acest document internațional asigură instituții și structuri moderne și oferea prin articolul 46 un întreg program de reînnoire socială, economică și politică. „Moldovenii și muntenii — se arată în acest articol — vor fi toți deopotrivă înaintea legii, înaintea contribuției și primii deopotrivă în funcțiile publice, în unul și în celălalt principat. Libertatea lor individuală va fi cheazăuită. Nimeni nu va putea fi oprit, arestat sau dat în judecată decit conform legiurii. Nimeni nu va putea fi expropriat decit legal, pentru pricină de interes public și prin despăgubire. Moldovenii și muntenii de orice rit creștin se vor bucura deopotrivă de drepturile politice. Exercițarea acestor drepturi se va putea întinde și la celelalte culte prin dispoziții legislative. Toate privilegiile, scutirile sau monopolurile, de care se bucură unele clase, se desființează și se va proceda fără întârziere la revizua legiurii care reglementează raporturile proprietarilor pămîntului cu cultivatorii, avind în vedere îmbunătățirea stării țăranilor”. Este însă drept că puterile nu făcuseră decit să dea curs dorințelor exprimate de reprezentanții românilor înșiși în Adunările ad-hoc atunci cind alcătuiseră aceste stipulații pozitive ale Convenției. Dar, oricum, problemei fundamentale a Unirii puterile garante nu-i dăduseră o soluție. Aceasta rămânea a fi cucerirea poporului român!

ÎNCA înainte ca problema Unirii să intre în dezbaterile cercurilor guvernante ale Europei, prin susținuta activitate a revoluționarilor exilați, personalităților politice ale continentului li se înfățișase în toată complexitatea ei problema românească; ea ajunsese, astfel, să nu mai fie o necunoscută în momentul dezbaterilor Congresului de

la Paris și cu atit mai mult celor ale ferinței de la Paris din 1858. De o importanță primordială au fost însă lucrurile și mai ales poziția pe care s-au surs. Adunările ad-hoc de la Iași și de la București. Aceste adunări au avut neîndoind o funcție internă, dar, în același timp, ele au exprimat în fața Europei dorințele românilor și au făcut acest lucru în cvasi-unanimitate impresionantă, cele două voturi potrivnice înregistrate în Adunarea ad-hoc a Moldovei fiind evidente site de orice semnificație. Adoptarea hotărârii similare în capitalele celor două Principate, consensul tuturor claselor categoriilor sociale a surprins și a cucerit la respect. De fapt, Adunările ad-hoc au pus în 1857 puterile garante în celui dinții fapt împlinit și ele au deschis drum mai larg către momentul oficial al constituției României. Datorită poziției puterilor ostile formării statului național românesc, Convenția de la Paris din 1858 n-a înregistrat în stipulațiile dorința atit de unanim și categoric exprimată de reprezentanții națiunii române, dar ea n-a putut să nu reflecte, cel puțin în parte, dezideratul ardent al Adunărilor ad-hoc. Celor două țări li s-a dat denumirea formală, în ceea ce privea pe puteri, de Principate Unite, deși acest lucru fusese stabilit după se decise de Conferință, menținerea parafeței celor două țări, românii au să se dea o viață reală unei titlaturii profitind de orice „element” unionist. Convenției, să însuflețească într-un viitor apropiat statul lor național.

Contemporanii marelui act istoric petrecut cu 125 de ani în urmă erau conștienți de rolul ce le revenea. „În chestia Unirii Principatelor — scria încă din iunie 1858 Alexandru Papadopol-Calimah — stă în tăz viitorul țărilor noastre. Ea este noștră, gordiană ce românii sint chemați a rupe spre a raporta biruința cea mare în luptă libertății contra fatalității și a sta ca nație între națiile Europei”. Unirea corelată în mîntea luptătorilor în întregului program de propășire ce se pune națiunii române și acest lucru făcea luind totdeauna în considerare cadrul mai larg al continentului cărui urmasă-i aparțină și viitorul stat național modern. „...oricare poate vedea că da am fi fost uniți — scria în august 1858 arhimandritul patriot Iosafat — n-am astăzi în starea în care ne aflăm, ci a fi fost și noi ca unul din statele cele potrive țărilor noastre, precum este Belgia, Olanda, Piemontul și altele asemenea care, deși n-au nici populația, nici poziția geografică, nici bogățiile țărilor noastre, cu toate acestea sint mult mai înflorite și mai înaintate decit noi. Și oare ce ne-ar putea opri a nu fi și noi ca unul dintre acestea ?...”

Cind, în vara anului 1858, se realizas de către puterile garante ceea ce primu ministru al Piemontului avea să definească cu oarecare amărăciune a fi „monstruozitate impracticabilă”, opinia publică din Principate primise cu „ce mai vie și unanimă nemulțumire”, cum se exprima consulul rus Giers. Convenția de la Paris. Dar, totodată, fără a șovăi și dind dovada simțului lor practic, românii se adaptasera situației ce se crease și s-au hotărât să profite de posibilitățile ce se ofereau tocmai prin caracterul „cic” al statutului fundamental ce li s-a tăriseră puterile garante și ei au acționat în consecință cu îndrăzneală și eficacitate. Vasile Boerescu a dat expresie în-

1864. Moment din vizita domnitorului Unirii la Constantinopol (Gravura a apărut în „Le monde illustré” din 23 iulie 1864)

Edgar Quinet

UNA din problemele care a preocupat în mod deosebit spiritele luminate din Țările Române, la mijlocul secolului trecut, a fost aceea a unității naționale și, în ultimă instanță, a realizării consolidării și recunoașterii unității politice. Era epoca în care realitățile românești au atras în mod special atenția scriitorilor și publiciștilor străini, în condițiile intensificării luptei de emancipare socială și națională a poporului nostru, ale agravării crizei orientale, provocată de degradarea continuă a Imperiului Otoman. „omul bolnav al Europei”, și de tendințele expansioniste ale puterilor vecine, precum și ale multiplicării contactelor occidentale cu Sud-Estul european. La toate acestea se adăuga dorința romantică de descoperire a unor teritorii noi, îndepărtate și pitorești, pentru literatură și artă.

Generației pașoptiste i-a revenit o contribuție hotărâtoare în pregătirea Unirii Principatelor. Așa cum activitatea Societății studenților români din Paris a

jucat un rol important în pregătirea Revoluției de la 1848 și în precizarea ideologiei politice unioniste a viitorilor lideri ai Revoluției. Dacă Lamartine a acceptat președinția de onoare a Societății, a făcut-o din simpatie pentru cauza românească. Alături de poezia sa, și-au câștigat o mare prețuire în Țările Române și „cintecel” de factură populară ale lui Béranger, ca interpret al dorințelor de progres și democrație a maselor. Umorul grațios sau caustic, patriotismul ardent au contribuit la această popularitate. De aici legăturile personale cu tinerii români aflați la Paris, sau solicitarea de spațiu grafic în gazeta sau pentru critica stărilor de lucru din Principate. Poetul însuși, într-o scrisoare adresată la 29 ianuarie 1848 lui I.C. Brătianu, vorbește de Moldo-Valahia și de „une place plus élevée dans le monde”, ce se cuvine bravului popor român.

De o considerație deosebită s-au bucurat, în rindurile tineretului român din capitala Franței, cursurile ținute la Sorbona în favoarea democrației și a libertății popoarelor, de celebra triadă Adam Mickiewicz, Jules Michelet și Edgar Quinet. Interzicerea acestor cursuri a stîrnit valuri de indignare. În aceste împrejurări avea loc și manifestația românească de simpatie pentru Edgar Quinet din 17 ianuarie 1847. Cu această ocazie marele și sensibilul om de litere francez vorbea de presimțirea sigură a resurrecției românești și îndemna tinerimea moldo-valahă să nu se lase descurajată de obstacole. Fiindcă „l'alliance des Français et des Moldo-Valaques est, en soi, une chose consommée dans les esprits” și fiindcă există ceva mai pu-

ternic, mai invincibil decit toate puterile pămîntului, spiritul național și eroic.

Revoluția de la 1848, observa V.A. Urechia în 1861, „a făcut de bună seamă mai mult în cauza națională, decit cele mai bune pledoarii ale naționalilor noștri istorici. Cind poporul român a aflat existența sa, voința sa, el a afirmat totdeodată Europei originile sale, aspirațiile și venitorul său”.

O demonstrează și hotărîrea lui Jules Michelet din anii '50 de a pune în mîna lectorului francez sau occidental relatarea pilduitoare a unui episod dramatic al Revoluției de la 1848 din Țara Românească și a avaturilor de exil ale conducătorilor ei, într-o narațiune romantică, în care faptele iau proporții de legendă. În considerațiile politice care o însoțesc, unitatea poporului român apare ca incontestabilă și demonstrată nu numai cifric, ca și dreptul său la o patrie liberă și prosperă. Poemul istoric era integrat citiva ani mai tîrziu în volumul *Legendes démocratiques du Nord*, conceput ca o carte de căpătîi a solidarității europene, în numele convingerilor democratice și revoluționare, al luptei pentru drepturile naționale sacre în răsăritul continentului. Episodul românesc era înțregit cu acest prilej de o cuprinzătoare anexă privind limba, literatura, producția artistică populară, istoria poporului nostru. „Que ferons-nous pour ces hommes, si dignes de notre intérêt? — se întreba Jules Michelet în loc de concluzie — que fera l'Occident?”

Marele număr de cărți, broșuri și articole răspîndite în diferite puncte ale Europei și în special în Occident, cu prilejul dezbaterii problemei „Principatelor Du-

Scriitori străini

nărene” la Congresul de Pace de la Paris și al luptei poporului român pentru Unire reprezintă într-o măsură răspunsul la această întrebare patetică, pe care nu-l găsea la 1853 marele istoric și scriitor francez.

Convingerile democratice li determină pe N. Cernișevski și N. Dobroliubov să salute cu entuziasm posibilitatea constituției statului național român modern. „Rusia simpatizează cu dorința poporului român de a se uni într-un singur stat — scria Cernișevski în revista „Sovremennik”. A sosit timpul recunoașterii acestei țări, generos înzestrată de natură, dar care n-a auzit decit tumultul gurilor de foc, în loc să aibă parte de brazda roditoare a plugului pașnic”.

La rîndul lor, polonezii, pentru care nu odată după împărțirea Poloniei, Principatele Române au reprezentat o a doua patrie, reacționează prompt. Marele romancier Józef Ignacy Krászewski publica în 1856 în „Gazeta Warszawska” un amplu articol intitulat *Rumani*, subliniind forța ideii naționale ale români „într-un moment în care atenția tuturor e îndreptată spre Principatele Dunărene”.

DIN vasta acțiune publicistică în favoarea unirii acestora, la care contribuie anonim și numeroși români, se remarcă în mod deosebit lucrarea monografică *Les Roumains* de Edgar Quinet. Apărută în 1856 la Paris, ea a fost tradusă imediat și în limba română, fiind publicată la Iași de către Gh. Asachi, tatăl Hermionei Quinet. În expunerea de motive a editorului se arată că „simpatia care astăzi români au cîștigat-o sintem

oluția românească a unei probleme europene

Un articol, publicat chiar în luna august 1858, poziției practice și hotărâte a naționalilor săi. „Acea care ne-au dat drepturile europene — scria el — este grația lor, asigurarea că vom exista în orice or, că nu vom mai fi prada celui care vrea să ne înghită. Să ne mulțumim atât și să fim recunoscători celor care au contribuit la asta dar. Restul însă este nostru. De noi depinde a ști să menținem drepturile străbunilor noștri, a ști să ne dăm cele mai bune legi, a întări legea noastră socială și morală, a ne ține pe adevăratul drum al progresului; noi depinde, în fine, a ști să ajungem la Unire, la acest drept al nostru, la asta consecvență a autonomiei noastre la realizarea acestei idei ce s-a impus atât de tare în spiritul a tot ce e român”. „Destul, conchidea el inflăcărat, destul am așteptat de la alții; destul au dat alții pentru noi; să vedem ce putem face acum și noi, prin noi și pentru noi”. Nu se putea da mai bine glas la hotăriri unanime și prin fapta lor au demonstrat puterilor garante ale Europei în lunile următoare și ales la începutul anului 1859 că știau lupte și mai ales să biruie și că știau acele lucruri care îndrăzneală, dar și simț de măsură, cu mult curaj dar și simțul posibilului, al realizabilului.

PUTERILE garante își spusese răzvrătirea, încheiaseră o lungă dezbateră, realizaseră un consens, dar evident acesta nu corespundea deplin în parte năzuințelor unei națiuni, ce-și avea drepturile legitime de a se afirma între națiunile libere ale lumii. „Tăierea nodului gordian” avea să revină românilor înșiși și ei vor realiza aceasta în 1859 cu aceeași dăruire patriotică pe care manifestaseră în 1857. Împrejurările erau foarte deosebite. Nu era vorba numai de a se pune marile puteri — și mai ales puterile ostile realizării Unirii Princi- — în fața unui fapt împlinit, ci în fața unei probleme europene, în care trebuia realizat în condițiile în care compoziția Adunărilor electivă din cele două țări urma să fie rezultatul unor alegeri la care, în temeiul puțurilor electorale restrictive ale Constituției, nu mai erau chemați decât cîteva mii de oameni și aceștia reprezentând în cea mai măsură interesele ostile ideii de progres. Și totuși și acest impas a fost strădat. Națiunea n-a abdicat politic; în gregime ea a continuat să acționeze, să impună chiar privilegiatilor cu drept de vot dorința și voința ei. Este drept, totodată, că dușmanii ai Unirii nu puteau constata, ci doar se putea înregistra o opoziție conservatoare, care încerca să frineze cursul spre progres, să anuleze un program unionist ce i se adresa prea înaintat și deci „primejdios” pentru interesele ei. Cuvîntul hotărîtor a venit însă din partea poporului, adevăratul făuritor de istorie și astfel o parte vrînd, o parte evrînd, deputații au trebuit să-și dea votul celui care atît la Iași, cît și la București a intruchipat principiul Unirii. De atunci aceasta și-au spus românii cuvîntul și cele două Adunări electivă ce mandatare ale națiunii l-au ales în unanimitate pe Alexandru Ioan Cuza domnitor al Moldovei și al Țării Românești, au „tăiat nodul gordian”, au pus Europa în fața faptului împlinit, a unui act istoric ireversibil. Unirea era împlinită!

O problemă de însemnătate europeană, care preocupase ani de-a rândul guvernele continentului și publicistica politică a

Un imens renume

■ **DESPRE** personalitatea Domnitorului Cuza, istoricul Nicolae Iorga scria, la 9 noiembrie 1903: „A fost un excelent om de salon și un convorbitor cu vorba strălucitoare și incisivă, caustică și crudă, un prieten sigur și fără pretenții, îndatoritor și plin de iertare ca în zilele de sărăcie și obscuritate, un frate bun cu cei mai umili din neamul său, spre care se cobora adeseori necunoscut, și vădîndu-se deodată prin darul domnesc, împărătesc al dreptății și facerii de bine; un înțelegător al celor mai înalte ideale, în stare să fie pentru apărarea lor, pieptul înaintea dușmanului; un vrednic campion al țării, a cărei demnitate a exprimat-o în cuvinte de mîndrie ce nu se pot uita [...]”.

Cu mult înainte — la 3 martie 1859 — prestigioasa revistă pariziană „L'ILLUSTRATION” găsea alte cuvinte frumoase pentru a-l descrie pe Cuza. Într-un lung articol început pe pagina întâi, avînd în mijloc portretul Domnitorului, redactorul respectiv — probabil un fost coleg de studii de la Paris — consemnează: „Sînt vreo 25 de ani de cînd un tînar moldovean, purtînd un nume necunoscut, venea la Paris ca să studieze. Astăzi numele lui strălucește de un imens renume [...]. El a mers în fruntea națiunii române, care se ridică printr-un sublim efort [...]. Născut în anul 1820, la Galați, dintr-o familie de pur sînge românesc — una dintre cele mai vechi și mai onorate. În anul 1834 este trimis la Paris, pentru studii. După cinci ani s-a reîntors în patrie. Prima funcție pe care a ocupat-o a fost de președinte de tribunal civil, la Galați. În 1850 a fost numit pîrcălab la Galați — prefect cu puteri de ministru. În 1857 este aghiotant al caimacamului Vogoride, post din care demisionează, ca protest împotriva încălcării drepturilor cetățenești. În 1858 este deputat de Galați. La 17 ianuarie 1859 Adunarea de la Iași îl numește Prinț de Moldova, iar la 5 februarie 1859, Adunarea de la București îi dă același titlu pentru Valahia [...]. Cine l-a cunoscut îl elogiază pentru firea sa deschisă, de om afabil, șarmant [...]. Alexandru I a fost obiectul unei manifestări naționale care l-a făcut glorie. Numele său se leagă de o foarte frumoasă mișcare politică din secolul nostru. Și înțelepciunea sa în guvernare asigură românilor destinul cuvenit curajului și inteligenței lor”.

Ce comentarii se mai pot adăuga acestor binemeritate laude făcute Domnitorului Cuza?

Datele privind alegerea lui Cuza nu sînt eronate; au fost menționate după calendarul existent atunci în Franța (calendarul nou, pe care-l folosim și noi astăzi).

epocii se vedea rezolvată printr-un act al celor direct implicați care recuseseră la o soluție singulară, în baza căreia Unirea Principatelor fusese concretizată, dar, totodată, fără ca nimeni să poată invoca o călcare a stipulațiilor Convenției de la Paris, căci aceasta neprevăzînd o astfel de desfășurare, n-o interzisese! Evenimentul a produs „efectul unei furtuni de vară iscată din senin”, îndeosebi în ceea ce le privea pe marile puteri ostile realizării unității statale a românilor, așa cum se constata într-un comentariu contemporan. Puterile favorabile realizării Unirii au considerat ceea ce se întâmplase la Iași și la București ca pe o confirmare a justetei propriului lor punct de vedere. Cavour a calificat actul istoric de la 24 ianuarie „triumful politicii Franței și Sardiniei în Orient” și cele patru puteri „unioniste”, cărora li s-a adăugat și Anglia, au sancționat cîteva luni mai tîrziu faptul împlinit. Opoziția celorlalte două puteri — Imperiul habsburgic și cel otoman — a fost înverșunată, dar ineficientă (mai ales după înfrîngerea Austriei în vara aceluiași an în războiul din nordul Italiei) și astfel s-a ajuns ca la sfîrșitul verii anului 1859 să fie realizat consensul dorit de români, toate cele șapte puteri garante recunoscînd faptul împlinit.

Poporul român biruise și dorința sa, dar mai ales înfăptuirea sa fusese sancționată. Statul național românesc a devenit o entitate europeană recunoscută ca atare chiar și înainte ca statutul său fundamental să fie schimbat și suzeranitatea

otomană să fie înlăturată. Drumul n-a fost însă ușor. Recunoașterea dublei alegeri n-a însemnat totodată acceptarea de către puterile garante a ființării noului stat românesc, așa cum și-l doriseră românii. A mai trebuit să treacă trei ani, pînă cînd să poată avea loc, în baza unui nou consens al marilor puteri, unificarea politico-administrativă a Principatelor și pînă cînd să se poată alcătui un singur guvern pentru întreg teritoriul Principatelor Unite Române și să se poată întruni laolaltă deputații moldoveni cu cei munteni. Dar și de data aceasta, n-a fost vorba de un gest spontan de bunăvoință din partea puterilor garante, ci consensul lor a fost determinat prin acțiunea politică a domnitorului și sfteticilor săi, întemeiată pe voința însăși a națiunii române exprimată în ample manifestații.

DEFINITIVAREA Unirii Principatelor pe plan politico-administrativ în 1862 ne apare astfel în realitate ca un nou fapt împlinit, de data aceasta prin persuasiune și presiune politico-diplomatică (deși aceasta a desfășurat-o un mic stat, abia pătruns pe scena politică europeană, împotriva unor mari puteri, o adevărată luptă între un David și mai mulți Goliați, în care inteligența politică, dirigența și patriotismul românilor au dat roadele așteptate). În momentul biruinței, domnitorul Cuza va avea grija de a o evidenția și

■ „L'ILLUSTRATION”, nr. 836, 5 martie 1859.

de a indica astfel și limitele concesiilor pe care le făcuseră puterile garante. El va declara că „Înalta Poartă, precum și toate puterile garante au aderat la Unirea Principatelor” și că „Unirea va fi așa precum România o va simți și o va dori”. Nu se putea o mai evidentă subliniere a unei noi biruințe! În mod semnificativ, consensul puterilor, atît de greu de realizat, l-au putut din nou determina prin hotărîțile lor acțiuni românilor înșiși.

UNIREA Principatelor ne apare astfel după 125 de ani, în perspectiva istoriei, în toată complexitatea ei, ca o problemă aparținînd unui cadru universal, dar, totodată, ca o problemă a cărei rezolvare, în sensul dorit de poporul român, s-a datorat înainte de toate celor direct implicați. A fost cel dintîi act istoric realizat de românii și acceptat de puteri în perioada fărîmării statului lor național, așa cum, în etapele istorice următoare, întreg procesul de consolidare și desăvîrșire a României moderne va fi înlăunțuit pe aceleași căi. Reformele, Independența și desăvîrșirea statului unitar în hotarele națiunii vor fi opera românilor înșiși, a sacrificiilor și a patriotismului, iar actele istorice care au stat la temeiul lor au fost succesiv recunoscute de Europa ca expresii ale dreptății istorice, ale voinței unei națiuni, ale dăruirii ei către patria nemuritoare.

Dan Berindei

și Unirea Principatelor

factori vechilor suferinți îndurate și publicistilor care au advocat cauza noastră”. Prin publicarea „tratatului intitulat Români” de către „renumitul istoric al Franței” în ajunul Conferinței de la Paris, „s-a revărsat o nouă lumină asupra nației noastre, s-a deșteptat interesul străinilor și în inima tuturor compatrioților o adîncă admirare și vie recunoștință către autorul”.

Convins ca și marele său prieten Jules Michelet de dreptul sînt al națiunilor la existența liberă, drepte și progres, Edgar Quinet răspundea între altele: „Destinul României se află în minile voastre. Nimeni nu-l mai poate împiedica să fie. Toate drepturile strămoșilor voștri nu vă vor fi restituite într-o singură zi. Marea familie românească nu va fi reunită din prima zi. Să ne așteptăm la obstacole, la dificultăți care vor reclama eforturi din partea voastră, a apărătorilor cauzei voastre. Pînă la triumf nu vă retrageți din luptă. Atîta vreme cît veți ști să exprimați cu fidelitate dorințele voastre, eu voi simți că mă sprijin pe drepturile umanității”.

În ședința din 23 noiembrie 1857, Adunarea ad-hoc a Moldovei mulțumea prin deputații săi M. Kogălniceanu și C. Hurmuzachi, celor care ca Saint Marc Girardin, Edgar Quinet și Léon Plée au dat cele mai vii probe de simpatie pentru români și continuă lupta pentru cauza lor. Nouă ani mai tîrziu, atît Jules Michelet, cît și Edgar Quinet primeau cetățenia de onoare a României, tînarul stat național modern la înlăunțuirea căruia contribuiseră.

Intr-un articol de răsunset, apărut în „Le Siècle”, unul dintre cele mai repre-

zentative ziare pariziene, după ce combătea vîgurosu prejudecata intangibilității Imperiului Otoman, precum și însinuările răuvoitoare la adresa poporului român, Léon Plée aducea între altele, în favoarea împlinirii dezideratelor sale majore, argumentul culturii. Istoria românilor se cuvîne citită, iar poezia populară „tînră și ardentă” cuprinde balade și legende cu mult superioare baladelor germane sau scoțiene. Ca exemplu prezenta în culori vii „legenda boierului Constantin Brîncoveanu”, care l-a emoționat profund. Tot Léon Plée era și autorul versurilor dedicate Juliei Aricescu la 3/15 iulie 1861 și descoperite de N. Iorga într-un volum al acesteia. Celebrînd aniversarea Revoluției de la 1848 din Țara Românească, ele aminteau lupta pentru Unire a exilaților și victoria cauzei lor. România liberă și unită va crește printre națiuni, „ne craignant ni tyran, ni barbare adversaires” și animată de o nemuritoare ardore „sur terre trouvera les cieux!”.

Aflat la Iași în 1859 poetul și publicistul revoluționar italian Marc Antonio Canini scria cu prilejul îndoitei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza, poemul *La Rumânia* în care chema pe toți fiii țării la o sîntă prietenie împotriva sărăciei și a celorlalte rele ale „virștei de fier”, în alianță cu lupta pentru libertatea popoarelor vecine. „Discordia a pierdut patria [...] Și sudoarea de rob a clăcașului / A chemat răzburarea cerească”. Falsii profeti s-au înșelat spunînd că România nu are viitor. „Ea trăiește, ea va fi mare”.

„Poporul e beat de entuziasm — scria M. Kogălniceanu la 7/19 februarie 1859 Domnului Unirii, în ajunul intrării sale

în București. Încă de azi orașul e în sărbătoare. Toată lumea a ieșit în stradă. Veți primi o ovație cum n-a primit niciodată vreun Domn în Principate, ce spun eu, cum n-au avut nici suveranii marilor state”. Ca un ecou al entuziasmului poporului român, ziarul lui C.A. Rosetti, „Românul”, publica în numărul din 17 februarie / 1 martie, un manifest poetic francez intitulat *Aux Roumains*: „Tout est fini, pour vous plus des souverains; / Le ciel enfin a secondé vos vœux; / Dansez, chantez, le cœur plein d'espérance, / Le deuil fait place à vos accents joyeux. [...] FERMES soutiens de la démocratie, / Point de repos, courageux travailleurs, / D'ôter la ronce et d'y semer des fleurs! / La joie au cœur, la France vous contemple, / Elle applaudit à vos élans nouveaux”. Autorul poeziei, L. F. Guillemin, era în fond un anonim, dar versurile sale exprima sugestiv spiritul vremii.

Principalul conducător al mișcării de eliberare bulgare, poetul și publicistul G. S. Racovski, care a activat multă vreme pe teritoriul românesc, abordase încă din primul număr al ziarului său „Balgarska dnevnica”, apărut în aprilie 1857 la Novisad, problema Unirii Principatelor. El se pronunțase pentru necesitatea ei, și a constituirii statului român modern, ca o premisă a eliberării popoarelor supuse turcocratiei. Apariția ziarului său bilingv, „Bădușnost-Viitorul”, la 8 martie 1864, salutată de presa democrată bucureșteană, prilejuia scriitorului bulgar un documentat articol în legătură cu reforma secularizării averilor minăstirești. Cu această ocazie era reamintit faptul că poporul român știe

Jules Michelet

să înfrunte intrigile și pericolele din exterior, așa cum a dovedit cu prilejul Revoluției de la 1821 a lui Tudor Vladimirescu și a îndoitei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza. Iar într-un articol din 1 mai 1864, reforma agrară, cu improprietărea țărănilor, era prezentată ca o necesitate pentru consolidarea României. Prin înlăunțuirea acestui impunător act istoric, Domnul Unirii și guvernul său vor intra în rîndurile marilor reformatori.

CAUTÎND să surprindă fizionomia morală a poporului român într-un moment de răsruce, scriitorii străini din epoca Unirii au legitimat o aspirație fundamentală a acestuia, întemeiată pe originea comună, pe unitatea de neam, unitatea de limbă, unitatea de moravuri și de sentimente. Cei mai clarvăzători dintre ei nu s-au îndoit că Unirea Principatelor era un pas absolut necesar. Și istoria le-a dat dreptate.

Nicolae Liu

Un muzeu al fotografiei

● Participarea vizitatorilor este una dintre atracțiile noului Muzeu Național al Fotografiei, Filmului și Televiziunii, deschis la Bradford, în nordul Angliei. Publicului îi stau la dispoziție diverse modele de lucru — ceea ce nici nu e atît de surprinzător dacă se are în vedere că noua instituție este o ramură a celebrului Muzeu al Științei din Londra. Scopul proiectului este de a situa fotografia în contextul ei social-cultural și tehnico-profesional, pentru uzul nespecialiștilor. De pildă, manechine în mărime naturală reprezentînd redactori și reporteri fotografi ai unei publicații ilustrate „populează” o încăpere redacțională, întregită cu efec-

tele sonore ale telefoanelor și telexelor. Într-o sală de cinema cu 340 de locuri sînt prezentate filme pe un ecran uriaș măsurînd 14 X 20 m.

Întreaga istorie a fotografiei este prezentată în acest muzeu, de la începuturile făcute de „camera obscură” în secolul XVII. Secțiunile sînt însă concepute tematic: „Fotografia și ceea ce se află dincolo de ea”, „O introducere în arta și tehnica fotografiei”, „A vedea invizibilul”, „Fereastră spre lume”, „Fotografia este știre”, „Portretul fotografic”. În imagine — Colin Ford, directorul Muzeului Național al Fotografiei, în fața edificiului, ținînd în mînă o piesă istorică, aparatul „Thornton Pickard”.

Wang Tong — 1 400

● Se implinesc anul acesta 1400 de ani de la nașterea poetului chinez Wang Tong (584—618), fratele mai mare al poetului Wang Ji, din dinastia Sui, originar din Jiangzhou Longmen (azi Heijin în provincia Shanxi). Animat de dorința de a ajunge dregător în capitala Chang'an, acesta studiază mult și obține titlul de doctor, dar nu și funcțiile politice rivnite. Wang Tong a com-

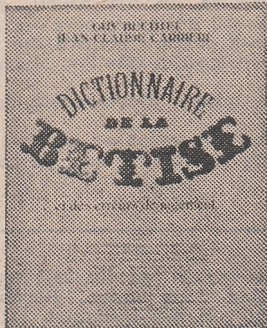
pus versuri originale și s-a ocupat de descoperirea și comentarea unor cărți clasice precum cronica Primăvară—Toamnă (Ji) și Cugetări de Kong Qiu. El a lăsat valoroase studii — **Apresiasi asupra Cărții schimbărilor**, **Comentarii despre Memorialul de rituri**, **Comentarii la Tratatul despre armonie**, **Observații asupra cărții cîntecelor**, **Observații asupra cărții edictelor**.

Veneția '84

● Ce va aduce nou ediția din 1984 a Festivalului internațional al filmului de la Veneția? În primul rînd, o noutate va fi introducerea unei „Săptămîni internaționale a criticii”, după modelul Cannes, apoi — cum 1984 a fost declarat de UNESCO anul lumii a treia — la Veneția va fi cu deosebire prezentată cinematografia latino-americană. În ce privește juriul, acesta va fi alcătuit din specialiști din domeniul teatrului, muzicii și picturii. Pentru literatură, ambiția organizatorilor este să aducă în juriu laureați ai Premiului Nobel.

„Dicționarul prostiei”

● Guy Bechtel și Jean-Claude Carrière publică la editura Robert Laffont o lucrare puțin obișnuită, **Dicționarul prostiei**, care poate fi considerat ca una din primele cercetări în domeniul contraculturii. Pornind tocmai de la polul opus al demersurilor obișnuite, cercetînd cu pasiune cărțile

cele mai proaste, opiniile cele mai aberante și mai odioase, autorii au reușit să alcătuiască, așa cum scrie Etienne, „o nouă formă, nu mai puțin virulentă, a Dicționarului filosofic.” Această considerație nu răpește lucrării lui Guy Bechtel și Jean-Claude Carrière o altă calitate rară: ea este, înainte de toate, extrem de amuzantă. Deoarece, cu cit prostia este mai evidentă, cu atît autorul ei o trîmbitează cu mai multă forță. Această proclamație imprudentă stîrnește risul eliberator, care face să cadă măștile și să tremure statuile.

HAP Grieshaber către contemporanii săi

● Sub titlul „Mesaje” — semne ale vremii”, editura Reclam din R.D.G. publică, reunite într-un volum, o colecție de gravuri — adevărate scrisori ilustrate pe care HAP Grieshaber le-a a-

dresat contemporanilor săi. Cartea cuprinde confesiuni ale artistului privind viața sa, declarații despre solidaritate și iubire. (În imagine, o pagină din volum.)

Opera lui Diego Rivera în expoziție

● Modernul muzeu de artă „Rufino Tamayo”, deschis acum doi ani în capitala Mexicului, adăpostește o vastă expoziție reprezentativă a operei marelui pictor Diego Rivera (1886—1957). Sînt reunite mai mult de 150 de picturi, schițe, desene și gravuri, provenind din diverse muzee sau din colecții particulare și demonstrînd că celebrele picturi murale în care a excelat acest artist de excepție fac parte dintr-o creație de mare diversitate și complexitate a genurilor, mijloacelor și temelor. Pentru prima oară sînt prezentate public cîteva opere rămase neterminare și găsite în atelierul artistului, la moartea sa.

Ecranizare după Asturias

● Unul dintre celebrele romane ale scriitorului guatemalez Miguel Angel Asturias (Premiul Nobel pentru literatură în 1967) stă la baza unui film cu titlu omonim, **Domnul Președinte**. Ecranizarea va fi realizată în coproducție franco-nicaraguană-cubaneză, în regia lui Manuel Octavio Gomez.

Record

● Acest desen în cărbune executat de Rubens a fost vîndut contra sumei de 472 de mii de dolari la o licitație care a

avut loc la Londra. Specialiștii afirmă că această este cea mai mare sumă obținută vreodată în lume pentru acest gen de operă de artă. Desenul a fost achiziționat de muzeul magnatului american Paul Getty.

Petrarca și cursivele

● Un lucru aproape incredibil, totuși adevărat: literele tipografice cursive au fost realizate de un meșter de acum cîteva secole prin imitarea scrisului de mînă al marelui poet italian Francesco Petrarca (1304—1374).

„Școala de la Avignon”

● În editura Flammarion a apărut recent, în cadrul noii colecții „Școli și mișcări ale picturii”, care își propune să sublinieze importanța în istoria picturii a unor centre de creație, un extrem de bogat și interesant volum de 302 pagini intitulat „Școli de la Avignon”. Unele dintre aceste centre de care vorbeam mai sus au fost consecința unei evoluții favorizate de mecenatul urban care întrefinea o puternică tradiție locală (Florența, Siena, Köln, Paris), altele s-au născut din voința personală a unui suveran sau a unei dinastii (Fontainebleau, Praga), sau datorită unei conjuncturi economice și culturale deosebit de favorabile (Avignon). Michel Laclotte și Jean Pierre Cuzin, în lucrarea

De la E.T.A. Hoffmann pin la Heine

● O antologie de vestiri germane scrise mari autori germani secolelor XVII și a fost realizată de Böttger (75 de ani) tru editura „Verlag Nation” din R. Titlul complet, **Füschlag der Zeiten. Erlungen zwischen Romantik und Realismus**, semnifică **Bătăia de arii vremilor. Povestiri de romantism și realism** acoperă o selecție reprezentativă pentru perioada de tranziție între două mari curente literare. Evantaiul numelor cluse se întinde de la E.T.A. Hoffmann, Heine și Eichendorff, la Dorste-Hulshoff, Büchner și Heine.

Preferințele criticilor americani

● Filmul **Noaptea San Lorenzo** realizat de frații Taviani a fost drept cel mai bun film al anului 1983 de către cîțea criticii de cinema americani, care au cernat titlul de cel mai bun actor francezului Gerard Depardieu, care rolurile interpretate **Danton și Întoarcerea Martin Guerre**. Cei 37 critici care alcătuiesc această asociație au semnat (otodată pe Vittorio și Paolo Taviani fiind cei mai buni realizatori ai anului, pentru film, programat pe ecranele din S.U.A. premiat la Festivalul la Cannes. Debra Winger (S.U.A.) a fost desemnată cea mai bună actriță a anului pentru rolul din **Terms of Endearment**, film care i adus lui Jack Nicholson titlul de cel mai bun într-un rol secundar masculin.

Enciclopedie egipteană

● Centrul pentru înregistrarea monumentelor antichității din Egipt a început culegerea materialelor care vor sta la baza unei enciclopedii în 15 volume a istoriei culturii, arhitecturii și artelor din timpul egiptului faraonilor. Lucrarea cuprinde date referitoare la temple, palate, diferite edificii de cult și altele.

Am citit despre...

Spiritul limbii

■ MULTE așa avea să reproșez romanului lui Malcolm Bradbury, **Rate de schimb** — o carte rătăcioasă și în destule privințe tendențioasă — dar mă opresc reproșurile pe care mi le aduce ea mie. Mie și celor ce, ca mine, cutează să vorbească limbi pe care, de fapt, nu le știu. Englezește, de pildă. Mărturisesc că, în ceea ce mă privește, am avut totdeauna conștiința posturii penibile, ridicole, în care se pune cel ce se încumetă să silească un anglofon (sau un francofon) să se străduiască a înțelege bolboroseli aproximative într-o englezească sau într-o franțuzească de baltă. Inhibiția paralizantă, bilbielile în căutarea cuvintului potrivit, obsesia greșelii gramaticale, teama că nu voi pronunța corect fac din orice conversație într-o limbă cunoscută, dar nu vorbită curent, un chin. Dacă și pînă acum m-am ferit cit am putut de oralitatea poliglotă (prefer, ca la școală, lucrarea scrisă: pronunția nu mai contează, iar timpul de reflecție îngăduie ameliorarea vocabularului și a topicii) am impresia că, o vreme cel puțin, voi ocoli orice asemenea ocazie de a mă simți prost.

Ce face Malcolm Bradbury? El inventează (sau poate, doar, transcrie) cîteva tipuri de engleză stilcitată. Personajul său principal conferențiază în străinătate despre predarea englezei ca a doua limbă și întreține conversații cu persoane care sporovăiesc, fără complexe aparente, în ceea ce fiecare dintre ele în parte presupune a fi limba engleză. Juxtapuse, idioamele lor oferă cititorului britanic o imagine a distorsiunilor mai frecvente, adevărată babilonie care poate să-l amuze sau să-l irite, așa cum îl amuză sau îl irită pe protagonist faptul că aproape pretutindeni este confundat cu un omonim al său, tot profesor universitar, însă de altă specialitate. Malcolm Bradbury face probabil aluzie aici la sicilia pe care i-o provoacă cei ce își inchipuie că singurul prozator britanic cu nu-

mele de Bradbury ar fi Ray Bradbury, autorul celebrului **451° Fahrenheit**.

Cred că, așa cum orice om are dreptul la identitatea lui, orice limbă are dreptul la alienabil și imprescriptibil de a fi vorbită curat, de a fi scrisă corect, de a fi transmisă urmașilor în întreaga ei frumusețe și bogăție. Recitind cea mai nouă ediție a cărții lui Etienne, **Parlez-vous français?**, îmi dau seama că sînt deplin solidară cu bătaiosul autor, chiar atunci cînd sare peste cal și cade în capcana purismului. Franceza este o alcătuire prea minunată pentru ca acei ce o îndrăgesc să accepte americanizarea vocabularului și, mai ales, a structurilor ei gramaticale, a firului firesc al vorbirii. În capitolul consacrat gradelor de comparație ale adjectivului, Etienne demonstrează că „jargonul atlantic” ignoră expresivitatea celor trei grade de comparație din limba franceză — pozitiv, comparativ și superlativ, acesta din urmă subîmpărțit în superlativ relativ și superlativ absolut. Este unul din exemplele care, prin similitudinea cu situația din limba română și cu mai vechi tentative de sărăcire a ei, m-au dus cu gîndul la strădania mea tăcută dar încăpățînată din anii '50 și de la începutul anilor '60, cînd, situată aproape de capătul pîlniei prin care se scurgeau către ziare informațiile externe traduse după agenții de presă străine, făceam în așa fel încît fiecare știre să-mi treacă neapărat prin mînă pentru ca s-o curăț de aluviuni incompatibile cu spiritul limbii, să îndrept întorsăturile de frază care zgîriau auzul, să transform, pe cît posibil, tălmăcirea literală, într-o recompunere în limba română, încercînd să-l învăț pe cei cîțiva traducători măcar ceea ce putea fi învățat în lipsa unui simț înnăscut al limbii: că verbele românești care exprimă o acțiune continuă nu trebuie însoțite automat de cuvintele în continuare, continuu, că oricărui proverb străin i se poate găsi un expresiv echivalent românesc; și cite și mai cite altele. A fost mult? A fost puțin? A fost tot ce m-am priceput să fac în lipsa pregătirii teoretice, a statutului social și a autorității morale a unui Etienne.

Felicia Antip

Fragmente

■ Incapacitatea mea de a urî este de fapt o slăbiciune izvorită din surplusul de imaginație. Nu pot să urăsc pe nimeni pentru că întotdeauna, înainte de a ajunge la ură, ajung să înțeleg motivele celuilalt, mă imaginez în locul lui și, chiar nedându-i dreptate, ajung să înțeleg de ce o face. Iar această înțelegere îmi slăbește reacția, mă împiedică să-l pot urî cu putere și să pot lovi cu forță. Înainte de a răspunde unei lovituri, înțeleg motivele pentru care am fost lovită, și nu mai pot avea, în ripostă, forța iraționalului. Este, de altfel, motivul pentru care intelectualii nu au fost mai niciodată reputați luptători. Tot de aici decurge imposibilitatea noocratiei. Ei, intelectualii, pot fi folosiți oricând ca specialiști, dar ura aparține întotdeauna altora.

■ Dacă aş aparține unui popor mare, dominant, cu valorile impuse tuturor și trăsăturile cunoscute de toți, m-ar mai preocupa oare, la fel de mult, soarta poporului meu, aş fi oare la fel de aplecată asupra destinului lui ?

■ Asemenea unui coșmar, faptul de a scrie de la frază la frază, de a nu cunoaște decât paragraful următor și de a vedea totuși — în cele din urmă — că s-a încheiat ceva unitar, interesant, dar străin, diferit în mod esențial de intenția cu care începusem scrisul...

■ Totul e să găsești locul propice privitelor. Nici prea aproape, nici prea departe de ochi nu se vede corect.

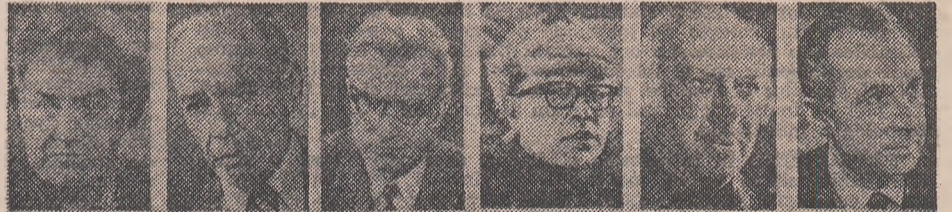
■ Mult mai importantă decât faptele este dispoziția sufletească în care intervin. Sint zile în care cauți cu disperare un motiv ca să poți plinge, și zile în care nu poți să plingi pentru nici un motiv. Același gest te jignește profund sau te lasă indiferent. O bursă a umorilor.

■ Scrisul, arta, nu este atît un mod de a supraviețui, cît unul de a muri, un fel de a muri fără încetare, secundă cu secundă, pînă nu mai poți înceta vreodată să mori, deci nici să exiști. Artiștii sint cei care mor în infinit, iar nemurirea, o moarte care nu se mai termină.

■ Nu faptul că mint, ci faptul că încercă să pară sinceri mă scoate din minți.

Ana Blandiana

Laureații R.S.F.S.R.

● La finele anului 1983 au fost atribuite premiile de stat ale R.S.F.S.R. pe anul 1983 în domeniul literaturii. Premiul „M. Gorki” a revenit scriitorilor N.N. Blagov pentru volumul de poezii și poeme *Muntele înclinat*, S. A. Baruzdin pentru cartea de

nuvele *Tu însuși*, A. I. Ovcarenko pentru volumul de articole critice *De la Gorki la Suksin*, I. S. Ritheu pentru romanul *Sfîrșitul ticăloșiei veșnice*. Cu Premiul „Frații Vasilev” a fost distins scriitorul V.I. Ardamatki, unul din autorii

scenariului pentru serialul de televiziune *Sindicat-2*. Premiul „N. K. Krupskaja” a fost acordat lui V.V. Medvedev pentru cartea, adresată copiilor, *Fanteziile lui Bankin*. (În imagini, laureații).

„Patru mari” contemporani

În colecția de literatură străină a editurii pape Albin Michel a fost o selecție de opere ale unor scriitori reprezentând diverse zone ale lumii. Numele lor: Rupi Kaur (jamaican, originar din India), Doris

Lessing (sud-africană antirasistă trăind la Londra), Kawabata (laureatul japonez al Premiului Nobel de literatură) și Kadare (prozatorul și poetul albanez care a scris mult apreciatul roman *Generalul armatei*

moarte, aflat la baza unui film recent realizat, cu Marcello Mastroianni și Michel Piccoli în rolurile principale). În imagini: cei „patru mari”, în ordinea în care sint citați mai sus.

Nordahl Grieg

celebrat ca poet național al Norvegiei, dar și de valoros și ca maturg, prozator, eseist, publicist, Nordahl Grieg (n. 1902) a murit în patruzeci de ani, timp ce participa, ca ofițer în aviația britanică, la un atac aerian asupra capitalei Reichului nazist. Poeziile, piesele, romanele și reporta-

jele sale constituie o prețioasă moștenire literară, de o exemplară actualitate, prin angajarea scriitorului în dezvăluirea primejdiei pregătirilor de război, a crimei multiple împotriva umanității pe care o constituie dezlănțuirea și purtarea războaielor de către profitorii înarmărilor și ai conflagrațiilor militare,

indiferent de pretextele și întinderea lor. În imagini: Nordahl Grieg în 1940 și într-o fotografie din 1937, făcută în Spania, în timpul războiului civil, în care scriitorul se află împreună cu un alt mare autor antifascist, germanul Ludwig Renn (în dreapta) și ziarista Gerda Grepp.

Premiul Nadal

o Cel mai important premiu al literaturii spanole contemporane. Nadal a fost decernat, pentru anul 1983, unui necunoscut, García Aguilar, în vîrstă de 59 de ani, deținător al literaturii, pentru romanul *Regocijo en hombre*, scris cu doi

ani în urmă. Laureatul a declarat că mai are în manuscris două romane (refuzate de unele edituri), care acum sint solicitate. Romanul premiat este unul istoric și este realizat în baza unei tehnici narative originale (personaje imaginare dau

o versiune diferită asupra unor fapte în trei momente diferite). García Aguilar a devansat 186 de autori de limbă spaniolă, unii foarte cunoscuți, aparținînd unor țări din Europa, America de Sud, America centrală.

De vorbă cu scriitorul suedez

C. J. Charpentier

■ DE curînd ne-a vizitat țara prozatorului suedez C. J. Charpentier, președintele Uniunii Scriitorilor din sudul Suediei și vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Suedia, al cărui interes pentru realizările literaturii noastre este foarte viu și care a poposit din nou în România pentru a se documenta în vederea definitivării proiectelor sale editoriale. Născut în 1947, debutează — după călătorii documentare în Asia și Orientul Mijlociu — cu romanul *De ce nu vine revoluția?* (1976). *Urmează, în 1979, volumul de călătorii Intre Mecca și Moscova, Orașe și camere de hotel (1980) și, tot în 1980, romanul Enclava libertății. Despre ultima carte — un volum de nuvele apărut anul trecut — ne vorbește chiar autorul:*

— Este un fel de gag literar, ceva între protest și glumă despre un oraș suedez care e considerat cel mai plicticos oraș din țara mea. Am chemat 12 scriitori din toată Suedia și i-am invitat să se plimbe timp de 24 de ore prin oraș, să constate ei înșiși cit este sau nu este de plicticos acest oraș. Fiecare a scris cite un capitol pentru această carte, capitol însoțit de cite o fotografie reprezentativă pentru respectiva vizită (cu noi a fost în permanență un fotograf care să illustreze textul). Concluzia: orașul cu pricina nu

era nici mai vesel dar nici mai plicticos decît oricare alt oraș din Suedia.

— Ce se află în momentul de față pe masa dumneavoastră de lucru ?

— Un roman, o satiră a birocrăției suedeze și o culegere de nuvele.

— Proza dumneavoastră este întotdeauna o reprezentare a unor realități concrete, sau poate avea și un caracter simbolic ?

— Pentru mine ea se naște întotdeauna din situații tipice, concrete, trăite de mine sau de cineva foarte apropiat. Sint un spirit epic, descriptiv și concis.

— Care este, după opinia dumneavoastră, rolul scriitorului în societatea de astăzi ?

— Scriitorul își asumă prin însăși meseria lui un rol foarte important: acela de a educa, de a-și forma și informa cititorii. Iată de ce nu am rămas la antropologie și am trecut la literatură. Mi se pare atît de instructiv și de emoționant totodată să poți reda de exemplu viața oamenilor dintr-un sat oarecare, să zicem din Asia, să lărgiți astfel orizontul cetățenilor tăi. Prin literatură oamenii ajung să se cunoască, poate cel mai repede și cel mai profund. Iată de ce scriitorul este un mesager al păcii și prieteniei dintre oameni. Știm atît de puțin unii despre alții, incît scrisul trebuie să devină o punte de legătură între noi și lume, între țările noastre.

— Vorbîți-mi despre spiritul nordic, atît de captivant și de plin de poezie, așa cum l-am aflat de la Kierkegaard, de la Strindberg, de la Ibsen, de la Knut Hamsun, de la Edith Södergran sau de la Artur Lundkvist.

— Toți au fost obsedați de Sud, au tinjit mai ales după clima lui dulce. Au iubit Nordul, dar le-a lipsit mereu Sudul. Strindberg, de exemplu, a trăit o vreme în Franța și călătorea foarte mult în Italia. Cît despre scriitorii contemporani din țările nordice, nu mai sint atît de provinciali, de ai „Nordului”, ei se orientează către marile probleme cu care se confruntă astăzi umanitatea: pericolul unui război nuclear, poluarea, pericolul distrugerii mediului inconjurător etc.

— Mulți comentatori și oameni de litere sint de părere că romanul contemporan traversează o perioadă de criză. Vi se pare o falsă problemă ?

— Pentru mine, pentru Europa de nord, nu cred că există o criză artistică a romanului, dimpotrivă.

— Cum v-ați întilnit prima oară cu România ?

— Prin Marea Neagră. Eram un adolescent însetat de soare și călătorii, cînd am venit prima oară în România, de fapt numai pe frumosul dumneavoastră litoral.

— Și cum ați revenit în țara noastră ?

— Prin intermediul citorva cărți românești, prin intermediul literaturii, deci. Astfel i-am întilnit pe Arghezi, pe Sadeanu, pe Reboreanu, pe Panait Istrati, pe Zaharia Stancu, pe Marin Preda. Iată deci cit de importantă este cunoașterea prin cărți și iată de ce mi se pare foarte binevenită inițiativa editurii „Eminescu” de a publica, în diverse limbi de mare circulație, autori români clasici și contemporani. Am citit cu multă plăcere și deosebit interes antologia lui Dan Duțescu *Romanian Poems* și antologia dumneavoastră *15 Young Romanian Poets*, ambele în limba engleză, lucrări menite să popularizeze literatura română peste hotare, să înlesnească accesul cititorului străin la bogata și fascinanta dumneavoastră cultură.

— V-aș ruga să vă referiți la tradiția activității de traducere în limba suedeză a literaturii române, la proiectele dumneavoastră în acest sens.

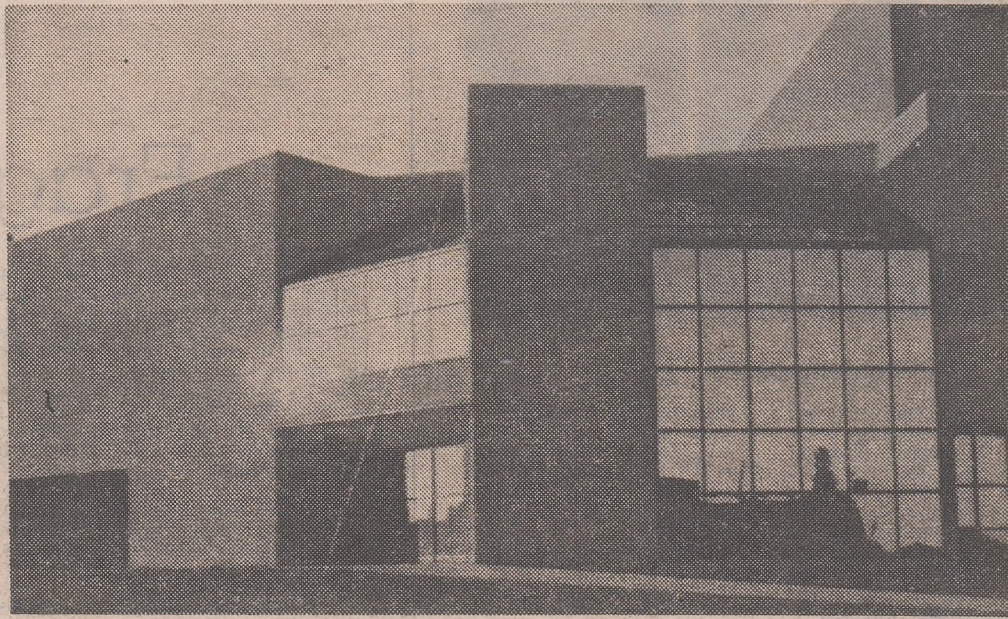
— Ea a început, cred eu, cam pe la începutul lui 1970, cînd s-au făcut traduceri importante din literatura română. Au fost chiar și reeditări. Mă refer la cărțile lui Panait Istrati și Zaharia Stancu, care sint foarte populari în Suedia. De asemenea, am întilnit adeseori semnătura unor importanți scriitori români contemporani în paginile revistelor noastre literare. Dar cred că se poate face mult mai mult și de aceea mă aflu acum la București. Uniunea Scriitorilor din sudul Suediei, împreună cu editura „Cartea Românească” și-au propus să editeze împreună o antologie de proză română în limba suedeză, de circa 250 de pagini, cuprinzînd 15 prozatori care vor fi traduși în limba suedeză de Ion Miloș, și o antologie de proză și poezie suedeză contemporană tradusă tot de Ion Miloș, antologiei ce urmează să apară simultan în acest an. Sper să fie doar un început, pe care să-l continuăm cu cărți individuale de proză și poezie ce vor fi traduse și editate în română și suedeză.

— Iată deci tot atitea motive să reveniți în țara noastră.

— Da, revin de fiecare dată cu plăcere și bucurie în țara dumneavoastră. Admir politica României față de celelalte țări est-europene și sint fascinat de politica ei de pace. Apoi imi plac foarte mult oamenii. Imi place Bucureștiul, imi plac oamenii lui deschisi și comunicativi, fațadele caselor, acea inspirată mixtură de arhitectură clasică și modernă. Casele, străzile Bucureștiului au o personalitate aparte, pur și simplu emană căldură. Și apoi mă simt bine într-un oraș în care pot citi firmele magazinelor, sau pot înțelege titlurile principale din ziare. Bucureștiul imi aminteste de Paris și de Roma, România este pentru mine o adevărată insulă a latinității în Europa de Est. M-a impresionat în mod deosebit numărul mare de teatre, de cinematografe, de biblioteci și librării. E extraordinar faptul că o carte se poate epuiza într-o zi. Și apoi, cărțile sint atît de ieftine în România. Aici, la dumneavoastră, toată lumea citește. Există o adevărată foame de literatură. Pentru un scriitor nu cred că poate exista o satisfacție mai mare !

Interviu luat de
Liliana Ursu

Pe o hartă academică americană

Cedar Falls, Iowa. Strayer-Wood Theatre

CEDAR FALLS, sediul Universității Northern Iowa, pare un oraș tipic pentru zona agricolă a Statelor Unite. Așezat cuminte spre o margine a câmpiei vălurite, amintind arcurile podișului transilvan, între fluviile Mississippi și Missouri, Cedar Falls nu are nimic din aerul (și agitația) marilor metropole americane. Până și riul care îl traversează, Cedrul, își dezmințe reputația de apă neliniștită, punctată de cascade („falls”) sau cataracte („rapids”: un alt oraș, cu care este uneori confundată urbea noastră, se cheamă Cedar Rapids). Casele, în majoritatea de lemn, se ordonează după legi care în bună parte mai sînt încă ale naturii. Veverițe, bursuci, sconși și chiar iepuri se plimbă cu dezinvolură printre clădirile și pe pașiștile campusului (o lege interzice vinarea lor în perimetrul orașului, ceea ce a făcut ca multe din aceste vietăți să se refugieze aici). Atmosfera cvasi-patriarhală este din cînd în cînd tulburată de știri senzaționale venite din „metropola” vecină, orașul (cu peste 100 000 de locuitori) Waterloo.

Pînă nu demult și universitatea s-a integrat perfect în această atmosferă pașnică, ușor provincială. Fondată în 1876, ca Școală normală de stat, „U.N.I.” (cum îi spun cei de pe aici) a avut ca principală menire de-a-lungul anilor instruirea viitorilor educatori ai statului Iowa. La începutul acestui veac, instituția își câștiga deja dreptul de a se număra printre centrele importante de pregătire a profesorilor în întreaga zonă a „midwestului”. Abia prin 1967, cea de a treia universitate a statului Iowa își lărgeste profilul, adăugînd la mai vechiul colegiu de instrucție pedagogică o serie de facultăți științifice sau artistice. La ora actuală U.N.I. deține întințitatea într-o serie de domenii: cel al telecomunicațiilor și al construcției de sateliți, al studiilor economice și sociale, al educației și învățămîntului. Tot aici s-a inaugurat primul program doctoral din S.U.A. în domeniul tehnologiei industriale.

PĂTRUNZIND în intimitatea clădirilor, descoperi adesea o atmosferă universitară activă, mai puțin provincială decît va fi fost în urmă cu cîteva decenii. Există aici, în primul rînd, o echipă de dascăli cu renume. Amintesc — în primul rînd — pe criticul și eseistul Jerome Klinkowitz, specialistul în literatura „postmodernistă” („post-contemporană”, după propria-i expresie), autor a numeroase cărți de referință, coordonatorul unei serii de critică contemporană. Mai adaug pe prozatorul și profesorul Robley Wilson, editorul celebrei *North American Review*, revistă care anul acesta a cîștigat a doua oară consecutiv premiul național pentru proză; pe traducătorul din literaturile scandinave Fritz Koenig, editorul revistei *Micro-megas* (cea care în 1976 a publicat un grupaj de poezie românească contemporană); pe profesorul Karl Odwarka, inițiatorul unei reviste de studii europene, unică în felul ei; pe profesorul Jan C. Robbins, specialist în ziaristică; pe Tom Remington, cu renume național în domeniul literaturii S.F.; sau echipa de lingviști, retoricieni, pedagogi, cu cărți cunoscute în mediile universitare americane (Norman C. Stageberg, Geraldine LaRocque, Charles Weeler). Ne-a impresionat și biblioteca universității, inaugurată în urmă cu un deceniu, avînd un fond de carte și periodice care poate rivaliza cu alte biblioteci mai ilustre ale acestui continent. Jerome Klinkowitz a pus aici bazele unei colecții unice de literatură contemporană americană (proză și critică aferentă), cuprinzînd toate edițiile prime începînd din anul 1962. Trec în revistă fondul de carte referitor la România și descopăr cu surprindere vreo 120 de fișe: traduceri din literatura română (Arghezi, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Tristan Tzara, ediția întîi din traduceri eminesciene sau cele mai de largă referință culturală (cu excepția unor lucrări ale lui Nicolae Iorga); în schimb îmi cad ochii pe un opuscul cu titlu de roman polițist în care autorul, un anume Endre Haraszi, își exersează talentele de „băsnitor”, cum ar fi spus cronicarul, pe tema originii românilor.

În secția periodicelor, bogată în titluri, sînt totuși destul de puține publicații europene (cu excepția celor franceze, germane sau spaniole). Abia în ultimii ani programul universității a început să se „internacionalizeze”. Aflu cu surprindere că sînt primul lector străin sosit aici pe o perioadă mai îndelungată. Dar nu și singurul în acest an: la catedra de limbi moderne îl întîlnesc pe profesorul Ramón López Ortega, editorul unei interesante publicații spaniole, *Anglo-American Studies*; în cadrul colegiului pedagogic, pe profesorul chinez Huang Yongqiang, ș.a.m.d. Colegii de catedră, studenții, mă întîmpină cu o curiozitate nedisimulată. Sînt solicitat adesea să conferențiez (uneori de patru ori consecutiv în aceeași zi) pe teme culturale și universitare românești. Nu mă mișc pe un teren necunoscut celor de aici; mi se pare chiar că uneori cunoștințele lor despre România încep să depășească simplele generalități politicoase. Dar întîlnesc și unele clișee sau prejudecăți, în parte alimentate de mass-media, altele rezultînd pur și simplu din perspectiva diferită, simțitor micșorată, din care sînt urmăriți aici — la distanță de mai multe mii de mile — evenimentele bătrînei Europe. Dar cel puțin există posibilitatea unui dialog autentic, a unui fertil schimb de idei pe care universitarii americani știu (cum aveam să constat și cu prilejul a numeroase manifestări științifice) să-l inițieze.

TOAMNA care s-a încheiat cam devreme, cu primele fulguri la început de noiembrie, a fost bogată în evenimente științifice. Satisfacția noastră a fost să descoperim că fenomenul românesc își are deja un loc al său în asemenea dezbateri.

23 septembrie: a doua Conferință privind metodologia predării limbilor moderne și literaturilor străine (U.N.I.). Prezentăm cite o comunicare cu teme românești. Am surpriza să constat că printre auditori există și cîteva cunosători ai poeziei noastre. Sînt invitat să comentez calitatea traducerilor lui Michael Impey și Brian Swann din Argezi. La aceeași conferință se conturează o temă care nu ne este străină: necesitatea întăririi învățămîntului în limbile moderne în S.U.A., a sporirii contactelor cu literaturile și culturile străine. America nu este nereceptivă față de valorile altor culturi: o echipă ilustră de poeți, de la Ezra Pound la Robert Lowell sau Robert Bly, a contribuit esențial la modernizarea teoriei și practicii traducerilor. Dar acum comparatismul american (cel puțin pe linia inaugurată de Wellek) dă semne de oboseală. Se vorbește (și la această conferință) de un declin al învățămîntului în limbile străine. În schimb este evident, chiar și aici la Cedar Falls, noul interes pentru teoriile critice europene. Studenții cursului meu introductiv în naratologie aplică metodele de analiză semiotică la Caragiale, Gogol sau Kafka.

6-8 octombrie: Conferința anuală de studii europene, organizată de Universitatea din Nebraska. Participare impresionantă în modernul oraș Omaha (singurul obiectiv turistic, de altfel, al acestui stat din inima Americii). Dar și mai plăcut este să constatăm că, în vreme ce politologii și sociologii (inclusiv invitații speciali de la Washington) discută despre o lume polarizată în Est și Vest, în zone de influență și blocuri, literarii și lingviștii încearcă să recupereze harta culturală a Europei centrale aproape înghițită de viziunea schematică a celor dintîi. O serie de teme rețin interesul participanților: „arta poloneză contemporană”, „dramaturgi din Europa răsăriteană”, sau lucrarea profesorului și criticului de teatru Thomas R. Ryan (Purdue University), intitulată „Livi Ciulei — un artist modern”. Thomas Ryan, coleg al lui Ciulei în perioada de la „Arena Stage”, New York, ne demonstrează cu diapozitive și pasaje din cronicile de spectacol în ce constă modernitatea artei scenice a regizorului român. La rîndu-mi încerc să analizez tendințele metanarative din romanul românesc actual.

14 octombrie: fac, împreună cu profesorul Robert Ward, o descindere la Iowa City, primul oraș universitar al statului, gazda celebrului program internațional de literatură condus de poetul și profesorul Paul Engle. Acest program poate fi comparat (prin vechimea, amploarea și prestigiul pe care și l-a cîștigat) numai cu azi dispărutul colegiu Black Mountain. Participăm, într-un local modern al întinsului campus universitar, la o dezbateră privind „literatura contemporană din Europa centrală și răsăriteană”. Se conturează din nou pregnant ideea unei zone culturale europene dincolo de polarizările politice excesive. Titus Popovici și Dinu Flămînd argumentează (în fața colegilor din țările noastre vecine și a unei numeroase asistențe din care nu lipsesc Stavros și Ioana Deligiorgis) modul în care romanul și poezia română au contribuit la relansarea României într-un circuit internațional de valori. Tragem concluziile necesare la o agapă prelungită în camera lui Dinu. O lună mai tîrziu ne reîntorcem la Iowa City unde soția mea prezintă o conferință în cadrul Clubului lingvistic al universității.

21-22 octombrie: a zecea întîlnire, omagială, a Societății americane de studii românești, Kansas City (Missouri). Atmosfera sîrbătorească la care contribuie și o numeroasă delegație românească (Virgil Cîndea, Dinu Giurescu, Paul Petrescu, Dan Duțescu, Adrian Petringenu, Tudor Gheorghe, lectorii români de la mai multe universități americane). La rîndul ei, S.R.S. (the Society for Romanian Studies) reunește profesori americani cu prestigiu, animatorii (de mai bine de un deceniu) noilor studii românești în S.U.A.: Rodica Boțoman, Eric Hamp, Radu Florescu, Harry B. Caldwell, James Augerot, Charles Carlton, Jane Cottrell, Paul Michelson, Walter Bacon etc. Doar profesorul Michael Impey lipsește (pentru prima oară) de la o asemenea întrunire care dezbate teme de mare interes precum: „curenți noi în literatura română”, „reevaluarea culturii românești interbelice”, „idei noi privind extinderea programelor de limba română în S.U.A.”, sesiunea comemorativă „65 de ani de la realizarea statului național unitar român”.

3-5 noiembrie: întrunirea anuală a unei secții („midwest”) a cunoscutului Modern Language Association, ca preambul la impresionanta convenție new-yorkeză a întregii asociații (și suflări academice americane) la finele anului. Poposim în elegantul oraș al nordului, Minneapolis, pînă nu demult sediul celei mai importante universități americane postbelice. Universitatea din Minnesota poate și-a mai pierdut din faimă, dar viața culturală a orașului continuă să polarizeze atenția. *Minneapolis Tribune* ne anunță că binecunoscutul teatru Guthrie a devenit „scena de demonstrație a regizorilor români”. Recent, teatrul al cărui director artistic este Livi Ciulei, a lansat o nouă viziune a *Pescărușului* cehovian (în regia lui Lucian Pintilie): o viziune surprinzătoare, agresivă, „expresionistă” (cum s-a spus), cu un înalt grad de poeticitate vizuală, creînd momente de autentică tensiune dramatică (poate nu întotdeauna bine servite de trupa de actori de care dispune în prezent teatrul Guthrie). Discuțiile din cadrul secțiilor beneficiază și ele de prezența unor celebrități: criticii Jonathan Culler, Walton Litz, Wlad Godzich, Francis Hubbard, grupul „Grip” al tinerilor sociologi ai criticii. Remarcăm spiritul polemic care începe să separe tot mai evident generația „americanistilor” lui A. Walton Litz de cea a „europeniștilor” formați la școala literaturilor străine, a teoriilor critice poststructuraliste și semiotice, arhitectii unui nou „scholarship” american mai receptiv la ceea ce se întîmplă în lume.

Marcel Pop-Corniș

SPANIA

● În prestigioasa vîstă internațională poezie „Equivalen” (publicație madrilenă lingv. condusă cu competență de Justo Jorge Padrón) de notat, în cel mai recent număr, 6, și prezențe românești, gurează cu cite un mic ciclu Nichita Stărcu (poeziile sînt inedite se va pune în curînd problema tipării lor în țara noastră), și Flămînd. Un substațiu studiu privind poezia românească postbelică, în actualitate, ser Victor Ivanovici. Marcat că în acel mar sînt prezenți Guillen, „decanul spaniol”, italianul Luzi, argentiniana Orozco, francezul Torrelles și englezul Michael Hulse. Într-o prefață la acest se afirmă că R este în Europa un țările „cu cele mai fervori poetice”.

ITALIA

● La Biblioteca română din Roma a fost prezentat volumul *Carte* jucerii de Tudor Arghezi în traducere se del Conte. D viața și opera scriitorului român a vorbit zia Salvatore Maria Odo, subliniînd universalitatea lui Arghezi și carie taliană a traducerii opera marelui poet.

● Prima asociație internațională de psihovistică — „International Society of Applied Psycholinguistics” (ISAP) înființată cu prilejul congresului la Milano, a ale ca președinte pe prof. d. docent Tatiana Slama-Cazacu. În această calitate, T. Slama-Cazacu va fi și președintele primului „Congres Internațional de Psiholingvistică Aplicată”, care va fi organizat la Barcelona, în 1985.

CUBA

● La Havana a avut loc cel de-al V-lea Festival Internațional al Filmului latino-american. Cadrul simpoziului internațional ce a avut loc cu acest prilej, Ion Popescu Gopo a făcut o amplă expunere asupra realizărilor din ultimii ani ale cinematografiei românești. Au fost prezentate unele dintre filmele lui Gopo, între care „Qu vadis homo sapiens?” care s-au bucurat de un deosebit succes.

CANADA

● Biblioteca municipală din Montreal-Nord a expus o selecție de cărți literare românești în limbile română și franceză, pusă la dispoziție de Centrala editorială prin intermediul Ambasadei române la Ottawa.

ELVEȚIA

● Costumele, decorurile și măștile spectacolului *Aventurile lui Collodi*, realizat de scenograful român Ștefan Dîmbrov, la *The Populaire Romand* din Geneva, au suscitat un viu interes și i-au adus numeroase notări elogioase în cronicile reprezentative.

ANGLIA

● Revista „Studio International”, publicație internațională de artă și design, volumul 196, nr. 999/1983, ce apare la Londra, a tipărit un doctamentar despre „Sculpturile lui Brâncuși la Tîrgu Jiu, România”, editat de cunoscutul critic istoric de artă Pauley, care scrie: „Calitatea surprinzătoare și tulburătoare a sculpturii”.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA: București, Piața Școlii nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA: Căminul Victoriei 115, telefon: 50 74 96. ABONAMENTE: 3 luni — 65 lei; 6 luni — 130 lei; 1 an — 260 lei. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA ȘCOLII”

5 lei

